

Erja-Riitta Tarhanen

Päivystystarve ympäristö- terveydenhuollon ja vesi- talouden tehtävissä maakunnissa

Helsinki 2018

HUOLTOVARMUUSKESKUS

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖ

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14, 00530 Helsinki
Puh. 09 7711
www.kuntaliitto.fi

ISBN 978-952-293-602-8 (pdf)
© Suomen Kuntaliitto ja kirjoittaja
Helsinki 2018

Sisältö

1	Tiivistelmä	4
1	Resumé	5
2	Johdanto	6
2.1	Selvityksen tausta ja tarve	6
2.2	Selvityksen tavoite ja tehtävät.....	7
3	Selvityksen toteuttaminen	9
4	Tehtävät häiriötilanteissa	11
4.1	Elintarvikelaki	11
4.2	Terveysturvallisuuslaki	13
4.3	Vesihuoltolaki	17
4.4	Laki tulvariskien hallinnasta	18
4.5	Patoturvallisuuslaki	19
4.6	Vesilaki	20
5	Häiriötilanteiden määrät	21
5.1	Ympäristöterveydenhuolto	22
5.1.1	Elintarvike- ja vesivälitteiset epidemiat	22
5.1.2	Muut elintarvikkeisiin liittyvät häiriötilanteet	23
5.1.3	Muut terveydensuojeluun liittyvät häiriötilanteet	24
5.2	Vesitalous	27
5.2.1	Vesihuolto	28
5.2.2	Tulvat	28
5.2.3	Patoturvallisuus	28
6	Päivystyksen nykytilanne	29
6.1	Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt	30
6.2	ELY-keskukset	32
7	Päivystyksen tarve	38
7.1	Ympäristöterveydenhuolto	39
7.2	Vesitalous	43
8	Vaihtoehdot päivystyksen järjestämiseksi	46
8.1	Ympäristöterveydenhuolto	47
8.2	Vesitalous	50
9	Ehdotukset päivystyksen järjestämiseksi	51
10	Yhteenveto ja johtopäätökset	57
	Lähteet	63
	Liitteet	
	Liite 1. Kysely ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille.....	67
	Liite 2. Kysely elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille.....	75
	Liite 3. Kysely pelastuslaitoksille.....	84
	Liite 4. Kysely vesihuoltolaitoksille	90
	Liite 5. Haastatellut organisaatiot ja henkilöt.....	95

1 Tiivistelmä

Selvityksen tavoitteena oli arvioida ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden oman tai yhteisen päivystyksen tarpeellisuus sekä tehdä tarvittaessa ehdotukset päivystyksen järjestämisestä maakunnissa vuoden 2020 alusta. Selvityksen tilaajina olivat Huoltovarmuuskeskus, sosiaali- ja terveysministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö ja se toteutettiin Suomen Kuntaliitossa.

Ympäristöterveyden häiriötilanteita selvitettiin elintarvikelain ja terveydensuojelulain tehtävien osalta, koska selvitykseen ei kuulunut sisällyttää eläinlääkintähuoltolain eikä eläintautilain mukaista päivystystä. Vesitalouden häiriötilanteita selvitettiin vesihuoltolain, tulvariskien hallinnasta annetun lain ja patoturvallisuuslain tehtävien osalta sekä vesilain osalta niiltä osin kuin ne liittyvät edellä mainittuihin tehtäviin. Selvityksen yhteydessä tehtiin kyselyt ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille, pelastuslaitoksille ja vesihuoltolaitoksille. Lisäksi haastateltiin selvityksen kohteena olevien toimialojen toimintaa häiriötilanteissa tukevia asiantuntijalaitoksia, keskusvirastoja ja muita toimijoita.

Selvityksen ehdotuksena on, että maakunnan terveydensuojeluviranomaisen tulisi olla tavoitettavissa kaikkina viikonpäivinä ympäri vuoden, minkä vuoksi terveydensuojelulakiin tulisi lisätä tätä koskeva säännös. Maakunnan harkintaan tulisi jättää tavoitettavuudessa tarpeellinen vasteaika sekä tavoitettavuuden järjestämistapa. Päivystys tulisi olla mahdollista järjestää myös maakuntien yhteistyönä. Maakunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja vesihuollon asiantuntijoiden päivystystarve olisi maakunnan harkinnassa.

Maakunnan tulvatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella tulisi järjestää pelastuslaitoksen päivystyksen kautta tai maakuntien yhteistyönä. Tulvan uhatessa tai tulva-aikaan tulvatehtäviä hoitava asiantuntija on tarpeen määrätä virka-ajan ulkopuolella varallaoloon, mutta muuna aikana tavoitettavuustarve olisi maakunnan harkinnassa.

Kainuun maakuntaan keskitettävän patoturvallisuusviranomaisen tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella tulisi järjestää pelastuslaitoksen päivystyksen kautta. Patoturvallisuuden ollessa uhattuna patoturvallisuusviranomaisen on tarpeen määrätä virka-ajan ulkopuolella varallaoloon, mutta muuna aikana tavoitettavuustarve olisi maakunnan harkinnassa.

---

1 Resumé

Jourbehoven inom miljö- och hälsoskyddet och vattenhushållningen i landskapen

Syftet med utredningen var att bedöma behovet av en egen eller en gemensam jour för miljö- och hälsoskyddet och vattenhushållningen i landskapen samt att vid behov utarbeta förslag till hur jouden ska ordnas från början av år 2020. Utredningen beställdes av Försörjningssäkerhetscentralen, Social- och hälsovårdsministeriet och Jord- och skogsbruksministeriet. Utredningen genomfördes vid Kommunförbundet.

Störningar i miljö- och hälsoskyddet utreddes i fråga om uppgifterna enligt livsmedelslagen och hälsoskyddslagen, då utredningen inte omfattade jouden enligt veterinärvårdslagen eller lagen om djursjukdomar. Störningar i vattenhushållningen undersöktes i fråga om uppgifterna enligt vattentjänstlagen, lagen om hantering av översvämningssrisker och dammsäkerhetslagen samt enligt vattenlagen till de delar som uppgifterna anknyter till ovan nämnda uppgifter. I samband med utredningen gjordes enkäter bland tillsynsenheterna inom miljö- och hälsoskyddet, närings-, trafik- och miljöcentralerna, räddningsverken och vattentjänstverken. Dessutom intervjuades de sakkunniginrättningar, centralämbetsverk och andra aktörer som i störningssituationer stöder verksamheten i de undersökta sektorerna.

I utredningen föreslås att landskapets hälsoskyddsmyndighet bör vara nåbar alla veckodagar året runt, och därför bör en bestämmelse om detta införas i hälsoskyddslagen. Landskapet föreslås bestämma om responstiden för nåbarheten och hur nåbarheten ska ordnas. Jourverksamheten bör kunna ordnas också genom samarbete mellan landskapen. Landskapet föreslås också bestämma om jourbehovet i fråga om sakkunniga hos landskapets livsmedelstillsynsmyndighet och vattentjänster.

Frågan om i vilken mån sakkunniga som arbetar med översvämningssfrågor i landskapet ska vara nåbara utanför tjänstetid bör ordnas via räddningsverkets jour eller genom samarbete mellan landskapen. Vid hotande översvämning eller vid översvämning finns det skäl att ålägga de sakkunniga som arbetar med översvämningssfrågor att vara i beredskap utanför tjänstetid, men i fråga om övriga situationer föreslås landskapet bestämma om behovet av nåbarhet.

Hos dammsäkerhetsmyndigheten, som kommer att koncentreras till landskapet Kajanaland, bör nåbarheten utanför tjänstetid ordnas via räddningsverkets jour. När dammsäkerheten är hotad finns det skäl att ålägga dammsäkerhetsmyndigheten att vara i beredskap utanför tjänstetid, men i fråga om övriga situationer föreslås landskapet bestämma om behovet av nåbarhet.

2 Johdanto

2.1 Selvityksen tausta ja tarve

Ympäristöterveydenhuollon tehtävistä säädetään terveydensuojelulaissa, elintarvikelaissa, tupakkalaissa ja eläinlääkintähuoltolaissa. Näissä laeissa kunnan vastuulle kuuluvia tehtäviä hoidetaan Manner-Suomessa joko kunnissa tai kuntien yhteistointana yhteensä 62 ympäristöterveydenhuollon valvontayksikössä. Terveydensuojelulaki, elintarvikelaki ja eläinlääkintähuoltolaki sisältävät tehtäviä, joissa kunnan viranomaisella voi olla ympäristöterveydenhuollon toimialaa koskevissa häiriötilanteissa joko johtovastuu tai vastuu asiantuntija-avun antamisesta toiselle viranomaiselle. Eläinlääkintähuollon tehtävissä on eläinlääkintähuoltolakiin perustuva ympärivuorokautinen päivystysvelvoite, mutta terveydensuojelulaki ja elintarvikelaki eivät edellytä kunnan viranomaiselta päivystystä. Näiden viranomaisten tavoitettavuus häiriötilanteissa virka-ajan ulkopuolella perustuu pääosin vapaaehtoiisiin järjestelyihin.

Elintarvikelain ja eläinlääkintähuoltolain valtakunnallisena viranomaisena toimii Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, joka hoitaa aluehallintovirastojen läänineläinlääkärien kanssa yhteistyössä ympärivuorokautista valtakunnallista eläintautipäivystystä. Lisäksi Evira toimii ympärivuorokautisesti Euroopan unionin yleisen elintarvikeasetuksen mukaisen nopean hälytysjärjestelmän kansallisena yhteispisteenä. Terveydensuojelulain valtakunnallisella viranomaisella Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valviralla ja alueellisilla viranomaisilla aluehallintovirastoilla ei ole päivystystä.

Ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteissa käytettävillä valtakunnallisilla asiantuntijalaitoksilla ympärivuorokautinen päivystys on Säteilyturvakeskuksella (STUK) säteilyvaaratilanteiden varalta ja C-osaamiskeskuksella vakavia kemiallisia uhkia koskien. Työterveyslaitos ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) hoitavat C-osaamiskeskuksen päivystystä. Lisäksi THL:llä on tartuntatautien ja muiden biologisten tai kemiallisten tekijöiden tai ympäristötapahtumien seurantaan ympärivuorokautinen päivystys, mikä perustuu kansainväliseen terveyssäännöstyöhön (IHR, International Health Regulations) ja Euroopan unionin Early Warning Response -järjestelmään (EWRS). Sen sijaan THL:llä ei ole ympärivuorokautista asiantuntijapäivystystä talous- ja uimavesiepidemioihin tai vesiin liittyviin häiriötilanteisiin liittyen, mutta laitoksen asiantuntijat ovat käytännössä olleet tavoitettavissa myös virka-ajan ulkopuolella.

Vesitaloutta koskevista tehtävistä säädetään vesihuoltolaissa, tulvariskien hallinnasta annetussa laissa ja patoturvallisuuslaissa. Vesihuoltoon ja tulvariskeihin liittyviä tehtäviä hoidetaan valtion tehtävänä kaikissa viidessätoista elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa (ELY-keskus), mutta patoturvallisuustehtävät on valtakunnallisesti keskitetty Kainuun ELY-keskukseen. Vesitaloutta koskevissa häiriötilanteissa ELY-keskuksilla voi olla keskeinen asiantuntija- tai muu rooli häiriötilanteesta riippuen.

Vesihuoltolaki, tulvariskien hallinnasta annettu laki ja patoturvallisuuslaki eivät edellytä ELY-keskuksilta päivystystä, mutta Varsinais-Suomen ELY-keskuksella on vesitaloudessa pysyvä päivystys osana ympäristövahinkopäivystystä. Lisäksi määräaikaista päivystysjärjestelyjä on tulva- ja patoriskitilanteissa muun muassa Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin ELY-keskuksilla.

Suomen ympäristökeskuksessa (SYKE) on ympärivuorokautinen ympäristövahinkopäivystys koskien alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntaa Suomen vesialueella aavalla selällä tai talousvyöhykkeellä sekä muiden ympäristön erityistilanteiden edellyttämiä kiireellisiä toimenpiteitä varten. Lisäksi SYKellä ja Ilmatieteen laitoksella on yhteinen ympärivuorokautinen palvelu Tulvakeskus, joka ennustaa ja varoittaa tulvista sekä ylläpitää niihin liittyvää jatkuvaa tilannekuvaa.

Ympäristöterveydenhuoltoa ohjaavilla sosiaali- ja terveysministeriöllä ja maa- ja metsätalousministeriöllä on ympärivuorokautinen päivystys, mikä perustuu valtioneuvoston jäsenyyteen. Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa myös vesitalouteen kuuluvia tehtäviä.

Maakuntauudistuksessa kunnan ympäristöterveydenhuollon tehtävät ja ELY-keskusten vesitalouden tehtävät on tarkoitus siirtää maakuntiin 1.1.2020 alkaen siten, että näitä tehtäviä hoidettaisiin kaikissa maakunnissa lukuun ottamatta patoturvallisuuslain mukaisia tehtäviä, jotka on tarkoitus keskittää valtakunnallisesti Kainuun maakuntaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman ympäristöterveyden häiriötilanteiden yhteistyöverkoston loppuraportissa ”Ympäristöterveyden häiriötilanteiden hallinta ja yhteistyö sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla” esitettiin syksyllä 2017, että maakuntahallinnon uudistuksen yhteydessä arvioitaisiin ympäristöterveydenhuollon päivystysjärjestelyjen tarve.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön valmiusasioista vastaavat virkamiehet kokoontuivat syksyllä 2017. Neuvotteluissa sovittiin, että ministeriöiden yhteistyönä arvioidaan ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden oman tai yhteisen päivystyksen tarpeellisuus erityisesti ottaen huomioon tuleva maakuntauudistus.

2.2 Selvityksen tavoite ja tehtävät

Selvityksen tavoitteena oli arvioida ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden oman tai yhteisen päivystyksen tarpeellisuus sekä tehdä tarvittaessa ehdotukset päivystyksen järjestämisestä maakunnissa. Selvitykseen ei kuulunut sisällyttää eläinlääkintähuollon eikä eläintautilain mukaista päivystystä.

Selvityksen tehtäviin kuuluivat

- laatia yhteenveto niistä ympäristöterveyden ja vesitalouden häiriötilanteista, jotka voivat toteutua maakunnissa ja joissa ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden kokonaisuudella on joko johtovastuu tai vastuu asiantuntijaosaamisesta,

- arvioida, kuinka usein ja minkä laatusina edellä mainittuja häiriötilanteita, missä päivystykselle olisi ollut tarvetta, on viimeisen vuosikymmenen aikana tapahtunut,
- kuvata ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden päivystyksen nykytilanne sekä nykyjärjestelmien mahdolliset ongelmat,
- kuvata Varsinais-Suomen ELY-keskuksen ympäristövahinkopäivystys ja hyödyntää siitä saatuja kokemuksia,
- koota ja arvioida mahdolliset vaihtoehdot sekä niiden aiheuttamat kustannukset ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden päivystyksen toteuttamiseksi maakunnissa sekä tarvittavat lainsäädännön muutostarpeet,
- arvioida millaisella osaamisella (koulutustaustalla) ehdotetuissa päivystyksissä voisi työskennellä,
- arvioida vaihtoehtojen mahdollisia muutoksia hallinnonalan keskusvirastojen sekä laboratorioiden päivystystarpeisiin,
- esittää arvio, miten ehdotetut päivystysjärjestelyt voisivat tukea maakuntiin perustettavien elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitysryhmien työtä ja
- tehdä ehdotukset ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden päivystyksen toteuttamiseksi maakunnissa vuoden 2020 alusta alkaen.

---

3 Selvityksen toteuttaminen

Selvityksen tilaajina olivat Huoltovarmuuskeskus, sosiaali- ja terveysministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö ja se toteutettiin Suomen Kuntaliitossa 1.3. - 31.5.2018 välisenä aikana. Selvityksen laati projektipäällikkö Erja-Riitta Tarhanen.

Selvitystä ovat ohjanneet johtaja Jyrki Hakola Huoltovarmuuskeskuksesta sekä johtaja Jari Keinänen ja neuvotteleva virkamies Vesa Pekkola sosiaali- ja terveysministeriöstä. Maa- ja metsätalousministeriöstä työtä ovat ohjanneet elintarviketurvallisuusjohtaja Sebastian Hielm, vesihallintojohtaja Kai Kaatra, vesiyli tarkastaja Katri Vasama ja johtava vesitalousasiantuntija Olli-Matti Verta. Kuntaliitosta työn ohjaukseen ovat osallistuneet erityisasiantuntija Tarja Hartikainen, yhdyskuntatekniikan päällikkö Paavo Taipale ja projektipäällikkö Aki Pihlaja.

Tietolähteinä on käytetty voimassa olevaa lainsäädäntöä sekä niiden nojalla annettuja säädöksiä ja ohjeita niiltä osin, kun ne koskevat selvityksen kohteena olevien viranomaisten ja asiantuntijoiden tehtäviä häiriötilanteessa. Lisäksi on huomioitu työn laatimisen aikaan vireillä olleet hallituksen esitykset, joilla on vaikutusta näiden viranomaisten ja asiantuntijoiden tehtäviin. Valtakunnallisesti saatavissa olevaa tietoa aihepiiriin kuuluvista häiriötilanteista on huomioitu siinä määrin, kun se on nähty työn toteuttamisen kannalta tarpeellisena. Selvityksen laadinnassa on lisäksi huomioitu tarvittavilta osin myös maakunnan varautumista ohjaavat kansalliset strategiat ja kansainväliset arvioinnit.

Selvityksen yhteydessä tehtiin neljä kohdennettua webropol -kyselyä, jotka ovat liitteinä 1–4. Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille lähetetyssä kyselyssä tiedusteltiin terveydensuojeluun ja elintarvikkeisiin liittyvien häiriötilanteiden keskimääräisiä määriä (vuosina 2010–2017), joita on hoidettu tai olisi ollut tarvetta hoitaa virka-ajan ulkopuolella sekä näitä tehtäviä hoitavien viranhaltijoiden tavoitettavuutta virka-ajan ulkopuolella. Lisäksi kyselyssä tiedusteltiin valvontayksikön näkemystä terveydensuojeluun ja elintarvikkeisiin liittyvien tehtävien päivystystarpeesta ja sen järjestämistavoista maakuntatasolla. Kyselyssä tiedusteltiin myös näiden tehtävien päivystyksessä tarvittavaa osaamista ja tärkeimpiä yhteistyötahoja häiriötilanteissa. Kysely lähetettiin kaikille ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille Manner-Suomessa eli 62 valvontayksikköön ja kyselyyn vastasi 50 valvontayksikköä, joten vastausprosentti oli 81.

ELY-keskusten ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen johtajille ja vesivarayhdyshenkilöille lähetetyssä kyselyssä tiedusteltiin vesihuoltoon, tulviin ja patoturvallisuuden liittyvien häiriötilanteiden keskimääräisiä määriä (vuosina 2010–2017), joita on hoidettu tai olisi ollut tarvetta hoitaa virka-ajan ulkopuolella sekä näitä tehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuutta virka-ajan ulkopuolella. Lisäksi kyselyssä tiedusteltiin ELY-keskuksen näkemystä näiden tehtävien päivystystarpeesta ja sen järjestämistavoista maakuntatasolla. Kyselyssä tiedusteltiin myös päivystyksessä tar-

vittavaa osaamista ja tärkeimpiä yhteistyötahoja häiriötilanteissa. Kysely lähetettiin kaikille viidelletoista ELY-keskukselle ja kyselyyn vastasi kolmetoista ELY-keskusta, joten vastausprosentti oli 87.

Pelastuslaitoksille lähetetyssä kyselyssä tiedusteltiin, miten usein pelastuslaitoksella oli keskimäärin ollut tarvetta tai olisi ollut tarvetta tavoittaa kunnan terveydensuojelutai elintarvikevalvontaviranomainen tai ELY-keskuksen vesihuolto-, tulva- tai patoturvallisuustehtäviä hoitava asiantuntija häiriötilanteen vuoksi vuosina 2010–2017. Lisäksi kyselyssä tiedusteltiin pelastuslaitoksen näkemystä näiden viranomaisten ja asiantuntijoiden päivystystarpeesta ja sen järjestämistavoista. Kysely lähetettiin kaikille 22 pelastuslaitokselle ja siihen vastasi 21 pelastuslaitosta, joten vastausprosentti oli 95.

Vesihuoltolaitoksille lähetetyssä kyselyssä tiedusteltiin, miten usein vesihuoltolaitoksella oli keskimäärin ollut tarvetta tai olisi ollut tarvetta tavoittaa kunnan terveydensuojeluviranomainen tai ELY-keskuksen vesihuolto-, tulva- tai patoturvallisuustehtäviä hoitava asiantuntija häiriötilanteen vuoksi vuosina 2010–2017. Lisäksi kyselyssä tiedusteltiin vesihuoltolaitoksen näkemystä näiden viranomaisten ja asiantuntijoiden päivystystarpeesta ja sen järjestämistavoista. Kysely lähetettiin kaikille Suomen Vesilaitosyhdistys ry:n jäsenlaitoksille eli 294 vesihuoltolaitokselle ja siihen vastasi 86 vesihuoltolaitosta, joten vastausprosentti oli 29.

Selvitykseen liittyen haastateltiin keskusvirastoista Eviraa ja Valviraa. Asiantuntijalaitoksista haastateltiin Ilmatieteen laitosta, Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta, Tulvakeskusta ja Säteilyturvakeskusta. Ympäristövahinkopäivystysten toimintaan liittyen haastateltiin Suomen ympäristökeskusta ja Varsinais-Suomen ELY-keskusta. Lisäksi haastateltiin sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskusta ja sosiaali- ja terveydenhuollon valmiusasioiden asiantuntijavirkamiehiä sekä Suomen vesihuolto-osuuskunnat ry:tä. Pyydettyjä tietoja selvitykseen ovat antaneet Myrkytystietokeskus ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus. Päivystyksestä aiheutuvien kustannusten arviointiin on saatu tietoja KT Kuntatyönantajilta. Lista haastatelluista organisaatioista ja henkilöistä on liitteenä 5.

---

4 Tehtävät häiriötilanteissa

4.1 Elintarvikelaki

Elintarvikelain (23/2006) tarkoituksena on varmistaa elintarvikkeiden ja niiden käsittelyn turvallisuus sekä elintarvikkeiden hyvä terveydellinen ja muu elintarvikemääräysten mukainen laatu sekä suojata kuluttajia elintarvikemääräysten vastaisten elintarvikkeiden aiheuttamilta terveyshaitoilta ja taloudellisilta tappioilta. Tarkoituksena on myös varmistaa, että elintarvikkeista annettava tieto on totuudenmukaista ja riittävää eikä johda kuluttajia harhaan sekä varmistaa elintarvikkeiden jäljitettävyys. Lain tarkoituksena on myös turvata korkealaatuinen elintarvikevalvonta ja osaltaan parantaa elintarvikealan toimijoiden toimintaedellytyksiä.

Elintarvikkeen terveysvaaralla tarkoitetaan elintarvikkeessa olevaa mitä tahansa elintarvikkeeseen normaalisti kuulumatonta haitallista ominaisuutta, joka saattaa aiheuttaa vaaran kuluttajan terveydelle. Elintarvikkeiden tulee olla kemialliselta, fyysikaaliselta ja mikrobiologiselta sekä terveydelliseltä laadultaan, koostumukseltaan ja muilta ominaisuuksiltaan sellaisia, että ne ovat ihmisravinnoksi soveltuvia, eivät aiheuta vaaraa ihmisen terveydelle eivätkä johda kuluttajaa harhaan. Jos elintarvike on aiheuttanut tai saattaa aiheuttaa kuluttajien sairastumista, on kysymyksessä vakava terveysvaara, jolloin on käynnistettävä riskinhallintatoimenpiteet. Elintarvikkeiden turvallisuus voi vaarantua hyvin monella tapaa ja välillisesti myös muiden häiriötilanteiden seurauksena.

Elintarvikkeisiin liittyvässä terveysvaaratilanteessa elintarvikealan toimijalla on ensisijainen velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin elintarvikkeiden turvallisuuden varmistamiseksi, elintarvikemääräysten vastaisten elintarvikkeiden poistamiseksi markkinoilta ja kuluttajille toimitettujen elintarvikkeiden palauttamiseksi. Toimijan on välittömästi ilmoitettava valvontaviranomaiselle merkittävistä terveysvaaroista sekä toimenpiteistä, joihin se on epäkohtien korjaamiseksi ryhtynyt. Ruokamyrkytyksistä ja niiden epäilyistä toimijan on välittömästi ilmoitettava kunnan valvontaviranomaiselle.

Elintarvikkeisiin liittyvässä terveysvaaratilanteessa valvontaviranomaisen tehtävänä on ohjata ja neuvoa toimijaa sekä varmistaa riittävien toimenpiteiden toteuttaminen. Valvontaviranomainen voi myös tarvittaessa antaa toimijalle kehoituksia ja määräyksiä elintarvikkeen elintarvikemääräysten vastaisuuden poistamiseksi, määrätä poistamaan elintarvike markkinoilta ja tiedottaa yleisesti elintarvikeeturvallisuutta vaarantavista elintarvikkeista toimijan kustannuksella. Elintarvikemääräysten vastainen toiminta voidaan myös kieltää, jos siitä aiheutuisi tai olisi syytä epäillä aiheutuvan vakavaa terveyshaittaa eikä terveysvaaraa voitaisi muuten estää.

Elintarvikevalvontaviranomainen voi myös ottaa elintarvikkeen haltuunsa, jos elintarvike aiheuttaisi tai olisi syytä epäillä sen aiheuttavan välitöntä terveysvaaraa eikä

muita elintarvikelain mukaisia toimenpiteitä pidetä riittävinä. Elintarvikemääräysten vastaisen elintarvikkeen jatkokäytöstä tai hävittämisestä päättäminen kuuluu myös valvontaviranomaisen tehtäviin. Kieltoja tai määräyksiä voidaan tehostaa uhkasakolla tai teettämis- ja keskeyttämishallalla. Toimijaan kohdistuvien toimien lisäksi valvontaviranomaisen tehtäviin kuuluu häiriötilanteessa antaa tarvittaessa asiantuntija-apua muille viranomaisille, seurata häiriötilanteen vaikutuksia elintarvikkeisiin sekä tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin elintarvikkeiden turvallisuuden varmistamiseksi.

Elintarvikelain valvontaviranomaisia ovat kunnan valvontaviranomainen, Evira ja aluehallintovirastot sekä Puolustusvoimat, joka huolehtii kunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle säädetyistä tehtävistä Puolustusvoimien valvontaan kuuluvien elintarvikehuoneistojen osalta. Elintarvikelain valvontaviranomaisia ovat myös tiettyjen tehtävien osalta Tulli, raja- ja lääkärit, ELY-keskukset ja Valvira. Kunnan valvontaviranomaisella on toimivalta kunnan alueella ja kiireellisissä tapauksissa elintarvikevalvontatehtäviä tekevä kunnan viranhaltija voi antaa elintarvikelain mukaisen määräyksen tai kiellon tai ottaa elintarvikkeen haltuunsa, vaikka toimivaltaa ei olisi hänelle delegoitu.

Evira päättää yhtä kuntaa laajempaa aluetta koskevista määräyksistä, kielloista ja haltuunotoista, mutta sillä on toimivalta päättää niistä yhdenkin kunnan alueella, jos se arvioi kunnan valvontaviranomaisen toimet riittämättömiksi terveysvaaran estämiseksi. Vain Eviralla on oikeus kieltää elintarvikealan toimijaa jatkamasta elintarvikemääräysten vastaista markkinointia. Evira huolehtii myös valtakunnallisesta tiedottamisesta, riskiviestinnästä ja kuluttajainformaatiosta. Eviran ja kunnan valvontaviranomaisen on laadittava suunnitelma häiriötilanteisiin varautumiseksi.

Ruokamyrkytys-epidemiaepäilytilanteessa kunnan valvontaviranomaisen tehtävänä on käynnistää viipymättä epidemian selvittäminen yhteistyössä kunnan tartuntataudeista vastaavien viranhaltijoiden kanssa sekä viipymättä ilmoitettava epäilystä ruoka- ja vesivälitteisten epidemioiden valtakunnalliseen tietojärjestelmään (RYMY-järjestelmä). RYMY-järjestelmän kautta tieto epidemiaepäilystä tulee THL:n, Eviran, Valviran, aluehallintoviraston ja sairaanhoitopiiriin tietoon. Epidemian selvitystyötä varten kuntiin on nimetty epidemioiden selvitystyöryhmät, joiden kokoonpanosta ja tehtävistä on säädetty valtioneuvoston asetuksessa elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä (1365/2011). Epidemiaa selvittäessään kunnan viranomaiset tekevät tarvittaessa tiivistä yhteistyötä sairaanhoitopiiriin, THL:n ja Eviran kanssa. Jos kyseessä on elintarvikkeen radioaktiivinen saastuminen, toimii asiantuntijalaitoksena STUK.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle maakuntaudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 14/2018 vp) esitetään elintarvikelakia muutettavaksi valvontaviranomaisen osalta siten, että kunnan valvontaviranomaisen tehtäviä hoitaisi jatkossa maakunta, aluehallintoviraston tehtävät siirtyisivät osittain maakuntaan ja osittain Eviraan, ELY-keskuksen tehtävät siirtyisivät maakuntaan ja Valviran tehtävät Valtion lupa- ja valvontavirastoon. Muut valvontaviranomaiset säilyisivät nykyisellään.

Maakunnan elintarvikevalvontatehtäviä hoitavalla viranhaltijalla ei olisi enää

---

suoraan laista tulevaa oikeutta ryhtyä kiireellisiin toimenpiteisiin, vaan maakunnan omaan päätösvaltaan jäisi elintarvikevalvontatehtävien organisoiminen maakunnassa. Evira päättäisi jatkossa yhtä maakuntaa laajempaa aluetta koskevista määräyksistä, kielloista ja haltuunotoista, mutta sillä olisi toimivalta päättää niistä yhdenkin maakunnan alueella, jos se arvioi maakunnan toimet riittämättömiksi terveysvaaran estämiseksi. Elintarvikealan toimija tekisi jatkossa ilmoituksen ruokamyrkytyksistä ja niiden epäilyistä maakunnalle. Muilta osin edellä mainitut elintarvikealan toimijoiden ja elintarvikevalvontaviranomaisten tehtävät säilyisivät ennallaan.

4.2 Terveydensuojelulaki

Terveydensuojelulain (763/1994) tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittaa (terveydensuojelu). Laissa terveyshaitalla tarkoitetaan ihmisessä todettavaa sairautta, muuta terveydenhäiriötä tai sellaisen tekijän tai olosuhteen esiintymistä, joka voi vähentää väestön tai yksilön elinympäristön terveellisyyttä.

Terveydensuojelulain nojalla säädetään talousveden ja uimaveden laadusta sekä asunnon, muun oleskelutilan ja yleisten alueiden terveydellisistä vaatimuksista. Jätteistä, jätevesistä ja hautaamisesta ei myöskään saa aiheutua terveyshaittaa. Lain yleisenä periaatteena on, että elinympäristöön vaikuttavaa toimintaa harjoittavan on tunnistettava toimintansa terveyshaittaa aiheuttavat riskit ja seurattava niihin vaikuttavia tekijöitä sekä harjoitettava toimintaa siten, että terveyshaittojen syntyminen mahdollisuuksien mukaan estyy.

Terveydensuojelulain valvontaviranomaisia ovat kunnan terveydensuojeluviranomainen, aluehallintovirasto ja Puolustusvoimat, joka huolehtii kunnan terveydensuojeluviranomaiselle säädetyistä tehtävistä Puolustusvoimien sotilaallisissa harjoituksissa, maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa kohteissa sekä kriisinhallinnassa ulkomailla. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on laadittava suunnitelma häiriötilanteisiin varautumiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten ja laitosten kanssa. Valviran tehtävänä on laatia suunnitelma talousveden laadun turvaamiseksi onnettomuuksissa tai muissa vastaavissa häiriötilanteissa.

Talousvesi ja uimavesi

Talousvetenä käytettävän veden on oltava terveydelle haitatonta ja tarkoitukseensa soveltuvaa. Talousveden saastumisella tarkoitetaan talousveden mikrobiologisen, kemiallisen tai radioaktiivisen laadun muuttumista niin, että siitä voi aiheutua terveyshaittaa.

Talousvettä toimittava laitos vastaa siitä, että talousveden laatu täyttää sille säädetyt laatuvaatimukset ja -tavoitteet ja laitoksen tehtävänä on ensisijaisesti ryhtyä toimenpiteisiin talousvettä koskevassa häiriötilanteessa. Sama vaatimus koskee elintarvikehuoneistossa tai osana julkista tai kaupallista toimintaa käytettävää talousvettä, jos käytössä on oma vedenottamo tai omaa vedenkäsittelyä. Talousvettä toimittavan laitoksen

tulee ilmoittaa välittömästi kunnan terveydensuojeluviranomaiselle, kun se saa tiedon toimittamansa talousveden aiheuttamasta epidemiasta tai epäillessään toimittamansa talousveden voivan aiheuttaa epidemian ja ryhdyttävä toimenpiteisiin talousveden laadun parantamiseksi. Talousvettä toimittavalla laitoksella, joka toimittaa talousvettä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä päivässä taikka vähintään 50 henkilön tarpeisiin, tulee olla riittävä osaaminen ja valmius talousveden desinfiointiin kuuden tunnin kuluessa siitä, kun sen tietoon tulee epäily raakaveden tai laitoksen toimittaman talousveden mikrobiologisesta saastumisesta.

Talousveden häiriötilanteessa kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtävänä on ryhtyä toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa. Terveydensuojeluviranomainen voi tarvittaessa asettaa laitokselle veden laatua koskevia tarkkailuvelvoitteita, määrätä talousveden desinfiotavaksi tai muuten käsiteltäväksi sekä antaa veden käyttöä koskevia määräyksiä terveyshaitan ehkäisemiseksi. Jos talousvesi ei täytä laatuvaatimuksia, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on annettava viivytyksessä veden käyttäjille tarpeelliset ohjeet terveyshaittojen ehkäisemiseksi sekä määrättävä talousvettä toimittava laitos korjaamaan tilanne pikaisesti. Lisäksi terveydensuojeluviranomaisen on tiedotettava yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa poikkeamasta ja sen merkityksestä sekä korjaavista toimenpiteistä. Yhteistyössä laitoksen kanssa tulee myös selvittää syy siihen, miksi talousvesi ei täytä laatuvaatimuksia. Jos talousveden laatuvaatimuksen poikkeaman syynä on kiinteistön oma

Kuva: Kuntaliiton kuva-arkisto

---

vesilaitteisto, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on varmistettava, että veden käyttäjä, kiinteistön haltija tai kiinteistön omistaja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin terveyshaitan poistamiseksi ja että kaikille vettä käyttäville annetaan tarvittavat ohjeet haittojen välttämiseksi.

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on ilmoitettava sellaisen talousvettä toimittavan laitoksen, jonka talousvettä käytetään vähintään 10 kuutiometriä päivässä taikka vähintään 50 henkilön tarpeisiin, häiriötilanteesta viivytyksettä aluehallintovirastolle. Aluehallintovirasto välittää tiedon sosiaali- ja terveysministeriölle. Jos talousveden saastumisen epäillään tai on todettu johtuvan raakavedestä, terveydensuojeluviranomaisen on ilmoitettava asiasta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Säteilyturvakeskukselle terveydensuojeluviranomaisen tulee ilmoittaa talousveden radioaktiivisuuden laatuvaatimuksen poikkeamista ja elintarvikevalvontaviranomaiselle, jos pulloittettava tai säiliöihin pakattava talousvesi ei täytä laatuvaatimuksia tai -tavoitteita.

Kiinteistön omistaja tai haltija vastaa siitä, että kiinteistöllä on käytettävissä terveydensuojelulaisissa säädetyt laatuvaatimukset täyttävää talousvettä. Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi määrätä talousveden tutkittavaksi, jos on syytä epäillä veden aiheuttavan terveyshaittaa. Terveydensuojeluviranomainen voi myös tarvittaessa antaa talousvesikaivon veden valvontaa, puhdistusta ja käyttöä koskevia määräyksiä talousvedestä aiheutuvien terveyshaittojen ehkäisemiseksi.

Uimavedestä ei saa aiheutua terveyshaittaa uimareille ja uimaveden on oltava myös muutenkin käyttötarkoitukseensa soveltuvaa. Jos uimavesi ei täytä sille asetettuja laatuvaatimuksia tai -suosituksia, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on yhdessä yleisen uimarannan tai uima-altaan ylläpitäjän kanssa selvitettävä, liittyykö ylitykseen terveyshaittoja. Jos ylitykseen voi liittyä terveyshaittoja, terveydensuojeluviranomaisen on annettava yleisen uimarannan tai uima-altaan ylläpitäjälle tarvittaessa määräys korjaaviin toimenpiteisiin ryhtymisestä sekä tarpeelliset ohjeet ja määräykset terveyshaittojen ehkäisemiseksi. Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi tarvittaessa kieltää yleisen uimarannan tai yleisen uima-altaan käytön, jos vesi ei täytä terveydellisiä laatuvaatimuksia. Terveydensuojeluviranomaisen on myös varmistettava, että yleisen uimarannan tai uima-altaan ylläpitäjä tiedottaa uimareita riittävästi häiriötilanteesta.

Saatuana tiedon talous- tai uimaveden aiheuttamasta epidemiasta tai sen epäilystä kunnan terveydensuojeluviranomaisen on tehtävä viipymättä tapausta koskeva selvitys ja ryhdyttävä toimenpiteisiin taudin leviämisen ehkäisemiseksi. Vesiepidemiä epäilystä tehdään ilmoitus RYMY-järjestelmään, josta tieto tulee THL:n, Valviran, sairaanhoitopiiriin ja aluehallintoviraston tietoon. Kunnassa epidemiaa selvitetään epidemioiden selvitystyöryhmässä tiiviissä yhteistyössä THL:n, aluehallintoviraston ja Valviran kanssa. Jos kyseessä on radioaktiivinen saastumistilanne, toimii asiantuntijalaitoksena STUK.

Asunto tai muu oleskelutila

Asunnossa tai muussa oleskelutilassa terveyshaittaa voi aiheutua muun muassa liiallisesta savusta, pölystä, säteilystä, kosteudesta, hajusta, kylmästä, lämmöstä, melusta, tärinästä, mikrobeista, valosta tai muusta niihin verrattavasta.

Asunnossa tai muussa oleskelutilassa esiintyvän terveyshaitan poistamisesta vastaa ensisijaisesti rakennuksen omistaja. Jos terveyshaitta aiheutuu asunnon tai muun oleskelutilan muusta kuin tavanomaisesta käytöstä, terveyshaitan poistamisesta vastaa kuitenkin asunnon tai muun oleskelutilan haltija. Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi velvoittaa sen, jonka vastuulla haitta on, ryhtymään viipymättä tarvittaviin toimenpiteisiin terveyshaitan ja siihen johtaneiden tekijöiden selvittämiseksi, poistamiseksi tai rajoittamiseksi. Terveydensuojeluviranomainen voi myös kieltää tai rajoittaa asunnon tai muun oleskelutilan käyttöä, jos terveyshaitta on ilmeinen ja on syytä epäillä sen aiheuttavan välitöntä vaaraa.

Muut tehtävät

Valviran nimeämien viidentoista kunnan terveydensuojeluviranomaisten tehtäviin kuuluu Maailman terveysjärjestön (WHO) kansainvälisen terveys säännösten (IHR 2005) mukaisten saniteettitarkastusten tekeminen kansainvälisessä liikenteessä olevilla aluksilla. Terveydensuojeluviranomainen määrää tarvittaessa aluksen rakenteisiin tai olosuhteisiin liittyvistä torjuntatoimenpiteistä, jotka voivat liittyä esimerkiksi tuholaisien torjuntaan, käytettävään talousveteen tai oleskelutilojen hygieniaan. Jos tarkastuksella havaitaan vakava terveysuhka, terveydensuojeluviranomaisen tulee ilmoittaa epäilystä satamakunnan toimivaltaiselle terveysviranomaiselle. Myös muista havaitsemistaan epäkohdista tulee ilmoittaa toimivaltaisille viranomaisille.

Toiminnanharjoittajiin ja rakennuksen omistajiin tai haltijoihin kohdistuvien toimien lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluu häiriötilanteessa antaa tarvittaessa asiantuntija-apua muille viranomaisille, seurata häiriötilanteen vaikutuksia elinympäristön terveellisyyteen sekä ryhdyttävä tarvittaessa toimenpiteisiin väestön ja yksilön terveyden suojelemiseksi.

Kunnan terveydensuojeluviranomaisella on oikeus antaa yksittäisiä kieltoja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi ja kiireellisessä tapauksessa kiellon tai määräyksen voi antaa valvontaa suorittava kunnan viranhaltija. Ympäristönsuojelulain nojalla luvan- tai ilmoituksenvaraiselle tai rekisteröintivelvolliselle toimijalle kiellon tai määräyksen antaa kuitenkin ympäristönsuojeluviranomainen. Kieltoja tai määräyksiä voidaan tehostaa uhkasakolla tai teettämisen- ja keskeyttämishallalla. Yksittäisten kieltojen ja määräysten antamisoikeus terveydensuojelulaissa on yleinen ja sitä voidaan tarvittaessa soveltaa varsin laajasti, jos elinympäristöstä aiheutuu tai voi aiheutua terveyshaittaa eikä toimivaltaa ole lainsäädännössä annettu muulle viranomaiselle. Jos terveyshaitta ulottuu laajalle alueelle tai muutoin on erityisen merkityksellinen Valvira tai aluehallintovirasto toimialueellaan voi antaa määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveydellisen haitan poistamiseksi tai sen syntymisen ehkäisemiseksi.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 14/2018 vp) esitetään terveydensuojelulakia muutettavaksi valvontaviranomaisten osalta siten, että kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtäviä hoitaisi jatkossa maakunta, joka määräisi maakunnan terveydensuojelua valvovan viranomaisen. Aluehallintoviraston ja Valviran terveydensuojeluviranomaisen tehtävät siirtyisivät Valtion lupa- ja valvontavirastoon.

Talousvettä toimittava laitos ja uimarannan tai uima-altaan ylläpitäjä tekisi jatkossa ilmoituksen vesiepidemiasta tai niiden epäilystä maakunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Maakunnan terveydensuojeluviranomainen tekisi jatkossa talousveteen liittyvän häiriötilanneilmoituksen Valtion lupa- ja valvontavirastoon ja raakaveden saastumista koskevan ilmoituksen vesihuoltolain mukaisia tehtäviä maakunnassa hoitavalle viranomaiselle. Pullotettavaa tai säiliöihin pakattavaa vettä koskeva ilmoitus tehtäisiin maakunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle. Sosiaali- ja terveysministeriö voisi jatkossa antaa määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveydellisen haitan poistamiseksi tai sen syntymisen ehkäisemiseksi, jos terveyshaitta ulottuu laajalle alueelle tai muutoin on erityisen merkityksellinen. Muilta osin edellä mainitut toiminnanharjoittajien ja valvontaviranomaisten tehtävät säilyisivät ennallaan.

4.3 Vesihuoltolaki

Vesihuoltolain (119/2001) tavoitteena on turvata sellainen vesihuolto, että kohtuullisin kustannuksin on saatavissa riittävästi terveydellisesti ja muutoinkin moitteetonta talousvettä sekä terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukainen viemärinti.

Vesihuoltolain valvontaviranomaisia ovat ELY-keskus, kunnan terveydensuojeluviranomainen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Valvontaviranomaisten keskinäinen toimivalta määräytyy kunkin viranomaisen substanssitoimialaa koskevan lainsäädännön mukaan, mutta kaikki viranomaiset valvovat toimialallaan sekä kuntien että vesihuoltolaitosten toimintaa.

Vesihuollon häiriötilanteissa ensisijainen toimintavelvollisuus on vesihuoltolaitoksella, joka vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saataavuudesta myös häiriötilanteissa. Palvelujen turvaamiseksi vesihuoltolaitoksen on oltava yhteistyössä muiden samaan verkostoon liitettyjen vesihuoltolaitosten, kunnan, kunnan valvontaviranomaisten, pelastusviranomaisten, sopimuskumppanien ja asiakkaiden kanssa. Vesihuoltolaitoksen velvollisuutena on laatia ja pitää ajan tasalla suunnitelma häiriötilanteisiin varautumisesta sekä ryhtyä häiriötilanteissa suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin. Häiriötilannesuunnitelma on toimitettava tiedoksi valvontaviranomaisille, pelastusviranomaiselle ja kunnalle.

Vesihuollon häiriötilanteissa ELY-keskuksen tehtävänä on tarvittaessa antaa asiantuntija-apua vesihuoltolaitoksille ja muille viranomaisille. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävät vesihuollon häiriötilanteissa määräytyvät pääasiassa terveydensuojelulain ja ympäristönsuojelulain

säädöksistä. Kaikki vesihuoltolain valvontaviranomaiset valvovat vesihuollon häiriötilanteissa kuitenkin myös vesihuoltolain noudattamista ja voivat kieltää vesihuoltolain vastaisesti toimivaa tahoja jatkamasta tai toistamasta säännöksen vastaista menettelyä tai voivat antaa määräyksiä velvollisuuksien täyttämiseksi. Kuntaan kohdistuvan kiellon tai määräyksen voi kuitenkin antaa vain ELY-keskus. Kieltoja tai määräyksiä voidaan tehostaa uhkasakolla tai teettämis- ja keskeyttämisuhalla.

Vesihuollon merkittävästä häiriötilanteesta on 9.5.2018 alkaen pitänyt ilmoittaa viipymättä ELY-keskukselle. Ilmoitusvelvollisuus koskee vesihuoltolaitoksia, jotka toimittavat vettä tai ottavat vastaan jätevettä vähintään 5 000 kuutiometriä vuorokaudessa. ELY-keskus voi velvoittaa vesihuoltolaitoksen tiedottamaan häiriötilanteesta tai tiedottaa asiasta itse, jos häiriöstä ilmoittaminen on yleisen edun mukaista. Ilmoitusvelvollisuus koskee vastaavasti myös laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai ottaa vastaan jätevettä vesihuoltolaitokselta. ELY-keskus toimittaa ilmoituksen tiedoksi maa- ja metsätalousministeriölle. Lisäksi ELY-keskuksen tehtävänä on arvioida, koskeeko häiriö muita Euroopan unionin jäsenvaltioita ja ilmoitettava häiriöstä tarvittaessa jäsenvaltion asianomaiselle viranomaiselle.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaiksi lainsäädännöksi (HE 14/2018 vp) esitetään vesihuoltolaisia muutettavaksi siten, että valvontaviranomaisia olisivat maakunta ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Kuntaan kohdistuvan kiellon tai määräyksen antaisi maakunta. Valvontaviranomaisena ei laissa mainita enää terveydensuojeluviranomaista, mutta sen tehtävät siirtyvät kunnasta maakunnalle. Vesihuoltolaitoksen ja valvontaviranomaisten edellä mainittuihin tehtäviin ei esitetä muutoksia.

4.4 Laki tulvariskien hallinnasta

Tulvariskien hallinnasta annetun lain (620/2010) tarkoituksena on vähentää tulvariskejä, ehkäistä ja lieventää tulvista aiheutuvia vahingollisia seurauksia ja edistää varautumista tulviin. Lain tarkoituksena on myös sovittaa yhteen tulvariskien hallinta ja vesistöalueen muu hoito ottaen huomioon vesivarojen kestävä käytön sekä suojelun tarpeet.

ELY-keskukselle kuuluu tulvariskien hallinnasta annetussa laissa useita tehtäviä, jotka liittyvät ennakkolliseen tulvariskien arviointiin ja tulvariskien hallinnan suunnitteluun yhteistyössä muiden valtion ja kunnan viranomaisten sekä toiminnanharjoittajien kanssa. Tulvan uhatessa tai tulvan aikana ELY-keskuksen tehtävänä on huolehtia viranomaisten yhteistyön järjestämisestä, ohjata toimenpiteitä vesistöissä sekä pitää yllä alueellista vesitilannekuvaa. Näihin tehtäviin kuuluu muun muassa seurata vesitilannetta, tiedottaa tulvauhasta, huolehtia ennakkotorjuntatoimenpiteiden toteuttamisesta (esimerkiksi jääsahaus, säännöstelyn ohjaus/poikkeuslupien hakeminen) sekä antaa asiantuntija-apua viranomaisille ja kansalaisille tulvantorjuntatoimissa, joita ovat muun muassa jää- ja hyhydepatojen hajottaminen, väliaikaispenkereet ja -padot sekä poikkeusjuoksutukset. Tulvakeskuksen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä, koska sen

Kuva: Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus

tehtäviin kuuluu valtakunnallisesti ennustaa ja varoittaa tulvista sekä ylläpitää niihin liittyvää tilannekuvaa.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 14/2018 vp) esitetään tulvariskien hallinnasta annettua lakia edellä mainituissa asioissa muutettavaksi siten, että ELY-keskukselle kuuluvat tehtävät hoitaisi jatkossa maakunta tehtävien säilyessä ennallaan.

4.5 Patoturvallisuuslaki

Patoturvallisuuslain (494/2009) tavoitteena on varmistaa turvallisuus padon rakentamisessa, kunnossapidossa ja käytössä sekä vähentää padosta aiheutuvaa vahingonvaaraa. Patoturvallisuusviranomaisena toimii Kainuun ELY-keskus, mutta tehtäviä hoitavia virkamiehiä työskentelee muissakin ELY-keskuksissa.

Pato-onnettomuuden uhatessa ja onnettomuustilanteessa ensisijainen toimintavollisuus on padon omistajalla, jonka on ryhdyttävä padosta aiheutuva vahingonvaara huomioon ottaen tarpeellisiin toimenpiteisiin pato-onnettomuuden ehkäisemiseksi ja onnettomuudesta aiheutuvien vahinkojen rajoittamiseksi. Padon omistajan on ilmoitettava häiriötilanteesta välittömästi patoturvallisuusviranomaiselle.

Patoturvallisuusviranomaisen tehtävänä on tarvittaessa avustaa pelastustoiminnan johtajaa ja osallistua pelastuslaissa tarkoitetun johtoryhmän työhön sekä antaa asian-

tuntija-apua myös muille viranomaisille ja padon omistajalle. Tehtäviin kuuluu myös varmistaa, että padon omistaja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin. Patoturvallisuusviranomainen voi määrätä, että padon omistajan on toteutettava korjaus-, oikaisu- tai tiedottamistoimenpiteitä, jos niiden avulla patoon liittyvä välitön vaara voidaan tehokkaasti torjua tai vaaran suuruutta olennaisesti vähentää. Patoturvallisuusviranomaisella on oikeus kieltää patoturvallisuuslain vastaisesti toimivaa tahoja jatkamasta tai toistamasta säännöksen vastaista menettelyä tai määrätä hänet täyttämään velvollisuutensa. Kieltoja tai määräyksiä voidaan tehostaa uhkasakolla tai teettämis- ja keskeyttämisuhalla.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 14/2018 vp) esitetään patoturvallisuuslakia muutettavaksi edellä mainittujen asioiden osalta siten, että Kainuun ELY-keskukselle kuuluvat tehtävät hoitaisi jatkossa Kainuun maakunta, jonka olisi annettava patoturvallisuusviranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttäminen hallintosäännössä maakunnan viranhaltijalle. Toimivallan delegointia viranhaltijalle perustellaan sillä, että patoturvallisuusviranomaisen tehtävänä on tarvittaessa avustaa pelastustoiminnan johtajaa ja osallistua pelastuslaissa tarkoitetun johtoryhmän työhön.

4.6 Vesilaki

Vesilain (587/2011) tavoitteena on edistää, järjestää ja sovittaa yhteen vesivarojen ja vesiympäristön käyttöä niin, että se on yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä. Lain tavoitteena on myös ehkäistä ja vähentää vedestä ja vesiympäristön käytöstä aiheutuvia haittoja ja parantaa vesivarojen ja vesiympäristön tilaa.

Vesilain lupaviranomaisena toimii aluehallintovirasto ja valvontaviranomaisina ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Aluehallintoviraston on määrättävä ELY-keskus tai vesitaloushankkeesta vastaava ryhtymään vaaran poistamiseksi tai vahinkojen vähentämiseksi välttämättömiin väliaikaisiin toimenpiteisiin, jos poikkeuksellisista luonnonoloista tai muusta ylivoimaisesta tapahtumasta aiheutuu tulva. Toimenpiteisiin on myös ryhdyttävä, jos tapahtumasta aiheutuu muu sellainen vesistön tai sen vesiolojen muutos, josta voi aiheutua yleistä vaaraa ihmisen hengelle, turvallisuudelle tai terveydelle, suurta vahinkoa yleiselle edulle tai suurta ja laaja-alaista vahinkoa yksityiselle edulle. Hakemuksen määräyksen antamiseksi voi tehdä ELY-keskus ja se voidaan käsitellä tarvittaessa kiireellisenä ilman normaalia hakemuskäsittelyä ja panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta. Laitoksen tai rakennelman omistajalla, uittajalla ja valtion viranomaisella on myös oikeus jäätymisestä tai jäästä johtuvan vahingon tai haitan estämiseksi räjäyttää jäätä, asettaa tilapäisiä puomeja ja suorittaa muita välttämättömiä toimenpiteitä. Räjäyttämistä on ilmoitettava poliisille ja ELY-keskukselle.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 14/2018 vp) esitetään vesilakia muutettavaksi edellä mainittujen asi-

---

oiden osalta siten, että vesilain lupa- ja valvontaviranomaisena toimisi jatkossa Valtion lupa- ja valvontavirasto. Kunnan valvontaviranomaisena jatkaisi kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja maakunta toimisi viranomaisena vesitalousasioissa sille säädettyissä tehtävissä ja valvoisi niissä yleistä etua. Valtion lupa- ja valvontavirasto määräisi siten jatkossa maakunnan tai vesitaloushankkeesta vastaavan ryhtymään tarvittaessa väliaikaisesti vaarantorjuntatoimenpiteisiin ja hakemuksen määräyksen antamiseksi tekisi maakunta. Maakunnalla olisi myös oikeus ryhtyä välttämättömiin toimenpiteisiin jäätä aiheutuvien vahinkojen torjumiseksi laitoksen tai rakennelman omistajan tai uittajan lisäksi. Räjyttämisestä olisi ilmoitettava poliisille, Valtion lupa- ja valvontavirastolle ja maakunnalle.

5 Häiriötilanteiden määrät

5.1 Ympäristöterveydenhuolto

5.1.1 Elintarvike- ja vesivälitteiset epidemiat

Suomessa on vuodesta 1975 lähtien kerätty järjestelmällisesti tietoja elintarvike- ja talousvesivälitteisistä epidemioista. Epidemioita on raportoitu ajanjaksolla 1975 - 2013 yhteensä 2005 epidemiaa, joissa sairastui yhteensä noin 86 000 henkilöä. Epidemioista oli elintarvikevälitteisiä 94 % ja sairastuneista hieman yli puolet sairastui elintarvikevälitteisissä epidemioissa. Vuosina 2004–2013 raportoiduissa epidemioissa vuosittainen sairastuneiden määrä vaihteli 793–2 128 henkilön välillä, lukuun ottamatta vuotta 2007, jolloin Nokian vesiepidemiassa sairastui noin 10 000 henkilöä. Arvioiden mukaan suurin osa tartunnoista jää raportoimatta ja todellisten ihmistaustusten määrä on, aiheuttajasta riippuen, noin 10-, 100- tai jopa 1000-kertainen rekisteritietoihin verrattuna. Myös infektioiden arvioidaan olevan elintarvikevälitteisiä paljon useammin kuin tilastoista voidaan päätellä. (Evira 2016)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen haastattelussa tuotiin esille, että elintarvikevälitteisiä epidemiaepäilyjä raportoidaan vuositasolla keskimäärin noin 70 ja näistä noin neljäsosaan pyydetään konsultaatiota THL:stä joko kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen tai kunnan terveydenhuollon taholta. Elintarviketoimijat ovat harvoin THL:ään yhteydessä ja heidän yhteydenottonsa ovat liittyneet vakaviin ja isoihin epidemioihin. Kansalaisten yhteydenotot THL:ään ovat harvinaisia, mutta isoimmista epidemioista tulee tiedotusvälineiden yhteydenottoja. Pääkaupunkiseudun elintarvikevalvontaviranomaisilta ja terveydenhuollon viranomaisilta tulee alueellisesti eniten yhteydenottoja elintarvikevälitteisiin epidemioihin liittyen, johtuen alueen väestötiheydestä ja vilkkaasta elinkeinoelämästä.

Talousvesivälitteisiä epidemioita esiintyy vuositasolla noin yhdestä viiteen epidemiaa ja niissä kaikissa THL on mukana joko viranomaisen pyynnöstä tai omasta aloitteesta. Viimeisen 20 vuoden aikana on ollut 95 talousvesivälitteistä epidemiaa. Yhteydenottaja on yleensä kunnan terveydensuojeluviranomainen, joskus ensin myös vesihuoltolaitos. Isommissa epidemioissa yhteydenottoja tulee myös konsulteilta, veden käyttäjiltä ja tiedotusvälineiltä. Vesiin liittyviä yhteydenottoja tulee alueellisesti eniten Pirkanmaalta ja Pohjanmaalta, joissa on paljon sekä vesihuoltolaitoksia että väestöä. Uudellamaalla väestöä on paljon, mutta vesihuoltolaitokset ovat pääasiassa isoja.

Epidemioiden raportointivelvoite laajeni koskemaan uimaranta- ja uima-allasvesivälitteisiä epidemioita vuoden 2012 alusta lähtien. Heinä elokuussa vuonna 2014 raportoitiin poikkeuksellisen suuri määrä uimarantaveteen liittyviä epidemiaepäilyjä eri puolilta Suomea, kun tätä ennen oli raportoitu vain yksittäisiä uimavesivälitteisiä epidemioita (THL 2015). THL:n haastattelussa tuotiin esille, että uimarantavesiin

---

liittyviä epidemioita ei ole joka vuosi ja uima-allasvesiepidemioita ei ole esiintynyt. Uimavesivälitteisissä epidemioissa yhteydenottaja THL:ään on yleensä ollut kunnan terveydensuojeluviranomainen.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin elintarvike- ja/tai vesivälitteisten epidemioiden keskimääräisiä vuosittaisia määriä (vuosina 2010–2017), joita valvontayksikössä oli hoidettu tai olisi ollut tarvetta hoitaa virka-ajan ulkopuolella. Valvontayksiköistä 72 % vastasi ettei epidemioita ollut tarvinnut hoitaa virka-ajan ulkopuolella joka vuosi, 26 % vastasi määrän olleen keskimäärin yhdestä kolmeen epidemiaa vuodessa ja kaksi prosenttia vastasi määrän olleen keskimäärin viisi epidemiaa vuodessa.

Kun vastauksia tarkastellaan maakunnittain, niin tarve hoitaa epidemiaa virka-ajan ulkopuolella vuosina 2010–2017 oli keskimäärin

- Uudellamaalla kolmesta yhdeksään epidemiaa vuodessa,
- Etelä-Pohjanmaalla viisi epidemiaa vuodessa,
- Etelä-Savossa ja Keski-Suomessa kahdesta kuuteen epidemiaa vuodessa,
- Kainuussa, Kymenlaaksossa, Pirkanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla, Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa yhdestä kolmeen epidemiaa vuodessa ja
- muissa maakunnissa tarvetta ei ollut ilmennyt joka vuosi.

5.1.2 Muut elintarvikkeisiin liittyvät häiriötilanteet

Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran haastattelussa tuotiin esille, että elintarvikevälitteisistä epidemioista tehdään ilmoitus THL:ään ja niiden määristä kerätään tietoa. Muista elintarvikkeisiin liittyvistä paikallisista häiriötilanteista kunnan elintarvikevalvontaviranomaisella ei ole ilmoitusvelvollisuutta Eviraan, joten niiden määristä ei ole valtakunnallista tietoa. Evira toimii Euroopan unionin elintarvikkeita ja rehuja koskevan nopean hälytysjärjestelmän (RASFF) virallisena kansallisena yhteyspisteenä ja virka-aikana seurataan järjestelmään tulevia ilmoituksia. Virka-ajan ulkopuolella kiireellisiin yhteydenottoihin vastaa elintarviketurvallisuusosaston johtaja. Eviran tehtävänä on tarvittaessa tiedottaa ilmoituksista muille viranomaisille ja muille yhteystahoille sekä selvittää, onko kyseisiä elintarvikkeita ja rehuja tuotu Suomeen. Usein toimijat, joita ilmoitukset koskevat, saavat tiedon ulkomaisilta kauppakumppaneiltaan jo ennen Eviran yhteydenottoa. Evirassa ei ole ilmoitusten vuoksi ollut toistaiseksi tarvetta toimenpiteille virka-ajan ulkopuolella. Komissiolla on myös elintarvike- ja rehuksiikoordinaattoriverkosto, jota hyödynnetään rajat ylittävissä kriiseissä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen haastattelussa tuotiin esille, että elintarvikkeisiin liittyviä muita yhteydenottoja kuin elintarvikevälitteisiä epidemioita ei tilastoida ja yhteydenottoja tulee vähän. Yhteydenottaja on yleensä terveydenhuolto, joka kysyy riskielintarvikkeista, kun potilaalla on immuunipuutos sairaus. Elintarvikkeiden vierasaineiden osalta THL:ään tulee satunnaisesti yhteydenottoja elintarvikevalmistajilta tapauksissa, joissa Euroopassa on huomattu laaja jonkin vierasaineen kontaminaatio ja josta yleensä on ilmoitettu RASFF-järjestelmän kautta. Näissä tapauksissa elintarvikevalmistajat etsivät tuotteidensa testaajaa, jotta pystyvät osoittamaan niiden puhtauden Eviralle.

Myrkytystietokeskuksesta saatujen tietojen mukaan heille tulee useampia tuhansia elintarvikkeisiin liittyviä yhteydenottoja vuosittain, joista osa luokitellaan myrkytyspuheluiksi ja osa yleispuheluiksi. Myrkytyspuheluksi yhteydenotto luokitellaan, jos elintarvikkeelle altistuminen voi aiheuttaa myrkytysoireita ja se vaatii hoitotoimenpiteitä. Yleensä kyseessä on jonkun elintarvikkeeksi luokitellun aineen poikkeava käyttö. Vuonna 2016 tällaisia puheluita tuli 195 ja vuonna 2017 määrä oli 213. Elintarvikkeisiin liittyviä muita yhteydenottoja kuin myrkytyspuheluiksi luokiteltavia tuli 484 vuonna 2016 ja vuonna 2017 määrä oli 519. Luontaistuotteisiin ja lääkkeenomaisiin tuotteisiin liittyviä myrkytyspuheluita tuli 1375 vuonna 2016, joista 1059 yhteydenottoa koski sisäisesti käytettäviä luontaistuotteita. Vuonna 2017 vastaavat luvut olivat 1617 ja 1220.

Säteilyturvakeskuksen haastattelussa tuotiin esille, että heille tulevat elintarvikkeita koskevat yhteydenotot tulevat yleensä elintarvikealan vientiyrityksistä ja liittyvät vientielintarvikkeiden radioaktiivisuusmäärittämiin. Kaupan olevia elintarvikkeita valvotaan STUKin toimesta ja tulokset ilmoitetaan Eviraan ja kunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle. Tullin ja Eviran kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä ja annetaan asiantuntija-apua. Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen on harvoin STUKiin yhteydessä. Varsinaisia säteilyyn liittyviä häiriötilanteita on erittäin harvoin.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin elintarvikkeita koskeneiden muiden häiriötilanteiden kuin epidemioiden keskimäärisiä vuosittaisia määriä (vuosina 2010–2017), joita valvontayksikössä oli hoidettu tai olisi ollut tarvetta hoitaa virka-ajan ulkopuolella. Valvontayksiköistä 82 % vastasi ettei tarvetta ollut ilmennyt joka vuosi ja 18 % vastasi häiriötilanteita olleen keskimäärin yhdestä kolmeen kertaa vuodessa.

Kun vastauksia tarkastellaan maakunnittain, niin tarve hoitaa virka-ajan ulkopuolella elintarvikkeisiin liittyneitä muita häiriötilannetta kuin epidemioita vuosina 2010–2017 oli keskimäärin

- Etelä-Savossa ja Pohjois-Pohjanmaalla kahdesta kuuteen häiriötilannetta vuodessa,
- Etelä-Pohjanmaalla, Kainuussa, Keski-Suomessa, Päijät-Hämeessä ja Varsinais-Suomessa yhdestä kolmeen häiriötilannetta vuodessa ja
- muissa maakunnissa tarvetta ei ollut ilmennyt joka vuosi.

5.1.3 Muut terveydensuojeluun liittyvät häiriötilanteet

Talousveteen liittyvistä muista häiriötilanteista kuin epidemioista on syyskuusta 2014 lähtien kunnan terveydensuojeluviranomaisen pitänyt ilmoittaa aluehallintovirastolle. Ilmoitusvelvollisuus koskee sellaisia talousveden häiriötilanteita, jossa talousvettä käytetään vähintään 10 kuutiometriä päivässä taikka vähintään 50 henkilön tarpeisiin. Myös jokaisen häiriötilanteen jälkeen terveydensuojeluviranomaisen on pitänyt toimittaa aluehallintovirastolle ja Valviralle yhteenveto häiriötilanteen hallintaan saamiseksi toteutetuista toimenpiteistä. Huhtikuun 2018 loppuun mennessä häiriötilanneilmoituksia oli aluehallintovirastoille tehty yhteensä noin 80 ja Valviralle 11 (AVI 2018, Valvira 2018).

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran haastattelussa tuotiin esille, että terveydensuojeluviranomaiset pyytävät lähes kuukausittain tulkinta-apua ja hallinnollista toimenpideohjeistusta talousveden poikkeavaan laatuvaatimukseen tai laatuvaatitukseen liittyen, mutta kyse ei ole välttämättä aina häiriötilanteesta talousvettä toimittavalla laitoksella. Vastaavia pyyntöjä menee myös aluehallintovirastoihin.

Valviraan tulleiden tietojen pohjalta talousvettä toimittavat laitokset eivät vieläkään riittävän tehokkaasti huomioi ”heikkoja signaaleja”, joita niiden päivystykseen tulee, vaikka ohjeistukseen, koulutukseen, riskinarviointiin ja häiriötilannesuunnitelmien laadintaan on viime vuosina panostettu. Toimintatavat vaihtelevat laitoksittain ja isommilla laitoksilla toiminta ja osaaminen ovat ammattimaisempaa ja vesihuolto-osuuskunnilla vähäisempää. Näköpiirissä ei ole, että talousveden häiriötilanteet vähenisivät, sillä putket rikkoutuvat jatkuvasti joko putkiston huonon kunnon tai kaivuutöiden seurauksena. Edelleen tulee myös vastaan virheellisiä rakenteita, minkä seurauksena jätevesiä pääsee vesijohtoverkostoon.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen haastattelussa tuotiin esille, että talousveden häiriötilanteisiin liittyviä yhteydenottoja tulee noin 30–40 vuosittain, joista 20–30 liittyy talousveden mikrobiologiseen laatuun ja loput kemialliseen laatuun. THL:ään tulevat yhteydenotot ovat todennäköisesti vain pieni osa häiriötilanteiden kokonaisuudesta. Yhteydenottaja on yleensä kunnan terveydensuojeluviranomainen ja jonkun verran yhteydenottoja tulee myös talousvettä toimittavista laitoksista. Kuntien terveydensuojelu- tai elintarvikevalvontaviranomaiset eivät ole olleet yhteydessä C-osaamiskeskukseen, vaan yleisin yhteydenottaja sinne on pelastusviranomainen. Pelastusviranomaisista ohjataan tarvittaessa olemaan yhteydessä edellä mainittuihin viranomaisiin, mikäli tilanne sitä edellyttää.

Muista terveydensuojelua koskevista häiriötilanteista kuin talousveden häiriötilanteista ja vesivälitteisistä epidemioista ei koota järjestelmällisesti valtakunnallista tietoa. Uimaveden liittyviä yhteydenottoja THL:lle tulee vuosittain noin kahdesta kahdeksaan ja yhteydenottaja on yleensä kunnan terveydensuojeluviranomainen. Uimaveden laatuun liittyvät ongelmat koskevat yleensä uimaveden mikrobiologista laatua tai sinilevien esiintymistä. Muut elinympäristöä koskevat häiriötilanneyhteydenotot THL:ään ovat liittyneet jätevesiviemärin tulvimiseen kiinteistön sisätiloihin, metsäpalosavuihin, tulivuoren tuhkapilveen, ennätyshelteisiin ja huoneiston puhdistukseen, kun vainaja on ollut pitkään asunnossa. Yhteydenottaja edellä mainituissa tilanteissa vaihtelee. Lisäksi tulee runsaasti yhteydenottoja sisäilmaan liittyen, mutta ne eivät yleensä liity häiriötilanteisiin.

Säteilyturvakeskuksen haastattelussa tuotiin esille, että talousveden radioaktiivisuuteen liittyen yksityishenkilöt ovat satunnaisesti yhteydessä STUKiin ja kysyvät talousveden tutkimisesta ja joskus myös veden käytöstä, jos talousveden radioaktiivisuus on ollut koholla. Talvivaaran päästön yhteydessä yksityishenkilöt olivat myös yhteydessä talousvedeen, uimaveden ja yleensäkin vesistöihin liittyen. Kunnan terveystarkastaja kysyy satunnaisesti tarvittavista talousvedeen liittyvistä tutkimuksista. Talousvettä toimittavien laitosten talousveden radioaktiivisuutta mitataan säännöllisesti ja laitokset ovat heihin yhteydessä silloin, jos on tarvetta joihinkin toimenpitei-

Kuva: Kuntaliiton kuva-arkisto

siin. Valviran kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä.

Asuntoihin ja julkisiin oleskelutiloihin liittyvät yhteydenotot STUKiin koskevat pääsääntöisesti sisäilman radonia. Ihmisen elinympäristön terveellisyyteen liittyen on tullut muutamia yhteydenottoja yksityishenkilöiltä, jotka ovat itse mitanneet ulkoista säteilyä ja pyytäneet tulosten tulkinta-apua. Vanhojen uraanipitoisten kaivosten kaivuutöiden yhteydessä lähiympäristön asukkaat usein huolestuvat töiden vaikutuksista lähiympäristöön ja ovat siksi yhteydessä STUKiin. Varsinaisia säteilyyn liittyviä häiriötilanteita on erittäin harvoin.

Myrkytystietokeskuksesta saatujen tietojen mukaan heillä ei ole omaa luokitelua talousveteen, uimaveteen tai sisäilmaan liittyville yhteydenotoille, joten niitä ei pystytä erottelemaan yleiskyselyistä. Myrkytyspuheluiksi ne luokitellaan silloin, jos kyseessä on veteen, ilmaan tai elinympäristöön päässyt kemikaali esimerkiksi kemikaalionnettomuuden seurauksena. Tällöin ne luokitellaan tilastoissa kyseisen kemikaalin aineryhmään tai luokkaan tuntematon.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin talousvettä koskeneiden muiden häiriötilanteiden kuin epidemioiden keskimääräisiä vuosittaisia määriä (vuosina 2010–2017), joita valvontayksikössä oli hoidettu tai olisi ollut tarvetta hoitaa virka-ajan ulkopuolella. Valvontayksiköistä 64 % vastasi ettei

---

tarvetta ollut ilmennyt joka vuosi, 30 % vastasi häiriötilanteita olleen keskimäärin yhdestä kolmeen kertaa vuodessa ja 6 % vastasi häiriötilanteita hoidetun keskimäärin neljästä viiteen kertaa vuodessa.

Kun vastauksia tarkastellaan maakunnittain, niin tarve hoitaa virka-ajan ulkopuolella talousvettä koskeneita muita häiriötilanteita kuin epidemioita vuosina 2010–2017 oli keskimäärin

- Keski-Suomessa kahdesta kymmeneen häiriötilannetta vuodessa,
- Uudellamaalla kolmesta yhdeksään häiriötilannetta vuodessa,
- Etelä-Savossa ja Pohjois-Pohjanmaalla kahdesta kuuteen häiriötilannetta vuodessa,
- Etelä-Pohjanmaalla ja Satakunnassa kolmesta viiteen häiriötilannetta vuodessa,
- Kainuussa, Kanta-Hämeessä, Pirkanmaalla, Pohjois-Karjalassa, Päijät-Hämeessä ja Varsinais-Suomessa yhdestä kolmeen häiriötilannetta vuodessa ja
- muissa maakunnissa tarvetta ei ollut ilmennyt joka vuosi.

Avoimissa vastauksissa tuotiin esille, että häiriötilanteiden todennäköisyys on suurempi pienissä vesihuolto-osuuskunnissa, mutta niissä veden käyttäjämäärät ovat pieniä.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin muiden terveydensuojelua koskeneiden häiriötilanteiden kuin epidemioiden ja talousveden häiriötilanteiden keskimääräisiä vuosittaisia määriä (vuosina 2010–2017), joita valvontayksikössä oli hoidettu tai olisi ollut tarvetta hoitaa virka-ajan ulkopuolella.

Valvontayksiköistä 82 % vastasi ettei tarvetta ollut ilmennyt joka vuosi, 14 % vastasi häiriötilanteita hoidetun keskimäärin yhdestä kolmeen kertaa vuodessa ja 4 % vastasi häiriötilanteita hoidetun keskimäärin viidestä kahdeksaan kertaa vuodessa.

Kun vastauksia tarkastellaan maakunnittain, niin tarve hoitaa virka-ajan ulkopuolella muita terveydensuojelua koskeneita häiriötilanteita kuin epidemioita ja talousveden häiriötilanteita vuosina 2010–2017 oli keskimäärin

- Etelä-Pohjanmaalla ja Keski-Suomessa yhdestä kahdeksaan häiriötilannetta vuodessa,
- Etelä-Savossa, Kainuussa, Pohjois-Pohjanmaalla, Päijät-Hämeessä, Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa yhdestä kolmeen häiriötilannetta vuodessa ja
- muissa maakunnissa tarvetta ei ollut ilmennyt joka vuosi.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin myös minkä tyyppisiä muut virka-ajan ulkopuolella hoidetut terveydensuojelun häiriötilanteet olivat olleet. Useimmiten häiriötilanne oli koskenut uimarantavettä, jossa oli ollut massiivinen sinileväkukinta, tai uimarantavesi oli saastunut jätevesien tai jätteiden vaikutuksesta. Lisäksi mainittiin pintojen välityksellä levinneet norovirusepidemiat, uima-allasveden laatuhäiriöt, tulipalojen tai teollisuuden ilmapäästöjen vaikutukset asumisterveyteen sekä öljy- ja kemikaalivuodot maaperään tai vesistöön ja niiden vaikutukset talousvetenä käytettävään raakaveteen tai uimaveteen.

5.2 Vesitalous

5.2.1 Vesihuolto

ELY-keskuksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin vesihuollon häiriötilanteiden keskimääräisiä määriä (vuosina 2010–2017), joita oli hoidettu tai olisi ollut tarvetta hoitaa virka-ajan ulkopuolella. Hämeen ja Kainuun ELY-keskukset ilmoittivat vesihuollon häiriötilanteisiin liittyviä tehtäviä hoidetun virka-ajan ulkopuolella keskimäärin yhdestä kolmeen kertaa vuodessa. Muissa ELY-keskuksissa tarvetta ei ollut ilmennyt joka vuosi.

ELY-keskukset toivat avoimissa vastauksissa esille, että heillä ei juuri ole ollut tois-taiseksi roolia vesihuollon häiriötilanteissa häiriötilanteen aikana, vaan ELY-keskuksen tehtävät liittyvät enemmän häiriötilanteiden ennaltaehkäisyyn. Kainuun ELY-keskus kertoi virka-ajan ulkopuolella hoidettujen vesihuollon häiriötilanteiden liittyneen veden riittävyteen ja veden laatuun.

5.2.2 Tulvat

ELY-keskuksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin tulviin liittyneiden häiriötilanteiden keskimääräisiä määriä (vuosina 2010–2017), joita oli hoidettu tai olisi ollut tarvetta hoitaa virka-ajan ulkopuolella.

ELY-keskuksittain tarkasteltuna tulviin liittyneiden häiriötilanteiden hoitamisen tarve virka-ajan ulkopuolella oli vuosina 2010–2017 ollut keskimäärin

- Etelä-Pohjanmaan, Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Savon ELY-keskuksissa viisi tulvaa vuodessa, määrän vaihdellessa 5–20 tulvan välillä,
- Etelä-Savon, Kaakkois-Suomen, Pirkanmaan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen ELY-keskuksissa yhdestä kolmeen tulvaa vuodessa ja
- muissa ELY-keskuksissa tarvetta ei ollut ilmennyt joka vuosi.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus toi vastauksessaan esille, että tulvatehtävät vaihtelevat vuosittain suuresti, joskus on vain muutama tulva ja joskus kymmeniä. Samoin vaihtelee niiden vakavuusaste ja tehtävien hoitamiseen tarvittavat resurssit.

5.2.3 Patoturvallisuus

Patoturvallisuuteen liittyvistä häiriötilanteista on vuodesta 2009 lähtien padon omistajan pitänyt ilmoittaa patoturvallisuusviranomaiselle, joka kerää tiedot patoturvallisuuden tietojärjestelmään. Ilmoitettujen häiriötilanteiden määrä on vuosina 2009–2017 ollut yhteensä 131 vuosittaisen määrän vaihdellessa 7–27 ilmoituksen välillä. Suurin osa ilmoituksista on koskenut 2-luokan patoja, mutta 1-luokan patoja koskevia ilmoituksia on tehty 41, joiden vuosittainen määrä on vaihdellut yhden ja yhdeksän ilmoituksen välillä. (ymparisto.fi)

Padot luokitellaan patoturvallisuuslaissa kolmeen luokkaan niiden vahingonvaaran perusteella. 1-luokkaan luokitellaan pato, joka onnettomuuden sattuessa aiheuttaa vaaran ihmishengelle ja terveydelle taikka huomattavan vaaran ympäristölle tai omai-

---

suudelle. 2-luokkaan luokitellaan pato, joka onnettomuuden sattuessa saattaa aiheuttaa vaaraa terveydelle taikka vähäistä suurempaa vaaraa ympäristölle tai omaisuudelle. 3-luokkaan luokitellaan pato, joka onnettomuuden sattuessa saattaa aiheuttaa vain vähäistä vaaraa. Suomessa on 441 luokiteltua patoa, joista 1-luokkaan kuuluu 74 patoa ja 2-luokkaan 260 patoa (ymparisto.fi).

ELY-keskuksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin patoturvallisuuteen liittyvien häiriötilanteiden määriä (vuosina 2010 - 2017), joita oli hoidettu tai olisi ollut tarvetta hoitaa virka-ajan ulkopuolella. Etelä-Pohjanmaan, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksissa patoturvallisuuteen liittyviä tehtäviä hoidettiin keskimäärin neljästä viiteen kertaa vuodessa. Muissa ELY-keskuksissa tarvetta ei ollut ilmennyt joka vuosi tai ELY-keskuksessa ei hoidettu patoturvallisuuteen liittyviä tehtäviä. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksessa tehtävät liittyivät lähinnä säännöstelypatojen toimintaan.

Etelä-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Kaakkois-Suomen, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Savon ELY-keskukset kertoivat vastauksissaan, että niillä on myös vesistö-rakenteiden omistajan rooliin kuuluvia patoturvallisuustehtäviä. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus kertoi, että valtion patojen ja vesirakenteiden vika- ja häiriötilanteiden hoito on tämän vuoden alusta ulkoistettu ja sopimuksessa on varauduttu keskimäärin kymmeneen häiriötilanteeseen vuodessa. Kaakkois-Suomen ELY-keskus kertoi sille kuuluvan keskitetysti rajavesistöjen käyttötehtävät yhteisissä rajavesistöissä Venäjän kanssa ja Kainuun ELY-keskus kertoi patoturvallisuustehtäviä hoidettavan Kajaanin lisäksi myös Hämeenlinnassa ja Rovaniemellä.

6 Päivystyksen nykytilanne

6.1 Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontatehtäviä hoitavien viranhaltijoiden tavoitettavuutta virka-ajan ulkopuolella sekä heidän näkemystään nykyjärjestelmän riittävydestä häiriötilanteiden hoitamiseksi riittävän nopeasti.

Valvontayksiköistä 80 % vastasi, että viranhaltijoiden tavoitettavuus perustuu vapaaehtoisuuteen. Tavoitettavuudesta oli sovittu työnantajan kanssa 16 % valvontayksiköistä, mutta varallaolosta ei maksettu korvausta. Kaksi valvontayksikköä vastasi, että viranhaltijat eivät ole tavoitettavissa virka-ajan ulkopuolella.

Useimmiten virka-ajan ulkopuolella oli tavoitettavissa ympäristöterveydenhuollosta vastaava johtaja, mutta muutamissa valvontayksiköissä myös talousvettä tai elintarvikkeita valvova viranhaltija. Muina tavoitettavissa olevina ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoina oli mainittu päivystävä eläinlääkäri ja hygieenikkoeläinlääkäri. Useat valvontayksiköt kertoivat ympäristöterveydenhuollon johtajalla olevan kokonaistyöaika, minkä vuoksi he yleensä pitävät työpuhelinta mukana myös vapaa-aikana loma-aikaa lukuun ottamatta. Johtajilla oli yleensä tiedossa terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaa tekevien viranhaltijoiden henkilökohtaiset puhelinnumerot, joista heitä oli mahdollisuus tarvittaessa tavoitella virka-ajan ulkopuolella. Viranhaltijoiden henkilökohtaisia puhelinnumeroita oli useat valvontayksiköt antaneet myös yhteistyötahoille, kuten terveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon päivystykseen, pelastuslaitoksille, epidemiaselvitystyöryhmään kuuluville, kaupungin johtoryhmälle ja suurimmille vesihuoltolaitoksille.

Muutama valvontayksikkö toi esille, että jos on menossa jokin häiriötilanne, niin silloin työpuhelimeen vastataan aktiivisesti ja tilannetta hoitavien viranhaltijoiden tavoitettavuudesta on sovittu etukäteen, mutta varallaolosta ei makseta korvausta. Jos tulee tarve lähteä virka-ajan ulkopuolella töihin, niin se korvataan yleensä joko vapaana tai rahana virkaehtosopimuksen mukaisesti.

Valvontayksiköistä 60 % piti nykyjärjestelmää riittävänä, koska häiriötilanteita on harvoin ja vapaaehtoisuuteen perustuva järjestelmä on toiminut riittävän hyvin ja on kustannustehokas. Lisäksi tuotiin esille, että suurimmilla vesihuoltolaitoksilla on valmiudet toimia itsenäisesti ja pelastuslaitokset ovat tarvittaessa antaneet vesihuoltolaitoksille tukea. Muutama valvontayksikkö piti riittävänä, että pelastuslaitoksella ja terveydenhuollossa on päivystys.

Valvontayksiköistä 40 % ei pitänyt nykyjärjestelmää hyvänä häiriötilanteiden hoitamiseksi riittävän nopeasti, koska tavoitettavuus perustuu vapaaehtoisuuteen ja on siten haavoittuva. Loma-aikoja pidettiin erityisen haasteellisina. Vastauksissa tuotiin esille, että vesiongelmassa ja elintarvikelaitosten mikrobiologisissa ongelmassa voidaan

---

tarvita viranomaisen nopeaa reagoitua ja tarvittaessa määräyksiä. Mahdollinen epidemia saattaa myös pahentua, jos selvitystyötä ei ole mahdollista aloittaa välittömästi. Vapaaehtoisuuteen perustuvan päivystyksen ongelmana pidettiin myös epäselvyyttä siitä millaisella vasteajalla yhteydenottoon virka-ajan ulkopuolella pitäisi vastata sekä sitä, että toisaalta ollaan tavoitettavissa, mutta ei virallisesti varalla.

Pelastuslaitoksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin, kuinka usein pelastuslaitoksella oli jonkin häiriötilanteen takia ollut tarve tai olisi ollut tarve ottaa yhteyttä kunnan terveydensuojeluviranomaiseen tai elintarvikevalvontaviranomaiseen virka-ajan ulkopuolella vuosien 2010–2017 välisenä aikana.

Pelastuslaitoksista 57 % vastasi, ettei kysytyllä ajanjaksolla ollut ilmennyt tarvetta ottaa yhteyttä kunnan terveydensuojeluviranomaiseen joka vuosi ja 38 % ilmoitti tarpeen olleen keskimäärin yhdestä kolmeen kertaa vuodessa. Yksi pelastuslaitos vastasi, ettei tarvetta ollut ilmennyt kysytyllä ajanjaksolla lainkaan. Kunnan elintarvikevalvontaviranomaiseen pelastuslaitoksista 62 %:lla ei ollut ilmennyt tarvetta ottaa yhteyttä joka vuosi ja 38 %:lla pelastuslaitoksista ei tarvetta ollut ilmennyt kysytyllä ajanjaksolla lainkaan.

Vesihuoltolaitoksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin, kuinka usein vesihuoltolaitoksella oli ollut tarvetta tai olisi ollut tarvetta ottaa yhteyttä kunnan terveydensuojeluviranomaiseen virka-ajan ulkopuolella vuosien 2010–2017 välisenä aikana.

Vesihuoltolaitoksista 45 % vastasi, ettei tarvetta ollut ilmennyt joka vuosi ja 42 %:lla tarvetta ei ollut ilmennyt lainkaan kysytyllä ajanjaksolla. Vesihuoltolaitoksista 11 % vastasi tarpeen olleen keskimäärin yhdestä kolmeen kertaa vuodessa ja kaksi vesihuoltolaitosta ilmoitti määrän olleen keskimäärin kolmesta viiteen kertaa vuodessa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen haastattelussa tuotiin esille, että kunnissa elintarvikevälitteisen epidemian selvittämistoimet ovat käynnistyneet yleensä riittävän nopeasti. Vesivälitteisissä epidemioissa tilanne on ollut vastaava, koska kunnan terveydensuojeluviranomainen on aina ollut hoitamassa tilannetta myös virka-ajan ulkopuolella. Viranomaiset lähtevät pääsääntöisesti hyvin selvittämään häiriötilannetta yhteistyössä THL:n kanssa.

THL:stä elintarvike- ja terveydensuojeluviranomaiset pyytävät yleisimmin asiantuntija-apua kyselytutkimuksien tekemiseen, mutta myös näytteenottoon, analytiikkaan, tulosten tulkintaan, epidemian torjuntaan ja tiedottamiseen. Asiantuntija-apua THL:stä kysytään myös vesi-, humaani- ja ympäristönäytteisiin sekä niiden analytiikkaan. THL on koordinoanut elintarvikevälitteisen epidemian selvittämistä silloin, kun tapauksia on useamman sairaanhoitopiirin alueella tai sairaanhoitopiiri on sitä pyytänyt. Vesivälitteisissä epidemioissa koordinaatioon ei ole ollut tarvetta, koska ne ovat olleet pääsääntöisesti paikallisia epidemioita, mutta epidemian selvittämisessä THL on ollut mukana aktiivisesti koko selvitystyön ajan.

Talousvesivälitteisissä epidemioissa kunnan terveydensuojeluviranomainen haluaa ensivaiheessa yleensä asiantuntija-apua siihen voiko epidemia liittyä talousveteen sekä apua riskinarvion ja tarvittaviin toimenpiteisiin, koska alkutiedot ovat usein hyvin hatarat. Ensimmäisen päivän aikana on usein monia yhteydenottoja kunnan terveydensuojeluviranomaisen kanssa tilannetietojen täydentyessä vähitellen. Kun näyttö

vahvistuu, kunnan terveydensuojeluviranomainen kysyy asiantuntija-apua riskinhallintatoimenpiteisiin kuten desinfiointiin. Desinfiointiohjeiden antamisessa on huomioitava talousvettä toimittavan laitoksen osaaminen ja käytettävissä oleva kalusto. Tehokloorauksen tekeminen edellyttää varmaa osaamista. Uimavesiepidemioihin liittyneissä yhteydenotoissa kunnan terveydensuojeluviranomainen on pyytänyt THL:stä vastaavaa asiantuntija-apua kuin talousvesivälitteisissä epidemioissa.

Talousvedeen liittyvissä muissa häiriötilanteissa kuin epidemioissa kunnan terveydensuojeluviranomainen on pyytänyt THL:stä asiantuntija-apua myös riskinarviointiin, näytteenottoon, analytiikkaan, tulosten tulkintaan, tarvittaviin toimenpiteisiin ja tiedottamiseen. Talousveden mikrobiologiseen laatuun liittyvät yhteydenotot koskevat yleensä indikaattorimikrobien määrän ylitystä ja kunnan terveydensuojeluviranomainen haluaa varmistusta keittokehotuksen antamisen tarpeeseen. Vastaava asiantuntija-apua kysytään myös uimavedeen ja muihin elinympäristöä koskeviin poikkeaviin tilanteisiin.

Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran haastattelussa tuotiin esille, että Eviralla ei ole ollut tarvetta tavoittaa kunnan elintarvikevalvontaviranomaista virka-ajan ulkopuolella eikä haastateltujen tiedossa ollut, että kunnan elintarvikevalvontaviranomainen olisi yrittänyt tavoittaa Evirasta elintarvikeasiantuntijaa virka-ajan ulkopuolella häiriötilanteisiin liittyen.

6.2 ELY-keskukset

ELY-keskuksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin vesitaloustehtäviä hoitavien viranhaltijoiden tavoitettavuutta virka-ajan ulkopuolella sekä ELY-keskuksen näkemystä nykyjärjestelmän riittävydestä häiriötilanteiden hoitamiseksi riittävän nopeasti.

Vesihuoltoon liittyvissä tehtävissä 77 % ELY-keskuksista vastasi, että asiantuntijoiden tavoitettavuus perustuu vapaaehtoisuuteen ja 23 % vastasi etteivät asiantuntijat ole tavoitettavissa virka-ajan ulkopuolella. Vastauksissa tuotiin esille, että vakavissa tilanteissa asiantuntijan tavoittaa yksikön päällikön kautta. Kaikki vastanneet ELY-keskukset pitivät nykyjärjestelmää riittävänä, koska sellaisia häiriötilanteita, joissa ELY-keskuksen olisi tarvetta reagoida nopeasti on harvoin. Vesihuoltolaitoksen vastuulla on vesihuoltopalveluiden tuottaminen ja asiakkaidensa tiedottaminen häiriötilanteissa, ja talousveden häiriötilanteessa talousveden laadun valvonnasta vastaavalla terveydensuojeluviranomaisella on johtovastuu.

Tulviin liittyvissä tehtävissä 46 % ELY-keskuksista vastasi, että asiantuntijat ovat tavoitettavissa ja varallaolosta maksetaan korvaus ja sama määrä ELY-keskuksia vastasi, että tavoitettavuus perustuu vapaaehtoisuuteen. Yksi ELY-keskus vastasi, että tavoitettavuudesta on sovittu työntäjän kanssa, mutta varallaolosta ei makseta korvausta. Vastauksissa tuotiin esille, että yksikön päällikkö on yleensä aina tavoitettavissa ja tarvittaessa asiantuntijoita määrätään varallaoloon. Nykyjärjestelmää 77 % ELY-keskuksista piti riittävänä, koska tulvatilanteet pystytään melko hyvin ennakoimaan ja tarvittaessa määrätään varallaoloon, josta maksetaan korvaus. ELY-keskuksista 23 % ei pitänyt nykyjärjestelmää riittävänä sen vuoksi, että tulvatilanteet vaativat usein

Kuva: Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus

vahinkopaikalle menoa ja nopeaa reagointia sekä yhteydenpitoa eri tahojen kanssa, jolloin asiantuntija pitäisi olla aina tavoitettavissa. Varallaolosta pitäisi myös maksaa korvaus ja tehdystä työstä ylityökorvaus.

Patoturvallisuuteen liittyvissä tehtävissä kuusi ELY-keskusta vastasi, että asiantuntijoiden tavoitettavuus perustuu vapaaehtoisuuteen ja yksi ELY-keskus vastasi, että asiantuntijat ovat tavoitettavissa ja varallaolosta maksetaan korvaus. Kaikki kysymykseen vastanneet ELY-keskukset pitivät nykyjärjestelmää riittävänä, koska yksikön päällikkö on yleensä aina tavoitettavissa ja tarvittaessa asiantuntijat määrätään varallaoloon ja siitä maksetaan korvaus.

Pelastuslaitoksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin, kuinka usein pelastuslaitoksella oli jonkin häiriötilanteen takia ollut tarve tai olisi ollut tarve ottaa yhteyttä ELY-keskuksen vesitalouden asiantuntijaan vuosien 2010–2017 välisenä aikana.

Pelastuslaitoksista 43 % vastasi, että vesihuollon asiantuntijaa oli ollut tarvetta tavoitella keskimäärin yhdestä kolmeen kertaa vuodessa ja 38 % vastasi ettei tarvetta ollut ilmennyt joka vuosi. Kaksi pelastuslaitosta vastasi, että yhteydenottotarvetta oli ollut keskimäärin kuudesta kymmeneen kertaa vuodessa ja kahdella pelastuslaitoksella tarvetta ei ollut ilmennyt kysytyllä ajanjaksolla lainkaan.

Tulvatehtäviä hoitavaa asiantuntijaa pelastuslaitoksista 43 % vastasi olleen tarvetta

tavoitella keskimäärin yhdestä kolmeen kertaa vuodessa ja 29 % ilmoitti ettei tarvetta ollut ilmennyt kysytyllä ajanjaksolla lainkaan. Pelastuslaitoksista 19 % vastasi ettei yhteydenottotarvetta ollut ilmennyt joka vuosi ja kaksi pelastuslaitosta kertoi tarpeen olleen keskimäärin kolmesta kymmeneen kertaa vuodessa.

Patoturvallisuusviranomaiseen pelastuslaitoksista 48 %:lla ei ollut ilmennyt tarvetta ottaa yhteyttä kysytyllä ajanjaksolla lainkaan ja 43 % pelastuslaitoksista vastasi, ettei tarvetta ollut ilmennyt joka vuosi. Kaksi pelastuslaitosta kertoi yhteydenottotarpeen olleen keskimäärin yhdestä kolmeen kertaa vuodessa.

Vesihuoltolaitoksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin, kuinka usein vesihuoltolaitoksella oli ollut tai olisi ollut tarvetta ottaa yhteyttä ELY-keskuksen vesitalouden asiantuntijaan virka-ajan ulkopuolella vuosien 2010–2017 välisenä aikana.

Vesihuoltolaitoksista 66 % vastasi, ettei heillä ollut ilmennyt tarvetta tavoittaa vesihuollon asiantuntijaa kysytyllä ajanjaksolla ja 28 % vastasi ettei tarvetta ollut ilmennyt joka vuosi. Viis vesilaitosta ilmoitti tarpeen olleen keskimäärin yhdestä kolmeen kertaa vuodessa.

Vesihuoltolaitoksista 86 %:lla ei ollut ilmennyt tarvetta tavoittaa tulvatehtäviä hoitavaa asiantuntijaa kysytyllä ajanjaksolla ja 12 %:lla tarvetta ei ollut ilmennyt joka vuosi. Kaksi vesihuoltolaitosta vastasi tarpeen olleen keskimäärin yhdestä kolmeen kertaa vuodessa.

Yhteydenottotarvetta patoturvallisuusviranomaiseen kysytyllä ajanjaksolla ei ollut ilmennyt 94 % vesihuoltolaitoksista. Viisi vesihuoltolaitosta vastasi, että tarvetta ei ole ollut ilmennyt joka vuosi.

Tulvakeskuksen haastattelussa tuotiin esille, että tulvatilanteissa ja tulvan uhatessa he tekevät tiivistä yhteistyötä ELY-keskusten tulvatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden kanssa. Tulvakeskus antaa ELY-keskuksille asiantuntija-apua siihen, miten tulvien arvioidaan kehittyvän sekä eri torjuntatoimenpiteiden vaikutuksista. Näihin tehtäviin kuuluu muun muassa vesistöennusteiden laatiminen ja tulvakarttojen tekeminen.

ELY-keskus ohjaa torjuntatoimenpiteitä alueella, pitää yllä alueellista tilannekuvaa, tiedottaa aktiivisesti alueellisesta tilanteesta ja antaa asiantuntija-apua viranomaisille ja kansalaisille tulvantorjuntatöissä. Tulvakeskus huolehtii valtakunnallisen tilannekuvan ylläpitämisestä ja valtakunnallisesta tiedottamisesta. Tulvakeskus on tulvan uhatessa tai tulvan aikana saanut hyvin yhteyden ELY-keskusten tulvatehtäviä hoitaviin asiantuntijoihin myös virka-ajan ulkopuolella ja yleensä etukäteen jo tiedetään varalla oleva asiantuntija.

Tulvakeskuksen vesistöasiantuntemusta on käytetty myös Talvivaaran pato-onnettomuuden ja Mäntyharjun kemikaalijunaonnettomuuden yhteydessä, vaikka SYKEN ympäristövahinkopäivystyksellä oli suurempi asiantuntijarooli kyseisissä onnettomuuksissa. Tulvakeskuksella on valmius tehdä tarvittaessa haitallisten aineiden päästöjen kulkeutumislaskentoja vesistöalueilla.

Suomen ympäristökeskuksen ympäristövahinkopäivystäjien haastattelussa tuotiin esille, että ELY-keskuksen asiantuntijoita on tavoittanut virka-ajan ulkopuolella vaihtelevasti. Heidän esimiehensä yleensä tavoittaa ja jollain aikavälillä myös tarvit-

---

tavan asiantuntijan. ELY-keskuksen nykyinen tavoitettavuus on koettu riittäväksi, koska pelastuslaitos hoitaa ensitoimenpiteet.

Varsinais-Suomen ELY-keskuksen ympäristövahinkopäivystys

Selvityksen yhtenä tehtävänä oli kuvata Varsinais-Suomen ELY-keskuksen ympäristövahinkopäivystys ja hyödyntää siitä saatuja kokemuksia. Ympäristövahinkopäivystäjien haastattelussa tuotiin esille, että ELY-keskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastualueen päivystys alkoi kokeiluna vuoden 2014 lopussa ELY-keskuksen omaan päätökseen perustuen ja sitä jatketaan vuoden 2019 loppuun. Päivystysjärjestelyyn päädyttiin, koska siihen oli jo pidemmän aikaa katsottu olevan tarvetta ja Harjavallan nikkelipäästö Kokemäenjokeen johti viimein päivystysjärjestelmän luomiseen. Ennen päivystysjärjestelmän käyttöönottoa asiantuntijoiden tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella perustui vapaaehtoisuuteen, paitsi tulva-aikaan tulvatehtäviä hoitava asiantuntija oli määrätty varallaoloon.

Päivystäjän yhteystiedot on annettu toimialueen pelastuslaitoksille, poliisille, kunnille, hätäkeskukselle, meripelastuskeskukselle, SYKEN ympäristövahinkopäivystäjälle, maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön päivystäjille sekä ELY-keskusten keskitettyyn asiakaspalveluun.

Ympäristövahinkopäivystystä hoidetaan viikonloppuisin ja arkipyhinä, mutta ei arki-iltoina ja -öinä maanantain torstain välisenä aikana. Päivystysvuoro alkaa perjantaisin kello 12.00 ja päättyy maanantaina kello 9.00. Päivystysvuoron alkamista jo perjantaina kello 12.00 on pidetty hyvänä, koska perjantaina iltapäivällä alkaneista häiriötilanteista voi tulla yhteydenottoja päivystäjälle myös viikonloppuna. Meneillään olevista häiriötilanteista, joissa ELY-keskuksen asiantuntijat ovat mukana, informoidaan päivystäjää päivystyksen alkaessa. Päivystysrinkiin kuului haastattelua tehtäessä yhdeksän ympäristö ja luonnonvarat -vastualueen virkamiestä, jotka olivat ilmoittautuneet päivystykseen vapaaehtoisesti. Päivystykseen osallistumisesta tehdään virkamiehen ja työnantajan välillä sopimus. Tämän tyyppisen päivystyksen minimimiehityksenä pidettiin seitsemästä kahdeksaan henkilöä. Päivystysvuorot suunnitellaan noin vuodeksi eteenpäin ja päivystysvuoro tulee samalle virkamiehelle noin kahden kuukauden välein.

Päivystysringissä olevilla virkamiehillä on pääasiassa vesi- ja ympäristönsuojeluosaamista, mutta ei juuri vesihuollon tai luonnonsuojelun osaamista. Päivystäjän tukena on noin 20 ympäristö ja luonnonvarat -vastualueen virkamiestä, joilta päivystäjä voi tarvittaessa pyytää asiantuntija-apua. Näillä asiantuntijoilla ei ole varallaolovelvollisuutta, mutta on sovittu, että päivystäjän yhteydenottoihin vastataan. Mikäli päivystäjä ei tavoita asiantuntijaa, niin hän voi ottaa yhteyttä esimiehiin, jotka ovat hyvin tavoitettavissa. Vielä ei ole tullut vastaan sellaista häiriötilannetta, että päivystäjä olisi tarvinnut lisäresurssia. Mikäli tällainen tarve ilmenisi, tulisi esimies saada kiinni, sillä päivystäjällä ei ole oikeutta määrätä virkamiehiä töihin.

Päivystäjän tehtävänä on lähinnä antaa asiantuntija-apua muille viranomaisille ja häiriötilanteissa toimiville. Päivystäjällä ei ole asiantuntemusta kaikkiin vastualueen tehtäviin häiriötilanteissa eikä voikaan olla niiden laajuuden vuoksi. Siksi tarvitaan

muiden vastualueen asiantuntijoiden tukea tarvittaessa. Päivystäjällä ei ole yleistä ELY-keskuksen ympäristövastuualueelle kuuluvaa toimivaltaa, vaan toimivalta määrytyy päivystäjän normaalin virkatehtävän mukaan. Jos päivystykseen tuleva yhteydenotto edellyttäisi muuta toimivaltaa, on otettava yhteyttä asianomaiseen virkamieheen tai esimieheen.

Päivystäjälle tulee yhteydenottoja puhelimitse keskimäärin kaksi kertaa kuukaudessa ja yhteydenottaja on yleensä pelastuslaitos tai SYKEN ympäristövahinkopäivystäjä. SYKEN päivystäjän yhteydenotto koskee yleensä tiedon välittämistä ELY-keskuksen alueella tapahtuneesta öljy- ja kemikaalivahingosta, josta on ilmoitettu SYKEN päivystäjälle, mutta tehtävä kuuluu ELY-keskukselle. Pelastuslaitosten yhteydenotot koskevat yleensä öljy- ja kemikaalivahinkoja, joiden ympäristövaikutuksiin ja torjuntatoimenpiteiden riittävyteen pyydetään asiantuntija-apua. Onnettomuuksia ja vahinkoja tapahtuu eniten siellä missä on paljon väestöä, teollisuutta ja vaarallisten aineiden kuljetusreittejä.

Ympäristölupapalvelollisten tai rekisteröitävien laitosten poikkeuksellisia tilanteita koskevia häiriötilanneilmoituksia (TYVI-VAHTI) otetaan vastaan päivystysaikana sähköpostitse noin 20 vuodessa. Päivystäjä kuittaa kaikki sähköpostitse saamansa häiriötilanneilmoitukset ja ottaa matalalla kynnyksellä yhteyttä ilmoituksen lähettäjään ja kysyy lisätietoja tapahtumasta sen varmistamiseksi, että ympäristön kannalta tarpeellisiin ja mahdollisesti kiireellisiin toimenpiteisiin on ryhdytty. Useimmat häiriötilanneilmoitukset koskevat öljy- tai kemikaalivahinkoja. Muut häiriötilanneilmoitukset ovat koskeneet jätevedenpuhdistamoiden, kaatopaikkojen ja teollisuuslaitosten häiriötilanteita, joista on aiheutunut tavanomaisesta poikkeavia päästöjä.

Päivystäjän vasteaika reagoida yhteydenottoon on neljä tuntia, mutta se on käytännössä ollut yleensä noin yhdestä kahteen tuntia. Neljän tunnin vasteaika on nähty asioiden hoitamisen kannalta riittävänä ja toisaalta päivystäjän kannalta kohtuullisena. Lyhyempi vasteaikavaatimus olisi todennäköisesti vähentänyt halukkuutta osallistua päivystykseen nykyisellä varallaolokorvauksella. Päivystäjän työpanos päivystykseen tulevien yhteydenottojen vuoksi on tyypillisesti noin yhdestä kahteen tuntia ja vain muutamassa tapauksessa kyseessä on ollut pidempikestoinen tai paikan päällä käyntiä edellyttänyt tehtävä. Päivystysaikana ilmoitetun häiriötilanteen hoitoa jatketaan tarvittaessa virka-aikana sen virkamiehen toimesta, jolle tehtävä työjärjestyksen mukaan kuuluu.

Päivystäjälle ei ole toistaiseksi tullut tilannetta, että hänen olisi ollut tarvetta ryhtyä toimenpiteisiin tiedottamisen suhteen tai pyydetty antamaan haastatteluja. ELY-keskuksen toimintatapana on, että tiedottamisen hoitaa ja haastatteluja antaa asiantuntija, jonka virkatehtäviin asian hoitaminen kuuluu tai hänen esimiehensä. Mikäli päivystysaikana ilmenisi tiedottamiseen tai haastattelun antamiseen tarvetta, olisi päivystäjä yhteydessä edellä mainittuihin virkamiehiin ja sopisi heidän kanssaan tiedottamisesta.

Päivystäjä käyttää omaa virkatehtävissä käytettävää tietokonetta, johon on asennettu päivystäjän asiointisähköpostilaatikko. Asiointisähköpostilaatikkoon tulee myös TYVI-VAHTI häiriötilanneilmoitukset. Käytettävissä on myös maastokäyttöön

---

soveltuva tablettitietokone. Päivystäjän käytössä on päivystäjän puhelin, josta pystyy lukemaan päivystäjän asiointisähköpostia ja tarvittaessa jakamaan langatonta internet-yhteyttä tietokoneelle. VIRVE-puhelinta ei ole ELY-keskuksessa käytössä, eikä sen hankkimiseen ole nähty tarvetta. Päivystäjien käytössä on päivystäjien tiedostokansio, jonne on tallennettuna muun muassa päivystäjän ohjeet, päivystäjän havaintomuistiot ja päivystysvuorolistat. Päivystäjällä on pääsy useisiin ympäristöhallinnon tietojärjestelmiin (Karpalo, VAHTI, HERTTA), Maanmittauslaitoksen karttapalveluun sekä Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesin kemikaalituoterekisteriin. Lisäksi käytetään julkisia tietojärjestelmiä kuten paikkatietoikkunan karttapalvelua ja onnettomuuden vaaraa aiheuttavia ohjeita (OVA-ohjeet). Päivystäjä on käyttänyt omaa autoa, jos on ollut tarvetta lähteä tapahtumapaikalle. Päivystäjällä on käytössä henkilökohtainen suojavarustus (työtakki huomiovärillä, suojakypärä, turvajalkineet).

Päivystäjää varten on laadittu ohje pikaisesta vesinäytteenotosta, näytteenotosta rikostutkinnassa ja muistilista näytteiden ottoon. Jos on tarvetta pikaiseen näytteenottoon, niin näytteenotto pyritään järjestämään jonkun muun tapahtumapaikalla olevan viranomaisen toimesta (pelastuslaitos, poliisi, Rajavartiolaitos, muu viranomainen). Jos tämä ei ole mahdollista, niin päivystäjän tehtävänä on järjestää näytteenotto. Ensisijaisesti pyydetään ELY-keskuksen, sopimuskonsultin tai laboratorion sertifioitu näytteenottaja paikalle. Jos sellaista ei tavoiteta konsultoidaan tapahtumapaikalla olevia viranomaisia näytteenotossa tai otetaan itse niin sanottu hätänäyte.

ELY-keskuksella on vesistönäytteiden ottamista varten vesinäytteenottimia, näytelpulloja ja muita tarvikkeita sekä kylmätila näytteiden säilyttämistä varten, mutta kalustovalmiutta näytteenottoon ei varsinaisesti ylläpidetä. Tähän mennessä ei ole tullut päivystysaikana tarvetta pikaiseen näytteenottoon, vaan tarvittavat näytteet on voitu ottaa virka-aikana. Päivystäjällä ei ole valtuuksia tilata tutkimuksia sopimuskonsultilta tai -laboratoriosta, vaan sellaisen tarpeen ilmetessä tulee asiasta ensin keskustella esimiehen kanssa. Jos on tarpeen ottaa näytteitä, niin yleensä on tärkeintä saada otettua näytteet mahdollisimman pian ja niiden analysoinnista voidaan päättää myöhemmin.

Poliisi ottaa itse rikostutkinnassa tarvittavat näytteet ja ne tutkitaan Keskusrikospoliisin laboratoriossa. Vaikka poliisi olisi ottanut rikostutkintaa varten ympäristönäytteitä, joutuu ELY-keskus ottamaan tai tilaamaan näytteitä, jos on tarvetta selvittää ympäristövahingon levinneisyyttä ja vaikutuksia ympäristössä, koska näytteiden ottamisen tarkoitus on viranomaisilla eri.

Päivystäjälle maksetaan varallaolokorvausta virka-ajan ulkopuolisesta työajasta. Toimenpiteitä aiheuttavat yhteydenotot, tehdyt toimenpiteet ja niihin käytetty työaika kirjataan havaintomuistioon. Käytetty työaika kompensoidaan vapaa-aikana esimiehen kanssa sovittavalla tavalla. Jokainen yhteydenotto on yleensä edellyttänyt jotain toimenpiteitä. Keskimäärin yhteydenoton vuoksi tehtäviin toimenpiteisiin on kulunut työaika noin kaksi tuntia, tulvatilanteissa enemmän. Työtunteja päivystäjälle on kertynyt päivystysaikana keskimäärin noin 80 tuntia vuodessa. Päivystyksestä aiheutuu ELY-keskukselle noin 15–20 000 euron vuosikustannukset, jotka koostuvat päivystäjille maksettavista varallaolokorvauksista.

Nykyistä päivystysjärjestelyä pidetään toimivana ja mitoitukseltaan tarpeisiin

nähdn riittävänä. Päivystäjä pystyy antamaan asiantuntija-apua yleisimpiin yhteydenottoihin puhelinkonsultaationa ja päivystäjän tarve tukeutua päivystysaikana muihin vastuualueen asiantuntijoihin on ollut melko vähäistä. Päivystys on vähentänyt suoraan asiantuntijoille tulevien yhteydenottojen määrää virka-ajan ulkopuolella. Päivystys on tärkeää erityisesti öljy- ja kemikaalionnettomuuksien ja muiden ennakoimattomien häiriötilanteiden hoitamisessa, jotta muilla viranomaisilla on mahdollisuus saada asiantuntija-apua myös virka-ajan ulkopuolella. Vesistötulvia pysyttään aika hyvin ennakoimaan ja näiden asiantuntijoiden tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella tulva-aikaan on voitu jo ennen päivystystäkin varmistaa tarvittaessa varallaolojärjestelyin.

Eduskunnassa on käsittelyssä pelastuslain muuttaminen (HE 18/2018 vp), jossa ehdotetaan muutoksia myös öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntatehtävien hoitamiseen 1.1.2020 alkaen. Ehdotuksen mukaan alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen kiireellisen torjunnan operatiivinen johtaminen keskitettäisiin ympäristöministeriöstä sisäministeriön hallinnonalalle. Suomen vesialueella aavalla selällä tai talousvyöhykkeellä alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntaa johtaisi SYKEN sijaan Rajavartiolaitos. Pelastuslaitokset vastaisivat jatkossakin öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunnasta maa-alueella, rannikolla ja saaristossa. ELY-keskuksen nykyiset öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunnan järjestämisen valvontatehtävät poistuisivat ja perustettavalle Valtion lupa- ja valvontavirastolle jäisi asiantuntija-avun antaminen torjuntaviranomaisille sekä kunnalle kuuluvan jälkitorjunnan ohjaus ja valvonta.

---

7 Päivystyksen tarve

7.1 Ympäristöterveydenhuolto

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin valvontayksikön näkemystä päivystyksen tarpeellisuudesta terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontatehtävissä maakunnassa.

Valvontayksiköistä 44 % piti omaa päivystystä maakunnassa tarpeellisena. Päivystystarvetta perusteltiin nykyistä laajemmalla toimialueella, jolloin häiriötilanteitakin olisi todennäköisesti enemmän ja toimivaltaisen viranomaisen tulisi olla nykyistä varmemmin tavoitettavissa myös virka-ajan ulkopuolella. Päivystys nähtiin tarpeellisena myös sen vuoksi, että vesihuoltolaitokset saisivat tarvittaessa apua tilanteen hoitamiseen ja tiedottamiseen. Päivystys mahdollistaisi myös epidemioiden selvittämiseen liittyvien tehtävien kuten näytteenoton käynnistämisen tarvittaessa nopeasti. Päivystys parantaisi myös asiakasturvallisuutta ja mahdollistaisi nopean tilannekuvan muodostamisen häiriötilanteessa.

Useat valvontayksiköt katsoivat, että tavoitettavuus maakunnan kokoisella alueella ei voi enää perustua vapaaehtoisuuteen ja päivystys on helpommin järjestettävissä, kun viranhaltijoitakin on yksikössä enemmän. Osa valvontayksiköistä katsoi, että päivystys tulisi järjestää omassa maakunnassa, koska paikallistuntemus päivystyksessä on tarpeen. Valvontayksiköistä osa toi vastauksessaan esille, että maakunnan tulisi saada itse järjestää päivystys parhaalla mahdollisella tavalla, koska maakuntien koko ja tarpeet päivystykselle vaihtelevat.

Valvontayksiköistä 40 % ei pitänyt omaa terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontatehtävien päivystystä maakunnassa tarpeellisena, koska häiriötilanteita on harvoin ja nykyinenkin vapaaehtoisuuteen perustuva järjestelmä on toiminut. Oman päivystyksen katsottiin lisäävän kustannuksia merkittävästi ja sitovan liikaa resursseja. Osa valvontayksiköistä katsoi, että päivystys voitaisiin järjestää yhteistyössä jonkun muun maakunnassa jo päivystävän viranomaisen kanssa, maakuntien yhteistyönä tai valtakunnallisena päivystyksenä. Lisäksi tuotiin esille, että vesihuoltolaitoksilla ja elintarvikealan toimijoilla on itsellä ensisijainen velvollisuus toimia ja heillä on sitä varten olemassa suunnitelmat ja isommilla vesihuoltolaitoksilla on yleensä myös oma päivystys. Lähinnä talousveden häiriötilanteissa saattaisi olla tarvetta ryhtyä viranomais-toimiin myös virka-ajan ulkopuolella keittokehotuksen ja tiedottamisen hoitamiseksi. Valvontayksiköistä 16 % ei osannut sanoa, onko oma terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontatehtävien päivystys maakunnassa tarpeen.

Pelastuslaitoksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin pelastuslaitoksen näkemystä kunnan terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisen päivystystarpeesta maakunnassa.

Pelastuslaitoksista 62 % katsoi, että terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviran-

omaisen oma päivystys maakunnassa on tarpeen, koska näiden viranomaisten tehtäviin kuulu kiireellisiä erityisasiantuntemusta vaativia tehtäviä, joita ei voida etukäteen tietää. Päivystäjällä olisi osaamista käynnistää vesihuollon häiriötilanteessa tarvittavat veden käyttörajoitus ja -tiedotustoimenpiteet. Muissakin ympäristöterveydenhuoltoa koskevissa häiriötilanteissa päivystäjä pystyisi käynnistämään tarvittavat toimenpiteet haitallisten seurausten minimoimiseksi. Osa pelastuslaitoksista katsoi, että päivystys voitaisiin hoitaa myös maakuntien yhteistyönä tai valtakunnallisesti, mikäli sitä pidettäisiin tarkoituksenmukaisena. Osa pelastuslaitoksista piti kuitenkin tärkeänä, että päivystäjällä on paikallistuntemusta ja päivystäjä tuntee maakunnan riskikohteet.

Pelastuslaitoksista 24 % katsoi, että terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisen oma päivystys maakunnassa ei ole tarpeen, koska näitä häiriötilanteita on vähän ja päivystys voitaisiin hoitaa maakuntien tai pelastuslaitosten kanssa yhteistyössä. Kolme pelastuslaitosta ei osannut ottaa kantaa terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisten päivystystarpeeseen maakunnassa.

Vesihuoltolaitoksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin vesihuoltolaitoksen tarvetta tavoittaa terveydensuojeluviranomainen ympäri vuorokauden vesihuollon häiriötilanteessa.

Vesihuoltolaitoksista 77 % vastasi, että terveydensuojeluviranomaisen tavoittaminen on tarpeellista ja 21 % vesihuoltolaitoksista ei pitänyt tavoittamista tarpeellisena. Kaksi vesihuoltolaitosta ei osannut ottaa kantaa asiaan.

Useat vesihuoltolaitokset olivat sitä mieltä, että terveydensuojeluviranomaista tarvitaan keittokehotuksen tai käyttökiellon antamiseen sekä tukemaan vesihuoltolaitosta toimenpiteiden tarpeellisuuden arvioinnissa ja tiedottamisessa. Ympäri vuorokautista tavoitettavuutta pidettiin tarpeellisena, koska häiriötilanteita ei voida ennakoida ja niitä voi tapahtua mihin vuorokauden aikaan tahansa. Osa vesihuoltolaitoksista katsoi, että vesihuoltolaitokset hoitavat itse akuutit tilanteet ja viranomaistehtävät voidaan hoitaa virka-aikana. Avoimissa vastauksissa korostettiin häiriötilanteisiin varautumisen tärkeyttä yhteistyössä eri viranomaisten ja vesihuoltolaitosten kanssa, jotta tilanteet voitaisiin tunnistaa ja estää jo ennalta.

Sosiaali- ja terveystieteen lupa- ja valvontavirasto Valviran haastattelussa tuotiin esille, että talousveden mikrobiologinen saastuminen vaatii kiireellisiä toimenpiteitä, jotta voidaan estää tai ainakin rajoittaa sairastuvien ihmisten määrää. Kiireellisiä toimenpiteitä ovat talousveden keittokehoitus ja tiedottaminen sekä tarvittaessa vaaratiedotteen antaminen sekä näytteenotto. Edellä mainitut toimenpiteet edellyttävät terveydensuojeluviranomaisen mukana oloa, sillä vesihuoltolaitokset eivät Valviran havaintojen mukaan yleensä ryhdy edellä mainittuihin toimenpiteisiin oma-aloitteisesti. Vaaratiedotteen antamiseen pelastuslaitos tarvitsee tekstin joko terveydensuojeluviranomaiselta tai vesihuoltolaitokselta ennen kuin voi sen lähettää.

Edellä mainituista syistä Valvira pitää talousveden häiriötilanteiden hoidon kannalta terveydensuojeluviranomaisen päivystystä maakuntatasolla tarpeellisena. Päivystys soveltuisi parhaiten ympäristöterveydenhuollosta vastaavalle johtajalle, jolla on tarvittava toimivalta tilanteen hoitamiseen kuten keittokehotuksen antamiseen ja siitä tiedottamiseen. Hänellä on myös toimivaltaa määrätä viranhaltijoita töihin sekä tilata

---

laboratoriosta tarvittaessa päivystysnäytteenottoa ja -tutkimuksia. Laboratorioiden kanssa pitää olla etukäteen tehtynä kirjalliset sopimukset näytteiden tutkimisesta laboratorion normaalien aukioloaikojen ulkopuolella. Kriittisiä ajanjaksoja talousveden häiriötilanteiden riittävän nopean hoitamisen kannalta ovat erityisesti viikonloput ja arkipyhät, jos on monta vapaapäivää peräkkäin.

Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran haastattelussa tuotiin esille, että elintarvikkeisiin liittyvät terveysvaarat eivät juurikaan ole sellaisia, että ne edellyttäisivät virka-ajan ulkopuolella elintarvikevalvontaviranomaisen kiireellisiä toimenpiteitä, koska ensisijainen toimintavastuu on elintarvikealan toimijalla. Toimijat hoitavat veloitteensa pääsääntöisesti hyvin ja ennalta suunnitellusti. Elintarvikevälitteiset epidemiat syntyvät pääasiassa elintarvikkeiden tarjoilupaikoissa ja sairastumisen aiheuttaneet elintarvikkeet on yleensä jo syöty, minkä vuoksi epidemioissakaan ei yleensä ole tarvetta kiireellisiin rajoittaviin toimenpiteisiin. Terveystenhoito hoitaa sairastuneet ihmiset ja epidemiaselvitys voidaan hyvin aloittaa virka-aikana.

Toistaiseksi ei ole ollut sellaista elintarvikkeisiin liittynyttä terveysvaaratilannetta, että Eviran tai kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen toimenpiteitä olisi tarvittu virka-ajan ulkopuolella. Kiireellisiä toimenpiteitä edellyttävä tilanne voisi olla laaja-alainen säteilyvaaratilanne tai kemikaalionnettomuus tai päästö ympäristöön, jonka vaikutukset ulottuisivat välillisesti elintarvikkeisiin, mutta niissäkin johtovastuu on alussa pelastusviranomaisella tai muilla viranomaisilla.

Maakunnan elintarvikevalvontaviranomaisen päivystyksestä voisi ehkä olla se etu, että epidemia saatettaisiin havaita nopeammin ja selvitystyössä tarvittavat näytteet saataisiin kenties paremmin talteen. Sairastumiset tulevat kuitenkin yleensä sen verran viiveellä, että edellä mainittu hyöty voisi jäädä vähäiseksi. Näytteiden tutkiminen virka-ajan ulkopuolella edellyttäisi laboratorioden päivystystä ja epidemian selvitystyön aloittaminen edellyttäisi myös epidemiaselvitystyöryhmään kuuluvien muiden viranomaisten päivystystä.

Maakunnan elintarvikevalvontaviranomaisen päivystys todennäköisesti johtaisi päivystystarpeeseen myös tulevassa Ruokavirastossa, joka hoitaa valtakunnalliset ja kansainväliset tilanteet sekä antaa tarvittaessa asiantuntija-apua muun muassa näytteenottoon. Epidemian selvittämisessä maakunnan elintarvikevalvontaviranomainen saa THL:stä tarvittaessa asiantuntija-apua ympärivuorokautisesti eikä muihin elintarvikkeita koskeviin kiireellisiin viranomaistoimenpiteisiin ole toistaiseksi ollut tarvetta, minkä vuoksi maakunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja Ruokaviraston päivystystä ei pidetä tarpeellisena.

Mikäli maakunnassa järjestettäisiin päivystys esimerkiksi terveydensuojelulain mukaisissa tehtävissä, niin hyvällä ohjeistuksella päivystäjä voisi hoitaa ne maakunnan elintarvikevalvontaviranomaisen päivystykselliset tehtävät, joihin ehkä voisi olla tarvetta virka-ajan ulkopuolella kuten toimijan informoimisen näytteiden säilyttämiseen. Tarvittaessa päivystäjä voisi yrittää tavoittaa maakunnan elintarvikevalvontaviranomaista, jos tilanne sitä edellyttäisi. Edellä mainitut päivystykselliset tehtävät voitaisiin Eviran näkemyksen mukaan hoitaa myös eläintautipäivystyksen yhteydessä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen haastattelussa tuotiin esille, että kunnan terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisen nykyinen tavoitettavuus on ollut pääsääntöisesti riittävä, koska viranomainen on saatu tarvittaessa hoitamaan tilannetta ja ottamaan näytteitä viikonloppuisin. Mikäli näin ei olisi, tilanne olisi erityisesti talousveteen liittyvissä häiriötilanteissa kriittinen. Elintarvikkeisiin liittyvissä häiriötilanteissa on yleensä ollut riittävää tilanteen hoitaminen virka-aikana.

THL:n näkökulmasta maakuntatasolla tulisi olla sovittu varallaolojärjestelmä, mutta ympärivuorokautinen päivystys kaikkina viikonpäivinä tuskin on tarpeen, koska häiriötilanteita on sen verran harvoin. Viikonloppu ja pitkät arkipyhät ovat ajankohdista kriittisimpiä. Veteen liittyvissä mikrobiologisissa häiriötilanteissa alkuvaiheen toimenpiteet ja tiedottaminen painottuvat yleensä loppuviikkoon tai viikonloppuun, koska alkuvuorokauden otetut vesinäytteiden mikrobiologiset tutkimustulokset valmistuvat torstaina tai perjantaina. Talousveden mikrobiologisissa häiriötilanteissa keittokehoitus on yleensä ensimmäinen toimenpide. Talousveden häiriötilanteen hoidossa on tärkeää, että terveydensuojeluviranomainen tuntee talousvettä toimit-

---

tavan laitoksen talousveden käsittelyprosessin. Tuntemusta tarvitaan myös vesijoh-
toverkostosta ja talousveden käyttäjistä, vaikka laitos onkin mukana häiriötilanteen
selvittelyssä. Parhaiten edellä mainitut asiat ovat tiedossa laitosta valvovalla terveys-
tarkastajalla. Epidemiatilanteessa toimiva ja ennalta hyvin suunniteltu yhteistyö ter-
veydenhuollon kanssa on myös tärkeää.

Säteilyturvakeskuksen haastattelussa tuotiin esille, että laajassa säteilyvaaratilan-
teessa kuten ydinvoimalaitosonnettomuudessa pitää suojaustoimiin ryhtyä jo ennen
päästöä. Erityisesti tulevissa Valtion lupa- ja valvontavirastossa ja Ruokavirastossa pi-
täisi olla päivystys, koska näiden virastojen tehtävänä on säteilyvaaratilanteessa antaa
ohjeita maakuntien terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisille. Laajassa
säteilyvaaratilanteessa ongelmana on pitkä viranomaisketju ennen varsinaisiin toi-
menpiteisiin ryhtymistä ja asiantuntemus on vain harvojen käsissä.

Paikallinen säteilyvaaratilanne ei yleensä vaadi terveydensuojelu- ja elintarvikeval-
vontaviranomaisen kiireellisiä toimenpiteitä, koska pelastuslaitos ja poliisi hoitavat ne
yhteistyössä STUKin kanssa. Tilanteeseen mahdollisesti liittyvän ympäristöpäästön
osalta toimivalta on kuitenkin maakunnan terveydensuojeluviranomaisella ja muilla
ympäristöviranomaisilla, mutta nämä tehtävät eivät edellytä päivystystä.

Suomen vesihuolto-osuuskunnat ry:n haastattelussa tuotiin esille, että talous-
veden häiriötilanteessa vesihuolto-osuuskunnalla on yleensä aina tarvetta tavoittaa
terveydensuojeluviranomainen, jotta vesihuolto-osuuskunta saa tarvittavaa asian-
tuntemusta häiriötilanteen hoitoon ja siitä tiedottamiseen. Päivystys mahdollistaisi
häiriötilanteessa tarvittavien rajoittavien toimenpiteiden käynnistämisen heti ja häi-
riötilanne saataisiin hallintaan mahdollisimman nopeasti. Vesihuolto-osuuskunnat
toimivat pääsääntöisesti vapaaehtoisvoimin eikä niillä useinkaan ole häiriötilanteessa
tarvittavaa osaamista. Vesihuolto-osuuskuntien häiriötilanteisiin varautumisessa on
myös suuria vaihteluita.

Myrkytystietokeskuksesta saadun tiedon mukaan terveydensuojelu- ja elintarvi-
kevalvontaviranomaisen päivystys ei ole heidän näkökulmastaan tarpeen,
koska terveydenhuolto toimii ympäri vuorokauden. On kuitenkin tarpeen huomi-
oida, että vaikka Myrkytystietokeskus ja HYKS Akuutti ensihoito tarjoavat ympäri-
vuorokautisesti viranomaisille ja terveydenhuollon ammattilaisille konsultaatioapua
kemikaalionnettomuuden sattuessa tai sitä epäiltäessä, on toimintavastuu tilanteessa
kuitenkin aina paikallisilla viranomaisilla.

Ilmatieteen laitoksen haastattelussa tuotiin esille, että ilmansaasteiden osalta
tilanne on Suomessa hyvä ja pelastuslaitos hoitaa yleensä akuutit häiriötilanteet ja
ympäristönsuojeluviranomaisen vähemmän akuutit. Tästä näkökulmasta terveyden-
suojeluviranomaisen päivystystarvetta ei ole ilmanlaatuun liittyvissä tilanteissa. Sätei-
lyvaaratilanteessa tilanne on toinen.

7.2 Vesitalous

ELY-keskuksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin ELY-keskuksen näkemystä päiväys-
tyksen tarpeellisuudesta vesitaloustehtävissä maakuntatasolla.

Vesihuoltoon liittyvissä tehtävissä 69 % ELY-keskuksista ei pitänyt päivystystä maakuntatasolla tarpeellisenä, koska niihin liittyviä häiriötilanteita on harvoin ja tehtäviin ei kuulu varsinaista toimintavelvollisuutta häiriötilanteessa. Vesihuoltolaitosten katsottiin pystyvän hoitamaan häiriötilanteet itse ja niillä on omat päivystysjärjestelmät ja suunnitelmat häiriötilanteiden varalle. Pienillä vesihuoltolaitoksilla saattaisi joskus olla tarvetta saada asiantuntija-apua häiriötilanteessa.

ELY-keskuksista 31 % piti päivystystä vesihuoltoon liittyvissä tehtävissä maakuntatasolla tarpeellisenä. Tarvetta perusteltiin sillä, että vesihuoltolakiin tehtävät muutokset edellyttävät päivystystoimintaa, mutta omaa päivystystä näissä tehtävissä ei pidetty silti tarpeellisenä vaan yhteistyötä terveydensuojeluviranomaisen tai pelastuslaitoksen kanssa.

Tulviin liittyvissä tehtävissä 62 % ELY-keskuksista piti päivystystä maakuntatasolla tarpeellisenä. Päivystystarvetta perusteltiin muun muassa sillä, että jokivesistöissä tulvat muodostuvat nopeasti ja rankkasadetulvia voi esiintyä milloin vain. Tulvien arvioitiin myös yleistyvän tulevaisuudessa. Päivystystä pidettiin tarpeellisenä ainakin tulvan uhatessa ja tulvatilanteessa. ELY-keskuksista 38 % katsoi ettei päivystys tulviin liittyvissä tehtävissä maakuntatasolla ole tarpeen, vaan päivystys voidaan hoitaa yhteistyössä pelastuslaitoksen tai muiden maakuntien kanssa ja tarvittaessa asiantuntijat voidaan määrätä varallaoloon.

Patoturvallisuuteen liittyvissä tehtävissä 62 % ELY-keskuksista ei osannut sanoa onko päivystys maakuntatasolla tarpeen. ELY-keskuksista 23 % katsoi ettei päivystys maakuntatasolla ole tarpeen, koska patoturvallisuusviranomaisen tehtävät on keskitetty valtakunnallisesti ja häiriötilanteissa vastuu torjuntatehtävistä on padon omistajalla tai pelastusviranomaisella. ELY-keskuksista 15 % piti päivystystä maakuntatasolla tarpeellisenä, koska padon omistajan vastuu siirtyy maakunnalle, vaikka voikin olla osin ulkoistettuna sopimusteitse.

Pelastuslaitoksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin pelastuslaitoksen näkemystä vesitaloustehtäviä hoitavien asiantuntijoiden päivystystarpeesta maakuntatasolla.

Vesihuoltoon liittyvissä tehtävissä 57 % pelastuslaitoksista katsoi, että päivystys maakuntatasolla on tarpeen, koska vesihuollon asiantuntemusta voidaan tarvita veden saastumistilanteessa ja vedenjakeluhäiriöissä. Erityisesti talousveteen liittyvissä häiriötilanteissa tarvitaan nopeaa reagointia ja erityisosaamista, mutta tarvetta on myös vesistöjen saastumistilanteissa. Päivystystä pidettiin tarpeellisenä myös sen vuoksi, että häiriötilanteet eivät ole ennakoitavissa. Pelastuslaitoksista 29 % katsoi, että päivystys maakuntatasolla ei ole tarpeen, koska häiriötilanteita on harvoin ja päivystys voidaan hoitaa yhteistyössä muun päivystävän tahon kanssa. Kolme pelastuslaitosta ei osannut ottaa kantaa vesihuoltoon liittyvien tehtävien päivystystarpeeseen maakuntatasolla.

Tulviin liittyvissä tehtävissä 48 % pelastuslaitoksista katsoi, ettei päivystys maakuntatasolla ole tarpeen, koska tilanteet ovat ennakoitavissa ja valmiutta voidaan nostaa tarpeen mukaan. Päivystys nähtiin mahdollisena järjestää myös maakuntien välisenä yhteistyönä, koska tilanne koskettaa usein useampaa maakuntaa ja joissakin maakunnissa tulvia on harvoin. Pelastuslaitoksista 33 % piti päivystystä maakuntatasolla tulvan uhatessa tai tulva-aikaan tarpeellisenä, koska vesistön säännöstely on näiden

viranomaisten vastuulla ja tulvatilanteissa tarvitaan heidän asiantuntemustaan. Pelastuslaitoksista 4 % ei osannut ottaa kantaa tulviin liittyvien tehtävien päivystystarpeeseen maakuntatasolla.

Patoturvallisuuteen liittyvissä tehtävissä 71 % pelastuslaitoksista ei pitänyt päivystystä maakuntatasolla tarpeellisenä, koska häiriötilanteita on vähän ja päivystys voidaan hoitaa maakuntien välisenä yhteistyönä tai yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa. Tärkeintä on saada nopeasti kiinni padon omistaja tai haltija. Kaksi pelastuslaitosta piti päivystystä maakuntatasolla tarpeellisenä, koska maakunnassa on paljon patoja ja onnettomuustilanteessa tai sen uhatessa tarvitaan asiantuntija-apua. Neljä pelastuslaitosta ei osannut ottaa kantaa patoturvallisuuteen liittyvien tehtävien päivystystarpeeseen maakuntatasolla.

Vesihuoltolaitoksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin vesihuoltolaitoksen tarvetta tavoittaa vesitalouden asiantuntija ympäri vuorokauden vesihuollon häiriötilanteessa.

Vesihuoltolaitoksista 56 % vastasi ettei vesihuollon asiantuntijan tavoittaminen ole tarpeellista, 30 % piti tavoittamista tarpeellisenä ja 14 % ei osannut ottaa asiaan. Tulvatehtäviä hoitavan asiantuntijan tavoittamista 40 % vesihuoltolaitoksista ei pitänyt tarpeellisenä, 24 % piti tavoittamista tarpeellisenä ja 36 % ei osannut ottaa kantaa asiaan. Patoturvallisuustehtäviä hoitavan asiantuntijan tavoittamista 43 % vesihuoltolaitoksista ei pitänyt tarpeellisenä, 17 % piti tavoittamista tarpeellisenä ja 40 % ei osannut ottaa kantaa asiaan.

Tulvakeskuksen haastattelussa tuotiin esille, että tulvan uhatessa ja tulva-aikaan maakunnan tulvatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuus ympärivuorokau-

tisesti on välttämätöntä. Tulvatilanteet voidaan pääsääntöisesti ennakoita, joten varalaolo voidaan järjestää tarvittaessa.

Suomen ympäristökeskuksen ympäristövahinkopäivystäjien haastattelussa tuotiin esille, että maakunnissa patoturvallisuuteen ja tulviin liittyviä tehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuus olisi järkevää hoitaa pelastuslaitosten kautta, koska pelastuslaitos yleensä toimii myös näissä häiriötilanteissa.

Säteilyturvakeskuksen haastattelussa tuotiin esille, että kaivosten patoturvallisuus on heidän näkökulmastaan erityisen tärkeää, jos altaissa varastoidaan uraanipitoisia vesiä. Talvivaaran jälkeen tehdyissä kaivosten stressitesteissä ilmeni, että kaivokset ovat heikosti varautuneet isoihin vesimääriin eikä varoaltaita juuri ole. Kainuun ELY-keskuksen ja Pohjois-Suomen aluehallintoviraston kanssa STUK tekee tiivistä yhteistyötä ja STUKissa on käynnissä vanhoja kaivoksia koskeva tilanneselvitys, koska vanhimpien kaivosten tilanteesta heillä ei ole tarkkoja tietoja. Talvivaara on toistaiseksi ollut ainoa kaivos, jossa oli selvä päästö ympäristöön.

Suomen vesihuolto-osuuskunnat ry:n haastattelussa tuotiin esille, että vesihuollon asiantuntijan päivystystä ei pidetä tarpeellisena, koska talousveden häiriötilanteen hoidossa heidän rooli ei ole niin keskeinen kuin terveydensuojeluviranomaisen. Jätevesipuolella voidaan kyllä tarvita vesihuollon asiantuntija-apua, jos tapahtuu esimerkiksi laaja pumppaamon ylivuoto.

---

8 Vaihtoehdot päivystyksen järjestämiseksi

8.1 Ympäristöterveydenhuolto

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin valvontayksikön näkemystä ympäristöterveydenhuollon päivystyksen kattavuudesta, jos maakunnassa olisi ympäristöterveydenhuollolla oma päivystys eli tulisiko samassa päivystyksessä hoitaa elintarvikevalvonnan, terveydensuojelun, eläinlääkintähuollon, eläintautien ja eläinsuojelun päivystys.

Valvontayksiköistä 50 % katsoi, että kaikki ympäristöterveydenhuollon toimialat kattava päivystys ei ole mahdollinen. Perusteluina mainittiin, että eri toimialat vaativat erikoisosaamista, jota yksi päivystäjä ei voi hallita, jolloin järjestelmä käytännössä edellyttäisi takapäivystystä. Useat vastaajat katsoivat, että eläinlääkintähuollon päivystys pitää hoitaa erillään ja siihen voitaisiin ehkä yhdistää eläintauti- ja eläinsuojelupäivystys.

Valvontayksiköistä 38 % katsoi, että ympäristöterveydenhuollossa voisi olla yksi päivystys, koska se on kustannustehokkain ja häiriötilanteita on kuitenkin harvoin. Päivystäjä voisi sitten hälyttää tarvittaessa substanssiasiantuntijan. Valvontayksiköistä 12 % ei osannut sanoa kantaansa ympäristöterveydenhuollon päivystyksen kattavuuteen. Yhtenä päivystysjärjestelynä maakunnan elintarvike- ja terveydensuojelutehtävissä esitettiin kevennettyä päivystystä ympärivuorokautisen päivystyksen sijaan esimerkiksi arki-iltoina kello 22 saakka ja viikonloppuisin ja arkipyhinä kello 10–22.

Valvontayksiköille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin myös valvontayksikön näkemystä elintarvike- ja terveydensuojelutehtävien päivystyksen järjestämisestä yhteistyössä jonkun muun maakunnassa toimivan tahon kanssa tai järjestämistä muualla kuin maakunnissa. Vastaukseen oli mahdollista valita useampi vaihtoehto.

Useat valvontayksiköt katsoivat päivystyksen järjestämisen mahdollisena pelastuslaitoksen tai sosiaali- ja terveydenhuollon päivystyksen kanssa, mutta yhteispäivystystä vesitaloustehtäviä hoitavien kanssa pidettiin myös mahdollisena. Vastauksissa tuotiin esille, että yhteispäivystys jonkun muun tahon kanssa edellyttäisi todennäköisesti jonkinlaista takapäivystystä, jotta tarvittaessa asiantuntija ja toimivaltainen viranomaisen saataisiin hoitamaan tilannetta. Maakuntien välistä yhteistyötä ympäristöterveydenhuollon päivystyksen järjestämiseksi pidettiin yhtenä vaihtoehtona useissa vastauksissa. Päivystyksen järjestämistä muualla kuin maakunnissa myös esitettiin ja useimmat mainitsivat tahoina Ruokaviraston, THL:n ja Valtion lupa- ja valvontaviraston. Yksi valvontayksikkö esitti kahdesta kolmeen erillistä talousvesipäivystäjää koko maahan.

Valvontayksiköille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin elintarvike- ja terveydensuojelu-

tehtävien päivystyksessä tarvittavaa osaamisista sekä keskeisiä yhteistyötahoja häiriötilanteissa.

Valvontayksiköt toivat vastauksissaan esille, että päivystäjän pitää pystyä itsenäisesti tekemään riskinarvio siitä, tarvitaanko toimenpiteitä heti vai voidaanko asia hoitaa virka-aikana. Mikäli toimenpiteitä tarvitaan heti, on päivystäjällä oltava osaamista käynnistää tarvittavat toimenpiteet. Päivystäjällä on tarpeen olla perustiedot mikrobiologiasta, kemiasta, fysiikasta ja toksikologiasta sekä aineiden ominaisuuksista, jotta pystyy arvioimaan mahdollisen terveyshaitan mahdollisuutta ja tarvittavia toimenpiteitä. Päivystäjän on tarpeen hallita erityisesti elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvittämiseen, talousveden häiriötilanteen hoitoon sekä viestintään liittyvät asiat. Myös ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö ja tärkeimmät yhteistyötahot tulee tietää. Päivystyksessä tarvittavaa osaamista voidaan osittain korvata hyvillä päivystäjän ohjeilla. Mikäli tilanne edellyttää toimenpiteitä, kuten näytteenottoa tarvitaan yleensä myös lisäresursseja. Päivystäjällä tulee olla riittävä toimivalta hoitaa tilannetta sen edellyttämällä tavalla sekä oikeus tarvittaessa hälyttää lisäresurssia tilanteen hoitamiseen.

Terveydensuojelua ja elintarvikkeita koskevissa häiriötilanteissa keskeisiä yhteistyötahoja kerrottiin olevan terveydenhuollon tartuntatauteja hoitavat viranhaltijat perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa, pelastuslaitokset sekä vesihuoltolaitokset ja muut toimijat, joita tilanne koskee. Yhteistyötä tehdään myös laboratorioiden, epidemioiden selvitystyöryhmän, kuntien johdon ja tiedostusvälineiden kanssa. Asiantuntijalaitoksista keskeisenä yhteistyötahona mainittiin THL. Yhteistyötä on myös Eviran, Valviran, aluehallintovirastojen ja ministeriöiden kanssa. Häiriötilanteesta riippuen yhteistyötahoina voivat olla myös kuntien ympäristönsuojeluviranomainen ja tekninen toimi sekä ELY-keskukset ja STUK.

Useissa vastauksissa tuotiin esille, että elintarvike- ja terveydensuojelutehtävien päivystys edellyttää näihin tehtäviin liittyvää päivystystä myös laboratorioissa, THL:ssä ja Evirassa, jotta asiantuntija-apua häiriötilanteen hoitamiseen olisi saatavissa aina.

Pelastuslaitoksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin pelastuslaitoksen näkemystä elintarvike- ja terveydensuojelutehtävien päivystyksen järjestämisestä yhteistyössä jonkun muun maakunnassa toimivan tahon kanssa tai järjestämistä muualla kuin maakunnissa, mikäli ympäristöterveydenhuollossa ei olisi omaa päivystystä. Vastaukseen oli mahdollista valita useampi vaihtoehto.

Suurin osa pelastuslaitoksista katsoi, että päivystys voitaisiin järjestää maakuntien välisenä yhteistyönä tai yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon päivystyksen kanssa, mutta myös yhteispäivystystä vesitaloustehtäviä hoitavien kanssa pidettiin mahdollisena. Kaksi pelastuslaitosta piti mahdollisena, että päivystys järjestettäisiin yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa. Yksi pelastuslaitos oli sitä mieltä, että päivystys voitaisiin järjestää keskushallinnossa.

Sosiaali- ja terveystalouden lupa- ja valvontavirasto Valviran haastattelussa tuotiin esille, että jos terveydensuojeluviranomaisen päivystystä hoidettaisiin jonkun muun maakunnan viranomaisen kanssa yhteistyössä tai maakuntien yhteistyönä, niin päivystäjällä tulee olla riittävä osaaminen ja toimivalta käynnistää talousveden häiriö-

---

tilanteen hoitamisessa tarpeelliset kiireelliset toimenpiteet. Päivystäjän tulee myös hoitaa tilannetta siihen saakka, kunnes toimivaltainen viranomainen ottaa tilanteen hoitoonsa. Päivystäjällä tulee myös olla jonkin verran paikallistuntemusta ja tietoa alueen vesihuoltolaitoksista, veden käsittelyjärjestelmistä ja veden käyttäjistä.

Valviran näkemyksen mukaan Valtion lupa- ja valvontavirastoon ei tule operatiivisia tehtäviä eikä terveydensuojeluviranomaisen päivystys voi olla valtakunnallisella tasolla, koska siinä edellytetään paikallistuntemusta. THL:n vesiasiantuntija tulisi olla aina tavoitettavissa, koska THL pystyy antamaan asiantuntija-apua terveydensuojeluviranomaiselle häiriötilanteen hoidossa ja sitä yleensä sieltä myös pyydetään.

Sosiaali- ja terveysministeriön haastattelussa tuotiin esille, että viiden nykyisen ensihoitokeskuksen pohjalle ollaan rakentamassa viittä nykyistä laajempia toimialan valmiuteen ja varautumiseen liittyviä tehtäviä hoitavaa keskusta (sote-päivystystoiminnan valmiuskeskus). Tällainen sote-valmiuskeskus olisi yhteistyöalueen maakuntien yhteinen ja viisi keskusta muodostaisivat kansallisesti verkottuneen mallin.

Häiriötilanteessa yhteistyöalueet ohjaisivat ja tukisivat maakuntien sote-toimijoita, seuraisivat yhteistyöalueen sosiaali- ja terveydenhuollon tilannetta, muodostaisivat tilannekuvaa ja välittäisivät tietoa eri viranomaisille. Häiriötilanteessa tarvittavat operatiiviset toimenpiteet hoidettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten toimesta normaalien toimivaltuuksien mukaisesti. Toiminta koskisi sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon päivystysjärjestelmää. Kuopion yliopistollisen sairaalan erityisvastuualueella on käynnissä yhteistyöaluetta koskeva pilotti.

Viisi yhteistyöaluetta/sote-valmiuskeskusta voisivat antaa tukea myös ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteiden hoidossa ja tilannekuvan muodostamisessa, mutta ne sen enempiä kuin kliinistä työtä tekevät päivystävät lääkäritkään eivät voi hoitaa ympäristöterveydenhuollon päivystystä, vaan siihen tulee rakentaa oma päivystysjärjestelmä. Ympäristöterveydenhuollon päivystystä rakennettaessa on tarpeen huomioida myös sosiaalihuollon päivystys maakunnissa, koska erityisesti kotihoitoon ja sosiaalihuollon laitos- ja asumispalveluiden osalta on tarpeen, että päivystysjärjestelmillä on yhteistyötä ja että tieto ja tilannekuva välittyvät sujuvasti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon päivystykseen rakennetaan myös kansallista ohjaus- ja neuvontapalvelua (Päivystysapu 116 117), joka on tarkoitus ottaa valtakunnallisesti käyttöön vuoden 2019 loppuun mennessä. Puhelinnumero toimii jo muutamilla pilottilaueilla. Sama numero olisi käytössä koko Suomessa ja siihen voisivat kansalaiset soittaa päivystyksellisissä sosiaali- ja terveysongelmissa, jos ei ole kyse hätätilanteesta. Numerossa annettaisiin päivystyksellistä ohjausta ja neuvontaa puhelimitse sekä verkossa ja se täydentäisi Hätäkeskuslaitoksen ja ensihoitopalvelun toimintaa. Tarvittaessa päivystäjä välittäisi tietoa ensihoitokeskuksiin.

Eduskunnassa käsitellyssä oleva sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskeva lakiesitys ei sisällä säädöksiä tartuntatautien torjunnasta. Tartuntatautilain muutosvalmistelu on kuitenkin jo aloitettu. Merkittävän julkisen vallan käyttöön liittyvät ja nykyisin kunnan vastuulla olevat tehtävät tartuntatautilaissa tulee tehdä virkavastuulla, mikä tarkoittaa käytännössä paitsi maakunnan järjestämistä vastuuta myös tuottajavastuuta. Maakunnissa tulee näin ollen olemaan virkasuhteisia tartuntataudeista

vastuullisia virkamiehiä. Sisällöllisesti tartuntatautilaki säilyisi pääosin ennallaan.

Muita tartuntatautilain mukaisia tehtäviä tulee maakunnissa kuulumaan myös sote-keskuksen tehtäviin, jotta ei menetetä perusterveydenhuollon anturitoimintaa tartuntatautien havaitsemisessa, ensilinjan hoidossa ja tartuntaketjujen jäljittämässä. Kuten nyt, myös jatkossa on tarvetta, että tartuntatautien selvitystyötä tehdään moniammatillisena yhteistyönä, esimerkiksi lääkäri ja hoitaja tiiminä. Tavoitteena on, että joka maakunnassa olisi ympärivuorokautinen infektiopäivystys.

STM katsoo, että epidemioiden rajoittamiseksi voidaan tarvita nopeita toimenpiteitä, minkä vuoksi terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisten tavoitettavuus ympäri vuorokauden tulee maakuntatasolla olla varmistettu. Mikäli tilanteita on harvoin, eikä omaa päivystystä voida pitää tarpeellisena, tulisi tavoitettavuus järjestää maakuntien välisenä yhteistyönä siten, että tarvittavat kiireelliset toimenpiteet voidaan kuitenkin käynnistää nopeasti toimivaltaisen viranomaisen toimesta.

8.2 Vesitalous

ELY-keskuksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin ELY-keskuksen näkemystä vesitaloustehtävien päivystyksen järjestämisestä yhteistyössä jonkun muun maakunnassa toimivan tahon kanssa tai järjestämistä muualla kuin maakunnissa. Vastaukseen oli mahdollista valita useampi vaihtoehto.

Lähes kaikki ELY-keskukset pitivät päivystyksen järjestämistä yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa ensisijaisena vaihtoehtona. Tätä perusteltiin sillä, että olisi järkevää koota päivystystehtävät pelastuslaitosten päivystyksen yhteyteen, koska pelastuslaitosten tehtäviin kuuluu tulvan ja ympäristövahinkojen torjunta ja heidän kanssaan tehdään häiriötilanteessa paljon yhteistyötä. Useat ELY-keskukset pitivät mahdollisina vaihtoehtoina myös yhteispäivystystä ympäristöterveydenhuollon kanssa tai päivystyksen järjestämistä maakuntien välisenä yhteistyönä. Maakuntien välistä yhteistyötä perusteltiin sillä, että vesistötulvat usein esiintyvät useamman maakunnan alueella. Muutama ELY-keskus esitti päivystävänä vaihtoehtona Tulvakeskusta tai vesihuolto-tehtävien osalta vesihuoltolaitosten päivystystä.

ELY-keskuksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin myös ELY-keskuksen näkemystä vesitalouden päivystyksessä tarvittavasta osaamisesta sekä tärkeimmistä yhteistyötahoista vesitaloutta koskevissa häiriötilanteissa.

ELY-keskukset toivat vastauksissaan esille, että vesihuoltoon liittyvissä tehtävissä päivystäjällä tulee olla tuntemusta maakunnan vesistö- ja pohjavesialueista sekä osamista arvioida häiriötilanteen haitallisia vaikutuksia pohjavesiin, vesistöihin ja maaperään sekä tuntea käytettävät torjuntatoimenpiteet. Päivystyksessä tarvitaan limnologista ja aineiden ominaisuuksien tuntemusta sekä vesihuoltolaitosten laitostekniikan tuntemusta. Päivystäjän tulee tuntea maakunnan vedenhankintatavat ja vesihuoltolaitosten toiminta-alueet sekä vaihtoehtoiset tavat järjestää vesihuolto. Vesihuollon häiriötilanteissa tärkeimpiä yhteistyötahoja ovat vesihuoltolaitokset, pelastusviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen sekä kunnan ja aluehallintoviraston ympäristönsuojeluviranomaisen erityisesti jätevesipäästöjen osalta. Häiriötilanteessa

---

yhteistyötä tehdään myös urakoitsijoiden, laboratorioiden, tiedotusvälineiden sekä maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön kanssa.

Tulviin liittyvissä tehtävissä päivystäjän pitää hallita vesitilannekuvan ylläpito sekä säännöstelyyn ja torjuntatoimiin liittyvät asiat. Tulvatilanteessa päivystyksessä pidetään yllä hydrologista seuranta, suunnitellaan ja johdetaan vesistöissä tehtäviä torjuntatöitä, arvioidaan tulvan vaikutuksia sekä tiedotetaan. Paikallinen vesistötuntumus on välttämätöntä. Häiriötilanteessa tärkeimpiä yhteistyötahoja ovat vesivoimalaitokset, pelastuslaitokset, kunnat, urakoitsijat, Tulvakeskus sekä rajajokivesistöjen osalta myös sopimuksen piiriin kuuluvien valtioiden viranomaiset. Yhteistyötä tehdään myös tiedotusvälineiden, vahingonkäräjien, maa- ja metsätalousministeriön, aluehallintoviraston ja Puolustusvoimien kanssa.

Patoturvallisuuteen liittyvissä tehtävissä päivystäjältä vaaditaan vesitalousosaamista ja patorakenteiden statistiikan ja geotekniikan tuntemusta sekä tuntemusta patojen mekaniikasta ja automatiikasta. Häiriötilanteessa päivystäjän tehtävänä on selvittää tilannetta, pitää yhteyttä eri tahoihin ja tiedottaa tilanteesta. Häiriötilanteissa tärkeimpiä yhteistyötahoja ovat patojen omistajat, pelastuslaitokset, kunnat, poliisi, aluehallintovirasto ja Tulvakeskus. Yhteistyötä tehdään myös vahingonkäräjien sekä maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön kanssa.

Pelastuslaitoksille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin pelastuslaitoksen näkemystä vesitalouden päivystyksen järjestämisestä yhteistyössä jonkun muun maakunnassa toimivan tahon kanssa tai järjestämistä muualla kuin maakunnassa, mikäli vesitalouden tehtävissä ei olisi omaa päivystystä. Vastaukseen oli mahdollista valita useampi vaihtoehto.

Suurin osa pelastuslaitoksista katsoi, että päivystys voitaisiin järjestää maakuntien välisenä yhteistyönä tai yhdessä ympäristöterveydenhuollon päivystyksen kanssa. Kaksi pelastuslaitosta piti mahdollisena, että päivystys järjestettäisiin yhteistyössä pelastuslaitoksen tai sosiaali- ja terveydenhuollon päivystyksen kanssa. Yhden pelastuslaitoksen mielestä päivystys voitaisiin järjestää vesistötulvien osalta ympäristökeskuksessa ja yksi pelastuslaitos ei osannut ottaa asiaan.

9 Ehdotukset päivystyksen järjestämiseksi

Huoltovarmuuden tavoitteista annetussa valtioneuvoston päätöksessä (857/2013) vesihuolto on katsottu yhdeksi kriittiseksi infrastruktuuriksi, jonka saanti kotitalouksille, yhdyskunnille, sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksille sekä veden saannista riippuvalle huoltovarmuuskriittiselle tuotannolle tulee turvata. Päätöksen mukaan vastuuviranomaisten tulee varautua häiriöihin ja poikkeuksellisiin sää- ja vesioloihin ja vesihuoltolaitosten tulee parantaa toimintavarmuuttaan ja varautua vesihuollon häiriötilanteisiin. Vesihuoltolaitokset, joka palvelevat suuria yhdyskuntia, keskussairaaloita ja vesikriittistä elintarviketeollisuutta, tulee varmistaa toimintojensa jatkuvuus sekä vaihtoehtoiset vedenhankintalähteet. Päätös edellyttää, että tulvasuojarakenteiden hyvästä kunnosta ja jatkuvasta käyttövalmiudesta huolehditaan ja tulvavahinkoja ehkäistään ja torjutaan.

Valtioneuvosto on vuonna 2017 tehnyt periaatepäätöksen Yhteiskunnan turvallisuusstrategiasta. Strategiassa on määritelty yhteiskunnan kannalta elintärkeät toiminnot, jotka ovat välttämättömiä yhteiskunnan toimivuuden kannalta. Elintärkeisiin toimintoihin kuuluvat muun muassa elintarvikehuollon ja vesihuollon turvaaminen sekä tulvariskien hallinta ja patoturvallisuuden valvonta. Strategian mukaan vesihuollon toimintaketju tulee turvata kokonaisvaltaisesti vesilähteistä käsitellyn jäteveden purkupisteisiin saakka ja suurten asutuskeskusten, yhteiskunnan kannalta tärkeiden toimintojen ja elintarviketuotannon vedensaanti tulee varmistaa.

Strategia edellyttää, että elintärkeät toiminnot ovat lähtökohtana varautumisen suunnittelulle kaikilla toimintatasoilla ja näiden toimintojen turvaamiseksi tulee suunnitella riskiarvioon pohjautuvat käytännön järjestelyt. Strategian mukaan maakunnat vastaavat lakisäateisten tehtäviensä edellyttämästä varautumisesta ja huolehtivat alueelliseen yhteiseen varautumiseen liittyvistä tehtävistä ja yhteistyön edellytysten järjestämisestä. Toimivaltainen viranomaisen tehtävänä on johtaa operatiivista toimintaa, käynnistää häiriötilanteen hallintaan liittyvät toimenpiteet, vastata viestinnästä ja tiedottaa tilanteesta sovittujen käytäntöjen mukaisesti.

Vuonna 2017 laaditun kansallisen CBRNE-strategian tavoitteena on CBRNE-uhkien ja -tilanteiden ennaltaehkäisy ja valmiuden jatkuva parantaminen yhteiskunnan ja sen elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi. CBRNE-uhalla tarkoitetaan kemiallisista aineista (C), biologisista taudinaiheuttajista (B), radioaktiivista aineista (R) ja ydinaseista (N) sekä räjähteistä (E) sekä näitä koskevan tietotaidon väärinkäytöstä johtuvia vaaratilanteita. Strategian mukaan normaalioloissa CBRNE-tilanteita voivat aiheuttaa onnettomuudet tai luontaiset tartuntatautiepidemiat, ilkivalta, rikollinen CBRNE-aineiden käyttö tai terrori-isku. Strategian mukaan Suomessa on säännöllisesti tahalliseksi CBRNE-uhkatilanteeksi luokiteltavia tapauksia ja niiden kohteena

.....

voi olla myös elintarvikkeet ja juomavesi.

Suomen kansallisessa riskiarviossa vuodelta 2015 riskit on jaettu kahteen kategoriaan, laajasti yhteiskuntaan vaikuttaviin tapahtumiin ja vakaviin alueellisiin tapahtumiin, joihin molempiin yhteiskunnassa on varauduttava. Laajasti yhteiskuntaan vaikuttavaksi tapahtumaksi on luokiteltu muun muassa vakava ydinvoimalaitosonnettomuus Suomessa tai lähialueilla, mutta sen todennäköisyyttä pidetään erittäin pienenä. Vakaviksi alueellisiksi tapahtumiksi on luokiteltu muun muassa laaja pitkäkestoinen vedenjakeluhäiriö, jonka todennäköisyys on arvioitu korkeaksi sekä nopeahkosti syntyvä laaja tulva asutuskeskuksessa tai sen läheisyydessä, jonka todennäköisyys on arvioitu keskimääräiseksi. Kansallisessa riskiarviossa luokitellut muutkin vakavat alueelliset tapahtumat ja laajat yhteiskuntaan vaikuttavat tapahtumat voivat vaikuttaa joko suoraan tai välillisesti ympäristöterveydenhuoltoon ja vesitalouteen.

Suomessa vuonna 2017 toteutetun ulkoisen terveysturvallisuusarvioinnin (WHO/JEE-arviointi) pääviesti oli, että Suomen erinomainen terveysturvan taso tulee säilyttää myös maakuntauudistuksen tuomissa muutoksissa ja toimintaa on ylläpidettävä ja kehitettävä jatkuvasti. Kattavan poikkeushallinnollisen toiminnan lisäksi on huolehdittava myös selkeästä johtovastuun määrittelystä erilaisissa häiriötilanteissa.

Selvityksessä oli tehtävänä tehdä ehdotukset ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden päivystyksen toteuttamiseksi maakunnissa vuoden 2020 alusta alkaen sekä arvioida niiden aiheuttamat kustannukset ja tarvittavat lainsäädännön muutostarpeet. Lisäksi tuli arvioida vaihtoehtojen mahdollisia muutoksia hallinnonalan keskusvirastojen sekä laboratorioden päivystystarpeisiin sekä sitä, millaisella osaamisella ehdotetuissa päivystyksissä voisi työskennellä. Lisäksi tuli esittää arvio, miten ehdotetut päivystysjärjestelyt voisivat tukea maakuntiin perustettavien elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyöryhmien työtä. Selvitykseen ei kuulunut sisällyttää eläinlääkintähuoltolain eikä eläintautilain mukaista päivystystä.

Voimassa olevan lainsäädännön ja niiden nojalla annettujen säädösten ja ohjeiden, maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevan hallituksen esityksen (HE 14/2018 vp), yhteiskunnan varautumista ohjaavien periaatepäätösten ja strategioiden, selvityksen yhteydessä tehtyjen kyselyjen ja niihin saatujen vastausten sekä tehtyjen haastattelujen ja muiden saatujen tietojen perusteella ehdotan seuraavaa:

Maakunnan terveydensuojeluviranomaisen on tarpeen olla tavoitettavissa kaikkina viikonpäivinä ympäri vuoden ja tätä koskeva säännös tulisi lisätä terveydensuojelulakiin. Laissa tulisi mahdollistaa virka-ajan ulkopuolisen päivystyksen hoitaminen myös maakuntien välisenä yhteistyönä.

Maakunnan harkintaan tulisi jättää, minkä pituisella vasteajalla maakunnan terveydensuojeluviranomaisen on tarpeen olla tavoitettavissa virka-ajan ulkopuolella ja tavoitettavuuden järjestämistapa. Harkinnan tulisi perustua maakunnassa eri viranomaisten yhteistyönä tehtyyn arvioon maakunnan alueen

riskeistä, niiden todennäköisyydestä ja niihin vastaamisesta. Maakunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja vesihuollon asiantuntijan tavoitettavuustarve virka-ajan ulkopuolella ja niihin tarvittaessa liittyvät järjestelyt tulisi arvioida ja ratkaista osana edellä mainittua maakunnallista tarveharkintaa.

Maakunnan tulvatehtäviä hoitavan asiantuntijan tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella tulisi järjestää pelastuslaitoksen päivystyksen kautta. Tulvan uhatessa ja tulva-aikaan tulvatehtäviä hoitava asiantuntija on tarpeen määrätä virka-ajan ulkopuolella varallaoloon. Asiantuntijan tavoitettavuustarve virka-ajan ulkopuolella muulloin kuin tulvan uhatessa tai tulva-aikaan tulisi ratkaista perustuen eri viranomaisten yhteistyönä tehtyyn arvioon maakunnan alueen riskeistä, niiden todennäköisyydestä ja niihin vastaamisesta. Tulvatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella voitaisiin järjestää myös maakuntien välisenä yhteistyönä.

Kainuun maakuntaan keskitettävän patoturvallisuusviranomaisen tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella tulisi järjestää pelastuslaitoksen päivystyksen kautta. Tilanteessa, jossa patoturvallisuus on uhattuna, patoturvallisuusviranomaisen on tarpeen määrätä virka-ajan ulkopuolella varallaoloon. Patoturvallisuustehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuustarve virka-ajan ulkopuolella mahdollisesta muusta syystä tulisi ratkaista perustuen maakunnan eri viranomaisten yhteistyönä tehtyyn arvioon maakunnan alueen riskeistä, niiden todennäköisyydestä ja niihin vastaamisesta.

Maakunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluu sellaisia kiireellisiä tehtäviä, joissa terveydensuojeluviranomaisella on johtovastuu ja nopeat rajoittavat viranomaistoimenpiteet häiriötilanteen hallintaan saamiseksi voivat olla tarpeen. Erityisesti talousveden mikrobiologinen saastuminen edellyttää nopeita toimenpiteitä, kuten keittokehotuksen antamista ja tiedottamista, jotta voidaan estää tai vähentää ihmisten sairastumista. Vaikka vesihuoltolaitoksilla ja vesihuolto-osuuskunnilla on ensisijainen vastuu talousveden häiriötilanteen hallintaan saamiseksi, on terveydensuojeluviranomaisen tehtävänä ohjata ja tukea niitä tilanteen hoidossa sekä valvoa, että tarvittavat toimenpiteet tehdään. Tilanteen sitä edellyttäessä tulee terveydensuojeluviranomaisen käynnistää tarvittavat viranomaistoimenpiteet häiriötilanteen hallintaan saamiseksi. Yhdestäkin talousveden häiriötilanteesta voi pahimmassa tapauksessa aiheutua isoja kustannuksia ja merkittävää haittaa yhteiskunnan toiminnalle.

Muita terveydensuojeluviranomaisen johtovastuulle kuuluvia ja mahdollisesti kiireellisiä toimenpiteitä edellyttäviä viranomaistehtäviä ovat talous- tai uimavesivälitteiset epidemiat, talous- tai uimaveden muu äkillinen saastuminen sekä laajat säteilyvaaratilanteet. Kaikki edellä mainitut tehtävät ovat sellaisia, etteivät ne ole ennakoitavissa, minkä vuoksi terveydensuojeluviranomaisen tavoitettavuus kaikkina viikonpäivinä ympäri vuoden on tarpeen. Terveydensuojeluviranomaisen virka-ajan ulkopuolisesta päivystyksestä tulisi säätää terveydensuojelulaissa, jotta terveydensuo-

---

jeluviranomaisen päivystys tulee maakunnissa järjestettyä. Laissa tulisi mahdollistaa päivystyksen järjestäminen myös maakuntien välisenä yhteistyönä.

Maakunnan päätettäväksi tulisi jättää se, minkä pituisella vasteajalla maakunnan terveydensuojeluviranomaisen tulee virka-ajan ulkopuolella olla tavoitettavissa sekä päivystyksen järjestämistapa. Harkintaa tehtäessä on oleellista tunnistaa kunkin maakunnan lähtökohdista käsin häiriötilanteet, joihin maakunnassa tulee varautua ja niiden todennäköisyys sekä maakunnan eri viranomaisten ja toimijoiden rooli ja valmius toimia näissä häiriötilanteissa. Vasta tämän harkinnan jälkeen maakunnassa pystytään arvioimaan, minkä pituinen vasteaika maakunnan terveydensuojeluviranomaisella tulee virka-ajan ulkopuolella olla ja miten terveydensuojeluviranomaisen tavoitettavuus on järkevää maakunnassa järjestää vai onko tarkoituksenmukaisempaa järjestää päivystys maakuntien välisenä yhteistyönä.

Maakunnan terveydensuojeluviranomaisen virka-ajan ulkopuolista vasteaikaa ja päivystyksen järjestämistapaa harkittaessa olisi tarkoituksenmukaista samalla arvioida onko maakunnassa tarvetta tavoittaa maakunnan elintarvikevalvontaviranomaista ja vesihuollon asiantuntijaa virka-ajan ulkopuolella. Mikäli tarvetta arvioidaan maakunnassa olevan, tulisi heidän tavoitettavuutensa ja siihen liittyvät järjestelyt ratkaista samassa yhteydessä terveydensuojeluviranomaisen tavoitettavuutta järjestettäessä. Selvityksen yhteydessä näiden tehtävien osalta ei ilmennyt valtakunnallisesti sellaista tarvetta kiireellisiin toimenpiteisiin virka-ajan ulkopuolella, että lainsäädännössä olisi tarpeen säätää näiden viranomaisten päivystystarpeesta virka-ajan ulkopuolella.

Maakunnan terveydensuojeluviranomainen tarvitsee kiireellisten tehtävien hoitamisessa yleensä asiantuntija-apua Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vesiasiantuntijalta, joilla ei nykyisin ole päivystystä. Jotta maakunnan terveydensuojeluviranomaisen päivystys olisi tarkoituksenmukaista maakunnissa järjestää, tulisi myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vesiasiantuntijan asiantuntija-apu olla varmasti saatavissa ympäri vuorokauden. Kiireellisiin tehtäviin yleensä kuulu myös vesinäytteenotto ja näytteiden tutkiminen, minkä vuoksi maakuntien on tarpeen tehdä vesitutkimuksia tekevien laboratorioden kanssa kirjallinen sopimus vesinäytteiden tutkimisesta tarvittaessa myös laboratorioden aukioloaikojen ulkopuolella.

Maakunnan terveydensuojeluviranomaisen päivystys tukisi hyvin maakuntaan perustettavan elintarvike- ja vesivälitteisten epidemian selvitystyöryhmän työtä, sillä terveydensuojeluviranomaisen päivystys voisi toimia selvitystyöryhmään kuuluvien muiden viranomaisten ja toimijoiden suuntaan yhteispisteenä epäiltäessä elintarvike- ja vesivälitteistä epidemiaa. Päivystäjän toimesta voitaisiin myös aloittaa tarvittavat kiireelliset toimenpiteet epidemiaepäilyn selvittämisessä. Päivystäjältä myös muut viranomaiset saisivat tarvittaessa asiantuntija-apua terveydensuojelua koskettavissa häiriötilanteissa.

Päivystäjä saisi tarvittaessa asiantuntija-apua Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ympärivuorokautisesti päivystävältä tartuntatautipäivystäjältä tai vesiasiantuntijapäivystäjältä, jonka ympärivuorokautinen päivystys tulisi järjestää, kuten edellä on todettu. Kemiallista vaaraa aiheuttavassa tilanteessa päivystäjällä olisi mahdollista saada asiantuntija-apua ympärivuorokautisesti toimivasta C-osaamiskeskuksesta ja

säteilyä koskevissa tilanteissa ympärivuorokautisesti toimivasta Säteilyturvakeskuksen päivystyksestä. Mikäli häiriötilanne edellyttäisi valtakunnallista toimivaltaa saisi päivystäjä yhteyden sosiaali- ja terveysministeriön ympärivuorokautisesti päivystävään valmiuspäivystäjään, joka voisi tarvittaessa käynnistää terveydensuojelulain 52 §:n edellyttämät toimenpiteet ministeriössä. Maakunnan terveydensuojeluviranomaisen päivystys ei edellyttäisi terveydensuojeluviranomaisen toimintaa ohjaavan Valtion lupa- ja valvontaviraston eikä elintarvikevalvontaviranomaisen toimintaa ohjaavan Ruokaviraston päivystystä, koska niiden tehtävät häiriötilanteissa eivät pääsääntöisesti ole luonteeltaan kiireellisiä toimenpiteitä edellyttäviä.

Viranhaltijan varallaolosta maksetaan yleensä rahakorvausta, jonka suuruus on noin 20–30 % korottamattomasta tuntipalkasta tai varallaolo korvataan vastaavasti vapaa-aikana. Korvauksen suuruuteen vaikuttavat muun muassa varallaolon rajoitukset viranhaltijalle kuten liikkumisalueen laajuus, työpaikalle saapumisen enimmäisaika, varallaoloon mahdollisesti liittyvät seurantatehtävät sekä vasteaika mihin mennessä yhteydenottoon on reagoitava. Varallaolon korvauksista säädetään viranhaltijaan sovellettavassa virkaehtosopimuksessa. Päivystysaikana tehtävästä aktiivisuudesta maksetaan yleensä ylityökorvaus.

Jos maakunnan terveydensuojeluviranomaisen varallaolo katsottaisiin tarpeellisenä järjestää maakunnassa omana ympärivuorokautisena päivystyksenä virka-ajan ulkopuolella ja varallaolosta maksettaisiin 20–30 % välillä oleva varallaolokorvaus olisivat sen vuosikustannukset työntäjän sivukulut huomioiden noin 35 000–72 000 euroa vuodessa riippuen siitä, mitä virkaehtosopimusta varalla olevaan viranhaltijaan sovelletaan ja mikä on hänen tuntipalkkansa. Jos maakunnassa katsottaisiin riittäväksi, että terveydensuojeluviranomainen on tavoitettavissa virka-ajan ulkopuolella ympärivuorokautisesti vain viikonloppuisin ja arkipyhinä olisivat vastaavat kustannukset noin 14 000–39 000 euroa vuodessa. Jos maakunnan terveydensuojeluviranomaisen varallaoloa viikonloppuna ja arkipyhinä ei katsottaisi tarpeellisenä järjestää maakunnassa ympärivuorokautisena, vaan riittävänä pidettäisiin esimerkiksi päiväaikaista varallaoloa, muodostuisivat varallaolokorvaukset vieläkin pienemmiksi. Vuosittaisen varallaolokorvauksen suuruutta voisi vähentää myös se, jos viranhaltijan työtehtävät antaisivat mahdollisuuden varallaolon korvaamisen osittain vapaa-aikana.

Jos terveydensuojeluviranomaisen päivystys katsottaisiin maakunnassa tarkoituksenmukaisena järjestää maakuntien välisenä yhteistyönä, muodostuisivat kustannukset maakunnan omaa päivystystä pienemmiksi. Päivystyksen järjestäminen maakuntien välisenä yhteistyönä edellyttää kuitenkin sitä, että päivystäjällä on riittävä toimivalta ja osaaminen käynnistää kiireelliset toimenpiteet myös toisen maakunnan alueella.

Jos maakunnassa katsottaisiin tarpeellisenä järjestää maakunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja vesihuollon asiantuntijan päivystys omina erillisinä päivystyksinä, olisivat kustannukset samaa suuruusluokkaa kuin edellä maakunnan terveydensuojeluviranomaisen päivystyksen osalta on tuotu esille. Näihin tehtäviin liittyvät mahdolliset kiireelliset tehtävät voisi olla mahdollista järjestää myös terveydensuojeluviranomaisen päivystyksen yhteydessä tai maakuntien välisenä yhteistyönä, mikä edellyttäisi, että päivystäjällä olisi niissä tehtävissä tarvittava osaaminen ja toimivalta

---

tehtävien hoitamiseen.

Maakunnan tulvatehtäviä hoitavan asiantuntijan tavoitettavuus on tarkoituksenmukaista järjestää pelastuslaitoksen päivystyksen kautta, koska tulvat ovat jossain määrin ennakoitavissa ja näissä tehtävissä tehdään tiivistä yhteistyötä pelastusviranomaisen kanssa. Tuvatehtäviä hoitava asiantuntija on tarpeen määrätä virka-ajan ulkopuolella varallaoloon ympärivuorokautisesti tulvan uhatessa ja tulva-aikana, jotta asiantuntijan tavoitettavuus on varmaa. Jos maakunnassa katsottaisiin tarpeellisenä tulvatehtäviä hoitavan asiantuntijan varallaolo virka-ajan ulkopuolella myös muuna aikana olisi tavoitettavuus silloinkin tarkoituksenmukaista järjestää pelastuslaitoksen kautta. Asiantuntijoiden tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella voitaisiin järjestää myös maakuntien välisenä yhteistyönä, mikäli sellainen järjestely katsottaisiin maakunnassa tarkoituksenmukaisena.

Asiantuntijalle varallaolosta maksettava rahakorvaus olisi samaa suuruusluokkaa kuin edellä terveydensuojeluviranomaisen varallaolokorvauksen osalta on tuotu esille. Tuvatehtäviä hoitavan asiantuntijan varallaolon tarve vaihtelee huomattavasti maakunnittain ja vuosittain. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksesta saadun tiedon mukaan heidän toimialueella tulvatilanteet vaihtelevat vuosittain ja tulva-aikaan asiantuntijat on tarvittaessa määrätty ympärivuorokautiseen varallaoloon. Kun varallaolosta siirrytään hoitamaan työtehtäviä, niin siltä ajalta maksetaan ylityökorvausta. Varallaolosta ja ylitöistä aiheutuneet kustannukset vuositasona ovat olleet keskimäärin noin 25 000 euroa, mutta vuosittainen vaihtelu on ollut 0–60 000 euron välillä. Useat asiantuntijat ovat pitäneet varallaolosta ja ylitöistä muodostuneet korvaukset vapaana, joten kokonaiskustannus olisi huomattavasti suurempi, jos kaikki korvaukset olisi maksettu rahana.

Kainuun maakuntaan keskitetyn patoturvallisuusviranomaisen tavoitettavuus olisi tarkoituksenmukaista järjestää pelastuslaitoksen päivystyksen kautta, koska patoturvallisuutta vaarantavat tilanteet ovat jossain määrin ennakoitavissa ja silloin tehdään tiivistä yhteistyötä pelastusviranomaisen kanssa. Patoturvallisuusviranomaisen on tarpeen määrätä virka-ajan ulkopuolella varallaoloon ympärivuorokautisesti patoturvallisuuden ollessa uhattuna, jotta viranomaisen tavoitettavuus on varmaa. Jos patoturvallisuusviranomaisen tavoitettavuus nähtäisiin tarpeellisenä myös muulloin olisi tavoitettavuus silloinkin tarkoituksenmukaista järjestää pelastuslaitoksen kautta. Varallaolosta maksettava rahakorvaus olisi samaa suuruusluokkaa kuin edellä terveydensuojeluviranomaisen varallaolokorvauksen osalta on tuotu esille.

Maakunnan terveydensuojeluviranomaisen, elintarvikevalvontaviranomaisen, patoturvallisuusviranomaisen sekä vesihuoltotehtäviä ja tulvatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tehtävät edellyttävät kaikki erityisosaamista ja kokemusta näistä tehtävistä. Häiriötilanteen hoitamisessa erityisosaamisen tarve vielä korostuu, kun on tarvetta nopeasti tehdä riskinarviota siitä, mitkä toimenpiteet tilanteessa ovat tarpeen. Päivystys näissä tehtävissä on sen vuoksi järjestettävä näitä tehtäviä virkatyönään tekevien viranhaltijoiden toimesta tai heidän takapäivystyksensä.

10 Yhteenveto ja johtopäätökset

Selvityksen tavoitteena oli arvioida ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden oman tai yhteisen päivystyksen tarpeellisuus sekä tehdä tarvittaessa ehdotukset päivystyksen järjestämisestä maakunnissa. Selvityksen tilaajina olivat Huoltovarmuuskeskus, sosiaali- ja terveysministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö. Selvitys toteutettiin Suomen Kuntaliitossa 1.3.–31.5.2018 välisenä aikana.

Selvityksessä oli tehtävänä laatia yhteenveto sellaisista ympäristöterveyden ja vesitalouden häiriötilanteista, joissa maakunnalla on johtovastuu tai vastuu asiantuntijaosaamisesta. Tehtävänä oli myös arvioida, kuinka usein ja minkä laatuksena edellä mainituilla toimialoilla oli viimeisen vuosikymmenen aikana esiintynyt sellaisia häiriötilanteita, joissa olisi ollut päivystykselle tarvetta. Lisäksi tuli kuvata ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden päivystyksen nykytilanne ja siihen mahdollisesti liittyvät ongelmat sekä kuvata Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) ympäristövahinkopäivystys ja hyödyntää selvityksessä päivystyksestä saatuja kokemuksia.

Selvityksen tehtäviin kuului koota ja arvioida mahdolliset vaihtoehdot ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden päivystyksen toteuttamiseksi maakunnissa sekä niiden aiheuttamat kustannukset ja tarvittavat lainsäädännön muutostarpeet. Lisäksi tuli arvioida millaisella osaamisella ehdotetuissa päivystyksissä voisi työskennellä. Tehtävänä oli myös arvioida vaihtoehtojen mahdollisia muutostarpeita hallinnonalan keskusvirastojen sekä laboratoriodien päivystystarpeisiin sekä esittää arvio, miten ehdotetut päivystysjärjestelyt voisivat tukea maakuntiin perustettavien elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyöryhmien työtä. Selvityksessä tuli tehdä ehdotukset ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden päivystyksen toteuttamiseksi maakunnissa vuoden 2020 alusta alkaen.

Ympäristöterveyden häiriötilanteita selvitettiin elintarvikelain ja terveydensuojelulain tehtävien osalta, koska selvitykseen ei kuulunut sisällyttää eläinlääkintähuoltolain eikä eläintautilain mukaista päivystystä. Vesitalouden häiriötilanteita selvitettiin vesihuoltolain, tulvariskien hallinnasta annetun lain ja patoturvallisuuslain tehtävien osalta sekä vesilain osalta niiltä osin kuin ne liittyvät edellä mainittuihin tehtäviin. Selvityksen tietolähteinä käytettiin voimassa olevaa lainsäädäntöä ja sen nojalla annettuja ohjeita sekä selvityksen laatimisen aikaan vireillä olleita hallituksen esityksiä edellä mainittujen lakien muuttamiseksi. Selvityksen yhteydessä tehtiin kyselyt ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille, ELY-keskuksille, pelastuslaitoksille ja vesihuoltolaitoksille. Lisäksi haastateltiin selvityksen kohteena olevien toimialojen toimintaa häiriötilanteissa tukevia asiantuntijalaitoksia, keskusvirastoja ja muita toimijoita.

Maakunnan terveydensuojeluviranomaisella ja elintarvikevalvontaviranomaisella on näitä toimialoja koskevissa häiriötilanteissa joko johtovastuu tai vastuu asiantuntija-avun antamisesta muille viranomaisille ja tilanteessa toimiville tahoille.

Terveydensuojeluviranomaisen johtovastuulle kuuluvia häiriötilanteita ovat muun muassa talous- tai uimaveden saastuminen ja niihin liittyvien epidemioiden selvittäminen. Elintarvikevalvontaviranomaisen johtovastuulla on muun muassa elintarvikevälikkeisen epidemian selvittäminen. Epidemian selvitystyötä tehdään yhteistyössä maakunnan epidemiaselvitystyöryhmän kanssa.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköissä oli vuosina 2010–2017 ollut tarvetta hoitaa elintarvikkeisiin tai terveydensuojeluun liittyviä häiriötilanteita virka-ajan ulkopuolella melko harvoin. Useimmissa valvontayksiköissä tällaisia häiriötilanteita ei ollut esiintynyt joka vuosi ja muissakin valvontayksiköissä määrät olivat olleet alle viisitoista häiriötilannetta vuodessa. Kun vastauksia tarkasteltiin maakunnittain, niin vuosittainen tarve vaihteli 0–27 häiriötilanteen välillä. Samalla ajanjaksolla pelastuslaitoksilla ja vesihuoltolaitoksilla oli melko harvoin ollut tarvetta saada yhteyttä terveydensuojelu- tai elintarvikevalvontaviranomaisiin virka-ajan ulkopuolella.

Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoiden nykyinen tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella perustuu pääosin vapaaehtoisuuteen (80 %). Muutamassa valvontayksikössä tavoitettavuudesta on sovittu työnantajan kanssa, mutta varallaolosta ei makseta korvausta. Valvontayksiköistä 40 % ei pitänyt nykytilannetta hyvänä häiriötilanteiden hoitamiseksi riittävän nopeasti, koska viranomaisen tavoitettavuus ei ole varmaa. Eri-tyisesti talousveteen liittyvissä häiriötilanteissa katsottiin voivan olla tarvetta viranomaisen kiireellisiin toimenpiteisiin.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköistä 44 % piti omaa terveydensuojelua ja elintarvikevalvontatehtäviä hoitavien viranomaisten päivystystä maakunnassa tarpeellisena, koska maakunnan kokoisella alueella vapaaehtoisuuteen perustuvaa järjestelmää ei enää pidetä toimivana. Päivystystä pidettiin tarpeellisena myös sen vuoksi, että vesihuoltolaitokset saisivat tarvittaessa apua häiriötilanteen hoitamisessa ja epidemioiden selvittäminen käynnistyisi nopeammin. Valvontayksiköistä 40 % katsoi, että vapaaehtoisuuteen perustuva järjestelmä on riittävä ja kustannustehokas. Valvontayksiköistä 16 % ei osannut ottaa kantaa asiaan. Useat valvontayksiköt katsoivat, että oman päivystyksen sijaan päivystys voitaisiin järjestää myös yhteistyössä maakunnassa jo päivystävien viranomaisten kanssa tai maakuntien välisenä yhteistyönä. Yhteispäivystys edellyttäisi todennäköisesti jonkinlaista takapäivystystä, jotta toimivaltainen viranomainen saataisiin tarvittaessa hoitamaan häiriötilannetta.

Pelastuslaitoksista yli puolet (62 %) piti terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisten päivystystä maakunnassa tarpeellisena, koska heidän tehtäviin kuuluu erityisosaamista vaativia kiireellisiä tehtäviä eivätkä häiriötilanteet ole ennakoitavissa. Vesihuoltolaitoksista suurin osa (77 %) piti terveydensuojeluviranomaisen tavoittamista tarpeellisena, koska viranomaista tarvitaan talousveden keittokehotuksen tai käyttökiellon antamiseen sekä tukemaan vesihuoltolaitosta häiriötilanteen hoidossa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvontavirasto Valviran ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mielestä erityisesti talousveden mikrobiologinen saastuminen vaatii kiireellisiä toimenpiteitä, jotta voidaan estää tai ainakin rajoittaa sairastuvien ihmisten määrää. Talousveden häiriötilanteen hoitaminen vaatii maakunnan terveydensuojeluviranomaisen asiantuntemusta ja toimia, minkä vuoksi terveydensuojeluviranomaisen

tavoittamista pidetään välttämättömänä muulloinkin kuin arkipäivinä virka-aikaan. Jos päivystys maakunnassa järjestetään muuten kuin maakunnan terveydensuojeluviranomaisen toimesta, on varmistettava, että päivystäjällä on riittävä osaaminen ja toimivalta käynnistää talousveden häiriötilanteessa tarpeelliset kiireelliset toimenpiteet sekä hoitaa tilannetta siihen saakka kunnes toimivaltainen viranomais ottaa tilanteen hoitoonsa.

Terveydensuojeluviranomaisen tavoitettavuutta virka-ajan ulkopuolella piti tärkeänä myös Suomen vesihuolto-osuuskunnat ry. Sosiaali- ja terveysministeriön tartuntatautiasiantuntija ja sosiaali- ja terveydenhuollon valmiusasiantuntija pitivät maakunnan terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisen tavoitettavuutta virka-ajan ulkopuolella tarpeellisena, jotta epidemian rajoittamiseksi tarvittavat kiireelliset toimenpiteet voidaan käynnistää nopeasti. Elintarviketurvallisuusvirasto Evira ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos eivät pitäneet maakunnan elintarvikevalvontaviranomaisen päivystystä välttämättömänä, koska elintarvikkeisiin liittyvät häiriötilanteet eivät yleensä edellytä kiireellisiä rajoittavia toimenpiteitä.

Patoturvallisuusviranomaisella on patoturvallisuutta vaarantavassa häiriötilanteessa vastuu asiantuntija-avun antamisesta muille viranomaisille sekä padon omistajalle. Tehtävänä on myös varmistaa, että padon omistaja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin. Patoturvallisuusviranomaisen tehtävät on tarkoitettu keskittämään valtakunnallisesti Kainuun maakuntaan. Etelä-Pohjanmaan, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksissa oli virka-ajan ulkopuolella ollut tarvetta hoitaa patoturvallisuuteen liittyviä häiriötilanteita keskimäärin neljästä viiteen kertaa vuodessa vuosina 2010 - 2017. Osa tehtävistä liittyi vesistörakenteiden omistajan rooliin liittyviin patoturvallisuustehtäviin. Samalla ajanjaksolla pelastuslaitoksilla ja vesihuoltolaitoksilla oli ollut vain vähän tarvetta saada yhteyttä patoturvallisuusviranomaiseen virka-ajan ulkopuolella.

Kuudessa ELY-keskuksessa patoturvallisuusasiantuntijoiden tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella perustuu vapaaehtoisuuteen ja yhdessä ELY-keskuksessa asiantuntijat ovat tavoitettavissa virka-ajan ulkopuolella ja varallaolosta maksetaan korvaus. ELY-keskuksista 15 % piti päivystystä patoturvallisuustehtävissä tarpeellisena, koska padon omistajan vastuu siirtyy maakunnalle. ELY-keskuksista 23 % ei pitänyt päivystystä tarpeellisena, koska patoturvallisuustehtävät on keskitetty valtakunnallisesti. ELY-keskuksista 62 % ei osannut sanoa onko päivystys patoturvallisuustehtävissä maakuntatasolla tarpeen. Lähes kaikki ELY-keskukset pitivät päivystyksen järjestämisestä vesitaloustehtävissä yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa ensisijaisena vaihtoehtona.

Pelastuslaitoksista suurin osa (71 %) ei pitänyt päivystystä patoturvallisuuteen liittyvissä tehtävissä maakuntatasolla tarpeellisena, koska häiriötilanteita on vähän ja päivystys voidaan hoitaa maakuntien välisenä yhteistyönä tai yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa. Vesihuoltolaitoksista 43 % ei pitänyt patoturvallisuusviranomaisen päivystystä tarpeellisena ja 40 % ei osannut ottaa kantaa asiaan.

Maakunnan tulvatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tehtävänä on tulvan uhattessa tai tulvan aikana huolehtia viranomaisten yhteistyön järjestämisestä, ohjata toimenpiteitä vesistössä sekä pitää yllä alueellista tilannekuvaa. ELY-keskuksissa tarve

---

hoitaa virka-ajan ulkopuolella tulviin liittyviä tehtäviä vuosina 2010–2017 oli vaihteleva ja myös vuosittaisten tulvien määrä vaihteli ELY-keskuksissa 0–20 tulvan välillä. Samalla ajanjaksolla pelastuslaitoksista noin puolella oli ollut muutaman kerran vuodessa tarvetta tavoittaa tulvatehtäviä hoitava asiantuntija virka-ajan ulkopuolella. Vesihuoltolaitoksilla tulvatehtäviä hoitavan asiantuntijan tavoittamistarvetta oli samalla ajanjaksolla ollut hyvin vähän.

Lähes puolet ELY-keskuksista (46 %) on määrännyt tulvatehtäviä hoitavia asiantuntijoita varallaoloon tulvan uhatessa tai tulva-aikaan ja varallaolosta maksetaan korvaus. Muissa ELY-keskuksissa asiantuntijoiden tavoitettavuus perustuu lähinnä vapaaehtoisuuteen, mitä ei pidetty hyvänä, koska tavoitettavuus ei ole varmaa eikä varallaolosta makseta korvausta. ELY-keskuksista 62 % piti päivystystä maakuntatasolla tarpeellisenä ainakin tulvan uhatessa tai tulva-aikaan. ELY-keskuksista 38 % katsoi, että päivystys voidaan hoitaa yhteistyössä pelastuslaitosten tai muiden maakuntien kanssa ja tarvittaessa asiantuntijat voidaan määrätä varallaoloon. Lähes kaikki ELY-keskukset pitivät päivystyksen järjestämistä vesitaloustehtävissä yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa ensisijaisena vaihtoehtona.

Pelastuslaitoksista lähes kaikki (81 %) pitivät tulvatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden päivystystä tarpeellisenä tulvan uhatessa tai tulva-aikaan, koska vesistön säännöstely on näiden viranomaisten vastuulla ja tulvatilanteissa tarvitaan heidän asiantuntemustaan. Vesihuoltolaitoksista 40 % ei pitänyt tulvatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden päivystystä tarpeellisenä ja 36 % ei osannut ottaa kantaa asiaan.

Tulvakeskuksen mielestä tulvan uhatessa ja tulva-aikaan tulvatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuus maakunnassa on välttämätöntä ympärivuorokautisesti. Suomen ympäristökeskuksen ympäristövahinkopäivystäjien mielestä patoturvallisuuteen ja tulviin liittyviä tehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuus on järkevää hoitaa pelastuslaitosten kautta, koska pelastuslaitos yleensä myös toimii näissä häiriötilanteissa.

Maakunnan vesihuoltotehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tehtävänä on tarvittaessa antaa asiantuntija-apua vesihuoltolaitoksille ja muille viranomaisille sekä tarvittaessa tiedottaa vesihuoltolaitoksen häiriötilanteesta. Hämeen ja Kainuun ELY-keskuksissa oli vuosina 2010–2017 ollut tarvetta antaa muutaman kerran vuodessa asiantuntija-apua virka-ajan ulkopuolella. Samalla ajanjaksolla pelastuslaitoksista noin puolella oli ollut tarvetta tavoittaa muutaman kerran vuodessa vesihuollon asiantuntija virka-ajan ulkopuolella, mutta vesihuoltolaitoksilla tarvetta oli ollut hyvin vähän.

Lähes kaikissa ELY-keskuksissa (77 %) vesitaloustehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella perustuu vapaaehtoisuuteen. Muissa ELY-keskuksissa asiantuntijat eivät ole tavoitettavissa virka-ajan ulkopuolella. ELY-keskuksista 69 % ei pitänyt päivystystä maakuntatasolla tarpeellisenä vesihuoltoon liittyvissä tehtävissä, koska häiriötilanteita on harvoin eikä tehtäviin kuulu varsinaista toimintavelvollisuutta. ELY-keskuksista 31 % piti päivystystä tarpeellisenä ja se voitaisiin järjestää yhteistyössä terveydensuojeluviranomaisen tai pelastuslaitoksen kanssa. Lähes kaikki ELY-keskukset pitivät päivystyksen järjestämistä vesitaloustehtävissä yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa ensisijaisena vaihtoehtona.

Pelastuslaitoksista yli puolet (57 %) piti päivystystä vesihuoltoon liittyvissä tehtävissä maakuntatasolla tarpeellisena, koska vesihuollon asiantuntemusta voidaan tarvita häiriötilanteissa eivätkä tilanteet ole ennakoitavissa. Vesihuoltolaitoksista suurin osa (56 %) ei pitänyt vesihuollon asiantuntijan päivystystä maakuntatasolla tarpeellisena.

Varsinais-Suomen ELY-keskuksessa toimii virka-ajan ulkopuolella ympäristövahinkopäivystys, jossa hoidetaan myös vesitalouden häiriötilanteisiin liittyvä päivystys. Päivystyksen järjestelyt on kuvattu luvussa 6.2.

Ehdotukset päivystyksen järjestämiseksi

Selvitysaineiston perusteella on havaittavissa, että maakunnan terveydensuojeluviranomaisen on tarvetta olla tavoitettavissa kaikkina viikoppäivinä ympäri vuoden, jotta viranomaisen johtovastuulle kuuluvat kiireelliset tehtävät on mahdollista hoitaa. Terveydensuojelulakiin tulisi lisätä tätä koskeva säännös ja laissa tulisi mahdollistaa virka-ajan ulkopuolisen päivystyksen hoitaminen myös maakuntien välisenä yhteistyönä. Terveydensuojeluviranomaisen päivystys tukisi hyvin myös maakuntaan perustettavan elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyöryhmän työtä kiireellisten tehtävien hoitamisen osalta.

Maakunnan terveydensuojeluviranomaisen tavoitettavuutta virka-ajan ulkopuolella ei välttämättä ole tarpeellista järjestää ympärivuorokautisena, mikäli maakunnassa katsotaan, että siihen ei ole tarvetta. Tarpeen arvioinnin tulisi perustua maakunnassa eri viranomaisten yhteistyönä tehtyyn arvioon maakunnan alueen riskeistä, niiden todennäköisyydestä ja niihin vastaamisesta. Tehdyn riskinarvioinnin perusteella maakunta voisi harkita, minkä pituinen vasteaika terveydensuojeluviranomaisen tavoittamisessa virka-ajan ulkopuolella on tarpeen ja miten tavoitettavuus on tarkoituksenmukaista järjestää. Tarve maakunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja vesihuollon asiantuntijan tavoitettavuuteen virka-ajan ulkopuolella ja niihin tarvittaessa liittyvät järjestelyt tulisi arvioida ja ratkaista osana edellä mainittua maakunnallista tarveharkintaa.

Selvityksen yhteydessä ilmeni selvä tarve Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vesiasiantuntijan tavoitettavuuteen ympärivuorokautisesti, koska terveydensuojeluviranomainen tarvitsee yleensä aina kiireellistä asiantuntija-apua erityisesti talousvettä koskevissa häiriötilanteissa. Talousveden häiriötilanteissa tarvitaan yleensä myös kiireellistä vesinäytteenottoa ja vesinäytteiden tutkimista, minkä vuoksi maakuntien on tarpeen varmistaa laboratoriosopimuksissa palveluiden saatavuus myös laboratoriodien normaalien aukioloaikojen ulkopuolella. Selvityksessä tehdyt ehdotukset eivät edellytä Valtion lupa- ja valvontaviraston ja Ruokaviraston päivystystä terveydensuojelu- ja elintarvikelain mukaisissa tehtävissä.

Maakunnan tulvatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella olisi tarkoituksenmukaista järjestää yhteistyössä pelastuslaitoksen päivystyksen kanssa, koska pelastuslaitoksella on myös tehtäviä tulvatilanteissa. Tulvan uhattessa tai tulva-aikaan tulvatehtäviä hoitava asiantuntija on tarpeen määrätä virka-ajan ulkopuolella varallaoloon, jotta asiantuntijan tavoittaa ympärivuorokautisesti. Tarve tulvatehtäviä hoitavan asiantuntijan tavoittamiseen virka-ajan ulkopuolella muulloin

---

kuin tulvan uhatessa tai tulva-aikaan tulisi ratkaista perustuen eri viranomaisten yhteistyönä tehtyyn arvioon maakunnan alueen riskeistä, niiden todennäköisyydestä ja niihin vastaamisesta. Tulvatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella voitaisiin järjestää myös maakuntien välisenä yhteistyönä.

Kainuun maakuntaan keskitettävän patoturvallisuusviranomaisen tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella olisi tarkoituksenmukaista järjestää yhteistyössä pelastuslaitoksen päivystyksen kanssa, koska patoturvallisuutta vaarantavissa tilanteissa yleensä myös pelastuslaitos on mukana. Tilanteessa, jossa patoturvallisuus on uhattuna, patoturvallisuusviranomaisen on tarpeen määrätä virka-ajan ulkopuolella varallaoloon, jotta viranomaisen on tavoitettavissa ympärivuorokautisesti. Patoturvallisuustehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuustarve virka-ajan ulkopuolella mahdollisesta muusta syystä tulisi ratkaista perustuen maakunnan eri viranomaisten yhteistyönä tehtyyn arvioon maakunnan alueen riskeistä, niiden todennäköisyydestä ja niihin vastaamisesta.

Selvityksen yhteydessä tuotiin esille, että maakuntauudistuksen yhteydessä maakuntaan siirtyy ELY-keskuksista myös padon omistajalle/haltijalle kuuluvia patoturvallisuuteen liittyviä tehtäviä. Pato-onnettomuuden uhatessa ja pato-onnettomuustilanteessa ensisijainen toimintavelvollisuus on padon omistajalla/haltijalla, joiden tavoitettavuustarve ja siihen liittyvät järjestelyt on myös tarpeen maakunnissa selvittää. Tämän selvitystyön tehtävänä oli selvittää patoturvallisuuden osalta vain patoturvallisuusviranomaisen päivystystarvetta. Selvityksen yhteydessä ei ollut tehtävänä myöskään selvittää ympäristöministeriön toimialaan kuuluvien tehtävien päivystystarpeita.

Viranhaltijan varallaolosta maksetaan yleensä rahakorvausta, jonka suuruus on noin 20–30 % tuntipalkasta tai varallaolo voidaan korvata vastaavasti vapaa-aikana. Maakunnan terveydensuojeluviranomaisen ympärivuorokautisen päivystyksen varallaolon vuosikustannukset olisivat noin 35 000–72 000 euroa riippuen siitä, mitä virkaehtosopimusta varalla olevaan viranhaltijaan sovelletaan ja mikä on hänen tuntipalkkansa. Jos päivystystä ei nähtäisi tarpeellisenä järjestää ympärivuorokautisena tai varallaolosta osa voitaisiin korvata vapaa-aikana, olisivat kustannukset edellä esitettyä pienemmät. Päivystyksen järjestäminen maakuntien välisenä yhteistyönä vähentäisi myös kustannuksia. Patoturvallisuusviranomaisen, elintarvikevalvontaviranomaisen sekä tulvatehtäviä ja vesihuollon asiantuntijatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden varallaolosta maksettava rahakorvaus olisi samaa suuruusluokkaa kuin edellä on terveydensuojeluviranomaisen osalta tuotu esille.

Maakunnan terveydensuojeluviranomaisen, elintarvikevalvontaviranomaisen, patoturvallisuusviranomaisen sekä vesihuoltotehtäviä ja tulvatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tehtävät edellyttävät kaikki erityisosaamista ja kokemusta näistä tehtävistä. Häiriötilanteen hoitamisessa erityisosaamisen tarve vielä korostuu, kun on tarvetta nopeasti tehdä riskinarviota siitä, mitkä toimenpiteet tilanteessa ovat tarpeen. Päivystys näissä tehtävissä on sen vuoksi järjestettävä näitä tehtäviä virkatyönään tekevien viranhaltijoiden toimesta tai heidän takapäivystyksensä.

Lähteet

Säädökset ja hallituksen esitykset

Elintarvikelaki 23/2006

Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista 897/2009

Laki tulvariskien hallinnasta 620/2010

Patoturvallisuuslaki 494/2009

Pelastuslaki 379/2011

Tartuntatautilaki 1227/2016

Terveydensuojelulaki 763/1994

Vesihuoltolaki 119/2001

Vesilaki 587/2011

Valtioneuvoston asetus elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä 1365/2011

Valtioneuvoston asetus tulvariskien hallinnasta 659/2010

Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 857/2013

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista 545/2015

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista 1352/2015

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista 401/2011

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista 315/2002

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta 177/2008

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta 354/2008

Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskeväksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi HE 15/2017 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskeväksi lainsäädännöksi HE 14/2018 vp

---

Ohjeet, oppaat

Alusten tarkastusta ja saniteettitodistusten myöntämistä koskeva WHO:n käsikirja, Suomen kansallinen soveltamisohje. Valviran ohje 16/2016.

<http://www.valvira.fi/documents/14444/413701/Alusten+tarkastusta+koskeva+kansallinen+soveltamisohje/e42362be-4b36-4066-b338-b07605277519>

Maakunnan järjestämisen käsikirja. Valtioneuvosto 2018.

http://alueuudistus.fi/documents/1477425/1889492/Maakunnan+jarjestamisen+kasikirja_2018-04-09.pdf/3fca7beb-ffd7-4d3f-b5c1-89b656ee2573/Maakunnan+jarjestamisen+kasikirja_2018-04-09.pdf.pdf

Säteilytilanneohje. Sisäministeriön julkaisu 10/2016.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-087-2>

Säteilyvaaratilanne. Ohje terveydensuojeluviranomaiselle varautumisesta ja toiminnasta säteilyvaaratilanteessa. Valviran ohje 7/2016.

<http://www.valvira.fi/documents/14444/388101/Sateilyvaaratilanne/3a21ee28-d9e8-4ba6-a319-11dcfb47577>

Talousvesiasetuksen soveltamisohje. Valviran ohje 16/2018.

http://www.valvira.fi/ymparistoterveys/terveydensuojelu/talousvesi/talousvesiasetuksen_soveltamisohje

Toiminta elintarvikkeisiin liittyvissä terveysvaaratilanteissa, ohje elintarvikevalvontaviranomaisille. Eviran ohje 1028/1, 2012.

https://www.evira.fi/globalassets/tietoa-evilasta/lomakkeet-ja-ohjeet/elintarvikkeet/terveysvaaratilanteet/eviran_ohje_1028_1_fi.pdf

Toimintatavat talousveden laadun turvaamiseksi. Valviran ohjeet 2016.

www.valvira.fi/ymparistoterveys/terveydensuojelu/talousvesi/toimintatavat_talousveden_laadun_turvaamiseksi

Vesihuoltolaitoksen opas häiriötilanteisiin varautumiseen. Huoltovarmuusorganisaatio, vesihuoltopooli. Helsinki 2016.

https://www.vvy.fi/site/assets/files/1107/vesihuoltolaitoksen_opas_hairiotilanteisiin_varautumiseen_sahkoinen.pdf

Vesihuoltolakiopas 2015. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 5/2015.

http://mmm.fi/documents/1410837/1720364/MMM_5_2015.pdf/383bb97-d522-49de-9602-46fbb958cb4a

Ympäristöterveyden erityistilanteet. Opas ympäristöterveydenhuollon työntekijöille ja yhteistyötaidoille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 21/2014.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70333/URN_ISBN_978-952-00-3546-4.pdf?sequence=1

Selvitykset ja raportit

(Evira 2016). Elintarvike- ja talousvesivälitteiset epidemiat Suomessa vuosina 2011 - 2013. Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran julkaisu 1/2016

https://www.evira.fi/globalassets/elaimet/zoonoosikeskus/ruokamyrkytykset/ruokavälitteiset_epidemiat_2011-2013.pdf

Joint External Evaluation of IHR Core Capacities of the Republic of Finland. WHO 2017.

<http://www.who.int/ihr/publications/WHO-WHE-CPI-2017.24-Report/en/>

Kansallinen CBRNE-strategia 2017. Sisäministeriön julkaisu 29/2017.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-166-4>

Myrkytystietokeskuksen vuositilasto 2016.

<http://www.hus.fi/sairaanhoito/sairaanhoitopalvelut/myrkytystietokeskus/Julkaisuja/Vuositilasto%202016.pdf>

(THL 2015). Tartuntataudit Suomessa 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 11/2015.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-481-6>

Suomen kansallinen riskiarvio 2015. Sisäministeriön julkaisu 3/2016.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-059-9>

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 2.11.2017.

http://www.defmin.fi/files/1696/Yhteiskunnan_turvallisuusstrategia_2010.pdf

Yleisjohtajuutta moniviranomaistilanteissa selvittäneen työryhmän loppuraportti. Sisäministeriön julkaisu 1/2015.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78964/Yleisjohtajuutta%20moniviranomaistilanteissa%20selvittäneen%20työryhmän%20loppuraportti.pdf?sequence=1>

Ympäristöterveyden häiriötilanteiden hallinta ja yhteistyö sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla - yhteistyöverkoston loppuraportti; Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017/33.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3883-0>

Internet -sivut

http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesi/Tulviin_varautuminen, ladattu 5.4.2018

<http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesi/Tulvakeskus>, ladattu 5.4.2018

(ymparisto.fi) http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesi/Vesien_kaytto/Padot_ja_patoturvallisuus, ladattu 5.4.2018

Muut

(AVI 2018). Häiriötilanneilmoitukset aluehallintovirastoihin 1.9.2014 jälkeen. Sähköpostitiedustelu aluehallintoviraston terveydensuojelutehtäviä hoitaville ympäristöterveydenhuollon ylitarkastajille 4.5.2018.

(Valvira 2018). Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran haastattelu 3.5.2018.

Liite 1. Kysely ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille

Ympäristöterveydenhuollon (terveydensuojelu, elintarvike) päivystystarvekysely

Dnro: kysely 10/2018

Hei,

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää terveydensuojeluun ja elintarvikkeisiin liittyvien häiriötilanteiden määriä, joita on hoidettu tai olisi ollut tarpeen hoitaa virka-ajan ulkopuolella sekä ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoiden tavoitettavuutta virka-ajan ulkopuolella. Lisäksi kyselyssä tiedustellaan valvontayksikkönne näkemystä terveydensuojeluun ja elintarvikkeisiin liittyvien häiriötilanteiden päivystystarpeesta ja sen järjestämistavoista sekä tärkeimmistä yhteistyötahoista häiriötilanteissa.

Kysely liittyy selvitykseen, missä arvioidaan ympäristöterveydenhuollon (terveydensuojelu, elintarvike) ja vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) oman tai yhteisen päivystyksen tarpeellisuutta maakuntatasolla. Selvitys ei koske eläinlääkintähuollon eikä eläintautilain mukaista päivystystä. Selvityksen tilaajina toimivat Huoltovarmuuskeskus, sosiaali- ja terveysministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö. Selvitys toteutetaan Kuntaliitossa 1.3. - 31.5.2018 välisenä aikana.

Kysely on lähetetty ympäristöterveydestä vastaaville johtajille, mutta ennen vastaamista toivomme, että keskustelisitte asiasta valvontayksikössänne, jotta vastaukset edustaisivat valvontayksikkönne näkemystä. Kyselyyn tulee antaa valvontayksiköstä vain yksi vastaus. Kyselyn voi tarvittaessa tallentaa ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Kysely on auki 13.4.2018 saakka.

Yhteistyöterveisin,

Erja-Riitta Tarhanen, projektipäällikkö
erja-riitta.tarhanen@kuntaliitto.fi, 050 5913692

1.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikön tiedot *

Valvontayksikön nimi	_____
Osoite	_____
Postinumero	_____
Postitoimipaikka	_____

2. Vastaajan tiedot *

Etunimi	_____
Sukunimi	_____
Matkapuhelin	_____
Sähköposti	_____
Virka-asema	_____

---

3. Maakunta, johon tehtävät on suunniteltu siirtyvän 1.1.2020 *

- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Etelä-Savo
- Kanta-Häme
- Kainuu
- Keski-Pohjanmaan
- Keski-Suomi
- Kymenlaakso
- Lappi
- Pirkanmaa
- Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Savo
- Päijät-Häme
- Satakunta
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi
- siirtyvät useampaan maakuntaan
- ei tietoa

Tällä sivulla kysytään terveydensuojeluun ja elintarvikkeisiin liittyneiden häiriötilanteiden keskimääräisiä vuosittaisia määriä vuosina 2010 - 2017, joita on hoidettu tai olisi ollut tarve hoitaa virka-ajan ulkopuolella.

4. Elintarvike- ja/tai vesivälitteisten epidemoiden määrä vuosina 2010 - 2017, joita on hoidettu/olisi ollut tarve hoitaa virka-ajan ulkopuolella *

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta

_____

5. Elintarvikkeita koskeneiden häiriötilanteiden (muut kuin epidemiat, esim. elintarvikkeiden saastuminen) määrä vuosina 2010 - 2017, joita on hoidettu/olisi ollut tarve hoitaa virka-ajan ulkopuolella *

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta

_____

6. Talousvettä koskeneiden häiriötilanteiden (muut kuin epidemiat) määrä vuosina 2010 - 2017, joita on hoidettu/olisi ollut tarve hoitaa virka-ajan ulkopuolella *

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta

_____

.....

7. Muiden terveydensuojelua koskeneiden häiriötilanteiden (muu kuin talousvesi, esim. uimavesi, onnettomuudet, elinympäristön saastuminen) määrä vuosina 2010 - 2017, joita on hoidettu/olisi ollut tarve hoitaa virka-ajan ulkopuolella *

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
  - keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
  - keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta
- _____

8. Edellä kohdassa 7. Muut terveydensuojelun häiriötilanteet, ovat koskeneet mitä:

_____

_____

_____

9. Lisätietoja häiriötilanteista:

_____

_____

_____

Tällä sivulla kysytään ympäristöterveydenhuollon (terveydensuojelu, elintarvike) viranhaltijoiden tavoitettavuutta virka-ajan ulkopuolella nykytilanteessa sekä siihen mahdollisesti liittyviä ongelmia.

10. Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoiden (terveydensuojelu, elintarvike) tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella *

- Ei tavoitettavissa
- Tavoitettavuus perustuu vapaaehtoisuuteen
- Tavoitettavuudesta on sovittu työnantajan kanssa, mutta varallaolosta ei makseta korvausta
- On tavoitettavissa ja varallaolosta maksetaan korvaus

11. Jos viranhaltija on tavoitettavissa virka-ajan ulkopuolella (varallaolo tai työpuhelinta pidetään sovitusti mukana ja auki), niin kuka/ketkä?

- Ympäristöterveydenhuollosta vastaava johtaja
- Talousvettä valvova viranhaltija
- Elintarvikkeita valvova viranhaltija
- Muu, kuka

12.

Nykyjärjestelmä on mielestämme riittävä häiriötilanteiden hoitamiseksi riittävän nopeasti *

Kyllä, koska

Ei, koska

---

13. Lisätietoja viranhaltijoiden virka-ajan ulkopuoliseen tavoitettavuuteen liittyen:

Tällä sivulla kysytään valvontayksikkönne näkemystä ympäristöterveydenhuollon (terveydensuojelu, elintarvike) päivystyksen tarpeellisuudesta maakuntatasolla tai muualla.

.....

14. Ympäristöterveydenhuollon (terveydensuojelu, elintarvike) oma päivystys maakunnassa on tarpeen *

Kyllä, koska

_____

Ei, koska

_____

En osaa sanoa

15. Jos maakunnassa olisi oma ympäristöterveydenhuollon päivystys, niin päivystyksen tulisi kattaa kaikki ympäristöterveydenhuollon toimialat (elintarvike, terveydensuojelu, eläinlääkintähuolto, eläintaudit, eläinsuojelu) *

kyllä, koska

_____

ei, koska

_____

en osaa sanoa

16. Jos maakunnassa ei olisi omaa ympäristöterveydenhuollon päivystystä, niin terveydensuojelun ja elintarvikkeiden häiriötilanteiden päivystys tulisi järjestää (voi valita useamman vaihtoehdon) *

sosiaali- ja terveydenhuollon päivystyksen kanssa

pelastuslaitoksen päivystyksen kanssa

vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) kanssa

muun maakunnassa toimivan tahon kanssa, minkä

_____

maakuntien välisenä yhteistyönä

muulla kuin maakunnissa, missä

_____

en osaa sanoa

17. Lisätietoja päivystyksen tarpeellisuudesta ja sen järjestämistavasta:

Tällä sivulla kysytään, mitä osaamista ympäristöterveydenhuollon (terveydensuojelu, elintarvike) päivystys edellyttää ja mitkä ovat tärkeimpiä yhteistyötahoja häiriötilanteita selvitettäessä. Lisäksi lopussa on avoin kenttä, jossa voitte kertoa ajatuksianne terveydensuojelun ja elintarvikkeiden häiriötilanteiden päivystystarpeeseen ja niiden järjestämiseen liittyen.

18. Ympäristöterveydenhuollon (terveydensuojelu, elintarvike) päivystyksessä tarvitaan osaamista seuraavilta tehtävälalueilta:

---

19. Tärkeimpiä yhteistyötahoja ympäristöterveyden häiriötilanteissa (terveydensuojelu, elintarvike) ovat:

---

20. Muita ajatuksia terveydensuojelun ja elintarvikkeiden häiriötilanteiden päivystystarpeesta ja järjestämistavasta:

Liite 2. Kysely elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille

Vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) päivystystarvekysely

Dnro: kysely 9/2018

Hei,

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää vesihuoltoon, tulviin ja patoturvallisuuteen liittyviä häiriötilanteita, joissa ELY-keskuksella on tehtäviinsä perustuen keskeinen asiantuntija- tai muu rooli. Kyselyn avulla kartoitetaan niiden häiriötilanteiden määriä, joita on hoidettu tai olisi ollut tarpeen hoitaa virka-ajan ulkopuolella sekä asiantuntijoiden tavoitettavuutta virka-ajan ulkopuolella. Lisäksi kyselyssä tiedustellaan näkemystänne näihin häiriötilanteisiin liittyvästä päivystystarpeesta ja sen järjestämistavoista sekä tärkeimmistä yhteistyötahoista häiriötilanteissa.

Kysely liittyy selvitykseen, missä arvioidaan ympäristöterveydenhuollon (terveydensuojelu, elintarvike) ja vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) oman tai yhteisen päivystyksen tarpeellisuutta maakuntatasolla. Selvityksen tilaajina toimivat Huoltovarmuuskeskus, sosiaali- ja terveysministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö. Selvitys toteutetaan Kuntaliitossa 1.3. - 31.5.2018 välisenä aikana.

Kysely on lähetetty ELY -keskusten Y-vastualueen johtajille sekä vesivarayhdyshenkilöille. Ennen vastaamista toivomme, että keskustellette asiasta vesitalouden tehtäviä hoitavien asiantuntijoiden kanssa, jotta vastaukset edustaisivat näitä tehtäviä hoitavien näkemystä. Kyselyyn tulee antaa ELY -keskuksesta vain yksi vastaus. Kyselyn voi tarvittaessa tallentaa ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Kysely on auki 13.4.2018 saakka.

Yhteistyöterveisin,

Erja-Riitta Tarhanen, projektipäällikkö
erja-riitta.tarhanen@kuntaliitto.fi, 050 5913692

1. ELY-keskuksen tiedot *

Nimi	_____
Vastuualue	_____
Osoite	_____
Postinumero	_____
Postitoimipaikka	_____

2. Vastaajan tiedot *

Etunimi	_____
Sukunimi	_____
Matkapuhelin	_____
Sähköposti	_____
Virka-asema	_____

3. Vastaamiseen ovat osallistuneet myös seuraavat asiantuntijat:

---

4. ELY-keskuksessa hoidetaan *

- vesihuoltolain mukaisia tehtäviä
- tulvariskien hallintaan kuuluvia tehtäviä
- patoturvallisuuslain mukaisia tehtäviä (Kainuun ELY -keskus)

.....

5. Lisätietoja vesihuoltoon, tulviin ja patoturvallisuuteen liittyvien tehtävien hoidosta ELY-keskuksessa:

Tällä sivulla kysytään vesihuoltoon, tulviin ja patoturvallisuuteen liittyvien häiriötilanteiden keskimääräisiä vuosittaisia määriä vuosina 2010 - 2017, joita ELY -keskuksessa on hoidettu tai olisi ollut tarve hoitaa virka-ajan ulkopuolella.

6. Vesihuollon häiriötilanteiden määrä vuosina 2010 - 2017, joita on hoidettu/olisi ollut tarve hoitaa virka-ajan ulkopuolella

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta

---

7. Tulviin liittyvien häiriötilanteiden määrä vuosina 2010 - 2017, joita on hoidettu/olisi ollut tarve hoitaa virka-ajan ulkopuolella

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta

---

8. Patoturvallisuuden liittyvien häiriötilanteiden määrä vuosina 2010 - 2017, joita on hoidettu/olisi ollut tarve hoitaa virka-ajan ulkopuolella

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta
-

9. Lisätietoja häiriötilanteista:

Tällä sivulla kysytään vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) asiantuntijoiden tavoitettavuutta virka-ajan ulkopuolella nykytilanteessa sekä siihen mahdollisesti liittyviä ongelmia.

10. Vesihuoltotehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella

- Ei tavoitettavissa
- Tavoitettavuus perustuu vapaaehtoisuuteen
- Tavoitettavuudesta on sovittu työnantajan kanssa, mutta varallaolosta ei makseta korvausta
- On tavoitettavissa ja varallaolosta maksetaan korvaus

11. Vesihuoltotehtävissä nykyjärjestelmä on mielestämme riittävä häiriötilanteiden hoitamiseksi riittävän nopeasti

- Kyllä, koska
-

- Ei, koska
-

.....

12. Tulvatehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella

- Ei tavoitettavissa
- Tavoitettavuus perustuu vapaaehtoisuuteen
- Tavoitettavuudesta on sovittu työnantajan kanssa, mutta varallaolosta ei makseta korvausta
- On tavoitettavissa ja varallaolosta maksetaan korvaus

13. Tulvatehtävissä nykyjärjestelmä on mielestämme riittävä häiriötilanteiden hoitamiseksi riittävän nopeasti

- Kyllä, koska
_____
- Ei, koska
_____

14. Patoturvallisuustehtäviä hoitavien asiantuntijoiden tavoitettavuus virka-ajan ulkopuolella

- Ei tavoitettavissa
- Tavoitettavuus perustuu vapaaehtoisuuteen
- Tavoitettavuudesta on sovittu työnantajan kanssa, mutta varallaolosta ei makseta korvausta
- On tavoitettavissa ja varallaolosta maksetaan korvaus

15. Patoturvallisuustehtävissä nykyjärjestelmä on mielestämme riittävä häiriötilanteiden hoitamiseksi riittävän nopeasti

- Kyllä, koska
_____
- Ei, koska
_____

16.

Lisätietoja virka-ajan ulkopuoliseen tavoitettavuuteen liittyen:

Tällä sivulla kysytään näkemystänne vesihuoltoon ja tulviin liittyvien tehtävien päivystyksen tarpeellisuudesta maakuntatasolla tai muualla. Patoturvallisuustehtävät on tarkoitus keskittää valtakunnallisesti Kainuun maakuntaan.

17. Vesihuoltotehtävien oma päivystys maakuntatasolla on tarpeen *

Kyllä, koska

Ei, koska

En osaa sanoa

18. Tulvatehtävien oma päivystys maakuntatasolla on tarpeen *

Kyllä, koska

Ei, koska

En osaa sanoa

.....

19. Patoturvallisuustehtävien oma päivystys maakuntatasolla on tarpeen *

Kyllä, koska

_____

Ei, koska

_____

En osaa sanoa

20. Jos maakuntatasolla ei olisi omaa vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) päivystystä, niin päivystys tulisi järjestää (voi valita useamman vaihtoehdon) *

pelastuslaitoksen päivystyksen kanssa

sosiaali- ja terveydenhuollon päivystyksen kanssa

ympäristöterveydenhuollon kanssa yhteispäivystyksenä

muun maakunnassa toimivan tahon kanssa, minkä

_____

maakuntien välisenä yhteistyönä

muulla kuin maakunnissa, missä

_____

en osaa sanoa

21. Lisätietoja vesitalouden päivystysten tarpeellisuudesta ja niiden järjestämistavasta:

_____

_____

_____

Tällä sivulla kysytään, mitä osaamista vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) päivystys edellyttää ja mitkä tahot ovat tärkeimpiä yhteistyötahoja häiriötilannetta selvitettäessä. Lisäksi lopussa on avoin kenttä, jossa voitte kertoa ajatuksianne vesitalouden häiriötilanteiden päivystystarpeeseen ja niiden järjestämiseen liittyen.

22. Vesihuollon päivystyksessä tarvitaan osaamista seuraavilla tehtäväalueilla:

---

23. Tärkeimpiä yhteistyötahoja vesihuollon häiriötilanteissa ovat:

---

24. Tulvapäivystyksessä tarvitaan osaamista seuraavilla tehtäväalueilla:

---

25. Tärkeimpiä yhteistyötahoja tulvatilanteissa ovat:

---

26. Patoturvallisuuspäivystyksessä tarvitaan osaamista seuraavilla tehtäväalueilla:

.....

27. Tärkeimpiä yhteistyötahoja patoturvallisuuden häiriötilanteissa ovat:

---

28. Muita ajatuksia vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) häiriötilanteiden päivystystarpeesta ja järjestämistavasta:

Liite 3. Kysely pelastuslaitoksille

Kysely pelastuslaitoksille ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden päivystystarpeesta

Dnro: kysely 12/2018

Hei,

Huoltovarmuuskeskuksen, maa- ja metsätalousministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta selvitetään ympäristöterveydenhuollon (terveydensuojelu, elintarvike) ja vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) oman tai yhteisen päivystyksen tarpeellisuutta maakuntatasolla. Selvitys ei koske eläinlääkintähuollon eikä eläintautilain mukaista päivystystä. Selvitys toteutetaan Kuntaliitossa 1.3. - 31.5.2018 välisenä aikana.

Useissa häiriötilanteissa pelastuslaitoksilla on alkuvaiheessa johtovastuu häiriötilanteen hoidosta, jonka jälkeen häiriötilanteen jälkihoito siirtyy toimivaltaisille viranomaisille. Alkuvaiheessa pelastuslaitoksilla voi olla tarvetta saada asiantuntija-apua muilta viranomaisilta. Pelastuslain 46 §:n velvoittaa valtion ja kunnan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset yhteistyöhön pelastuslaitoksen kanssa tehokkaan pelastustoiminnan toteuttamiseksi.

Terveydensuojeluun ja elintarviketurvallisuuteen liittyviä tehtäviä hoidetaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköissä joko kunnassa tai kuntien yhteistoimintana. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY -keskukset) hoitavat vesihuoltoon, tulviin ja patoturvallisuuteen liittyviä tehtäviä. Nämä viranomaistehtävät ovat siirtymässä kunnista ja ELY -keskuksista maakuntatasolle 1.1.2020.

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää pelastuslaitoksenne kokemuksia siitä, kuinka usein teillä on ollut tai olisi ollut tarvetta tavoittaa kunnan terveydensuojeluviranomainen, kunnan elintarvikevalvontaviranomainen tai ELY -keskuksen vesitalouden asiantuntija (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) virka-ajan ulkopuolella. Lisäksi kyselyssä tiedustellaan näkemystänne näiden viranomaisten päivystystarpeesta.

Kysely on lähetetty kaikille pelastusjohtajille ja pelastuslaitosten kirjaamoon. Kyselyyn tulee antaa pelastuslaitokselta vain yksi vastaus. Kyselyn voi tarvittaessa tallentaa ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Kysely on auki 13.4.2018 saakka.

Toivomme, että teillä on aikaa vastata kyselyyn, jotta saamme kattavasti pelastuslaitosten näkemyksiä asiaan.

Terveisin

Erja-Riitta Tarhanen, projektipäällikkö
erja-riitta.tarhanen@kuntaliitto.fi, 050 5913692

.....

1. Pelastuslaitoksen tiedot *

Nimi	_____
Osoite	_____
Postinumero	_____
Postitoimipaikka	_____

2. Vastaajan tiedot *

Etunimi	_____
Sukunimi	_____
Matkapuhelin	_____
Sähköposti	_____
Tehtävä	_____

3. Häiriötilanteiden määrä vuosina 2010 - 2017, jolloin on otettu tai olisi ollut tarvetta ottaa yhteyttä kunnan terveydensuojeluviranomaiseen virka-ajan ulkopuolella *

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta
_____
- ei ole ollut tarvetta tavoittaa virka-ajan ulkopuolella

4. Häiriötilanteiden määrä vuosina 2010 - 2017, jolloin on otettu tai olisi ollut tarvetta ottaa yhteyttä kunnan elintarvikevalvontaviranomaiseen virka-ajan ulkopuolella *

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta
- _____
- ei ole ollut tarvetta tavoittaa virka-ajan ulkopuolella

5. Häiriötilanteiden määrä vuosina 2010 - 2017, jolloin on otettu tai olisi ollut tarvetta ottaa yhteyttä ELY -keskuksen vesihuollon asiantuntijaan virka-ajan ulkopuolella *

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta
- _____
- ei ole ollut tarvetta tavoittaa virka-ajan ulkopuolella

6. Häiriötilanteiden määrä vuosina 2010 - 2017, jolloin on otettu tai olisi ollut tarvetta ottaa yhteyttä ELY -keskuksen tulva asiantuntijaan virka-ajan ulkopuolella *

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta
- _____
- ei ole ollut tarvetta tavoittaa virka-ajan ulkopuolella

7. Häiriötilanteiden määrä vuosina 2010 - 2017, jolloin on otettu tai olisi ollut tarvetta ottaa yhteyttä ELY -keskuksen patoturvallisuus asiantuntijaan virka-ajan ulkopuolella *

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta
_____
- ei ole ollut tarvetta tavoittaa virka-ajan ulkopuolella

8. Ympäristöterveydenhuollon (terveydensuojelu, elintarvike) oma päivystys maakunnassa on tarpeen *

- Kyllä, koska
_____
- Ei, koska
_____
- En osaa sanoa

9. Jos maakunnassa ei olisi omaa ympäristöterveydenhuollon päivystystä, niin terveydensuojelun ja elintarvikkeiden häiriötilanteiden päivystys tulisi järjestää (voi valita useamman vaihtoehdon) *

- pelastuslaitoksen päivystyksen kanssa
- sosiaali- ja terveydenhuollon päivystyksen kanssa
- vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) kanssa
- muun maakunnassa toimivan tahon kanssa, minkä
_____
- maakuntien välisenä yhteistyönä
- muulla kuin maakunnissa, missä
_____
- en osaa sanoa

10. Muita ajatuksia ympäristöterveydenhuollon (terveydensuojelu, elintarvike) päivystyksen tarpeellisuudesta ja sen järjestämistavasta:

---

11. Vesihuoltotehtävien oma päivystys maakuntatasolla on tarpeen *

Kyllä, koska

Ei, koska

En osaa sanoa

12. Tulvatehtävien oma päivystys maakuntatasolla on tarpeen *

Kyllä, koska

Ei, koska

En osaa sanoa

13. Patoturvallisuustehtävien oma päivystys maakuntatasolla on tarpeen *

Kyllä, koska

Ei, koska

En osaa sanoa

.....

14. Jos maakuntatasolla ei olisi omaa vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) päivystystä, niin päivystys tulisi järjestää (voi valita useamman vaihtoehdon) *

- pelastuslaitoksen päivystyksen kanssa
- sosiaali- ja terveydenhuollon päivystyksen kanssa
- ympäristöterveydenhuollon kanssa yhteispäivystyksenä
- muun maakuntatasolla toimivan tahon kanssa, minkä
_____
- maakuntien välisenä yhteistyönä
- muulla kuin maakunnissa, missä
_____
- en osaa sanoa

15. Muita ajatuksia vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) päivystysten tarpeellisuudesta ja niiden järjestämistavasta:

_____

_____

_____

Tähän tekstiä kyselyn tallennuksesta ja jatkamisesta myöhemmin.

Liite 4. Kysely vesihuoltolaitoksille

Kysely vesihuoltolaitoksille ympäristöterveydenhuollon ja vesitalouden päivystystarpeesta

Dnro: kysely 11/2018

Hei,

Huoltovarmuuskeskuksen, maa- ja metsätalousministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta selvitetään ympäristöterveydenhuollon (terveydensuojelu, elintarvike) ja vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) oman tai yhteisen päivystyksen tarpeellisuutta maakuntatasolla. Selvitys toteutetaan Kuntaliitossa 1.3. - 31.5.2018 välisenä aikana.

Talousveden häiriötilanteissa vesihuoltolaitos tekee tiivistä yhteistyötä kunnan terveydensuojeluviranomaisen kanssa talousveden laadun varmistamiseksi. Vesihuollon (talousvesi, jätevesi) häiriötilanteiden hoidossa voidaan tarvita myös ELY -keskuksen vesihuollon, tulvien ja patoturvallisuuden asiantuntemusta. Nämä viranomaistehtävät ovat siirtymässä kunnista ja ELY -keskuksista maakuntatasolle 1.1.2020.

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää vesihuoltolaitoksenne kokemuksia siitä, kuinka usein teillä on esiintynyt sellaisia häiriötilanteita, joissa on ollut tai olisi ollut tarvetta tavoittaa kunnan terveydensuojeluviranomainen tai ELY -keskuksen vesitalouden asiantuntija (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) virka-ajan ulkopuolella. Lisäksi kyselyssä tiedustellaan näkemystänne näiden viranomaisten päivystystarpeesta.

Kysely on lähetetty Vesilaitosyhdistyksen jäsenille. Kyselyyn tulee antaa vesihuoltolaitokselta vain yksi vastaus. Kyselyn voi tarvittaessa tallentaa ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Kysely on auki 13.4.2018 saakka.

Toivomme, että teillä on aikaa vastata kyselyyn, jotta saamme kattavasti vesihuoltolaitosten näkemyksiä asiaan.

Terveisin

Erja-Riitta Tarhanen, projektipäällikkö
erja-riitta.tarhanen@kuntaliitto.fi, 050 5913692

.....

1. Vesihuoltolaitoksen tiedot *

Nimi	_____
Osoite	_____
Postinumero	_____
Postitoimipaikka	_____

2. Vastaajan tiedot *

Etunimi	_____
Sukunimi	_____
Matkapuhelin	_____
Sähköposti	_____
Tehtävä	_____

3. Vesihuoltolaitoksen toimintaan kuuluu *

- talousveden hankinta ja jakelu
- jätevesien johtaminen tai käsittely

4. Vesihuoltolaitoksen koko

- toimitettu talousveden määrä, milj.m3/ a
_____
- käsitelty jätevesimäärä, milj.m3/ a
_____

5. Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen kuuluvat kunnat:

---

6. Häiriötilanteiden määrä vuosina 2010 - 2017, jolloin on otettu tai olisi ollut tarvetta ottaa yhteyttä kunnan terveydensuojeluviranomaiseen virka-ajan ulkopuolella *

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta
-
- ei ole ollut tarvetta tavoittaa virka-ajan ulkopuolella

7. Häiriötilanteiden määrä vuosina 2010 - 2017, jolloin on otettu tai olisi ollut tarvetta ottaa yhteyttä ELY -keskuksen vesihuollon asiantuntijaan virka-ajan ulkopuolella *

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta
-
- ei ole ollut tarvetta tavoittaa virka-ajan ulkopuolella

8. Häiriötilanteiden määrä vuosina 2010 - 2017, jolloin on otettu tai olisi ollut tarvetta ottaa yhteyttä ELY -keskuksen tulva asiantuntijaan virka-ajan ulkopuolella *

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta
-
- ei ole ollut tarvetta tavoittaa virka-ajan ulkopuolella

.....

9. Häiriötilanteiden määrä vuosina 2010 - 2017, jolloin on otettu tai olisi ollut tarvetta ottaa yhteyttä ELY -keskuksen patoturvallisuus asiantuntijaan virka-ajan ulkopuolella

- keskimäärin alle 1 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin 1 - 3 häiriötilannetta vuodessa
- keskimäärin yli 3 häiriötilannetta vuodessa, kuinka monta
_____
- ei ole ollut tarvetta tavoittaa virka-ajan ulkopuolella

10. Vesihuollon häiriötilanteissa on yleensä tarpeellista tavoittaa terveys- ja suojeluviranomainen 24/7 *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

11. Vesihuollon häiriötilanteissa on yleensä tarpeellista tavoittaa ELY -keskuksen vesihuollon asiantuntija 24/7 *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

12. Vesihuollon häiriötilanteissa (tulvaan liittyvä) on yleensä tarpeellista tavoittaa ELY -keskuksen tulva asiantuntija 24/7 *

- Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
- .....

13. Vesihuollon häiriötilanteissa (patoturvallisuuteen liittyvä) on yleensä tarpeellista tavoittaa ELY -keskuksen patoturvallisuuden asiantuntija 24/7 *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

14. Muita näkemyksiä terveydensuojeluviranomaisen ja vesitalouden (vesihuolto, tulvat, patoturvallisuus) päivystystarpeesta vesihuollon häiriötilanteisiin liittyen:

Liite 5. Haastatellut organisaatiot ja henkilöt

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira 8.5.2018

Leena Räsänen, Elintarviketurvallisuusosaston johtaja

Saara Raulo, Zoonosikeskuksen johtaja

Annukka Markkula, Elintarvikemikrobiologian jaoston jaostopäällikkö

Ilmatieteen laitos 2.5.2018

Pia Anttila, erikoistutkija

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira 3.5.2018

Kaisa Mäntynen, ympäristöterveysneuvos

Jaana Kilponen, ylitarkastaja

Sosiaali- ja terveysministeriö 30.4.2018

Lasse Ilkka, erityisasiantuntija

Anna Virolainen-Julkunen, lääkintöneuvos

Suomen vesihuolto-osuuskunnat ry 3.4.2018

Vesa Arvonen, puheenjohtaja

Suomen ympäristökeskus, ympäristövahinkopäivystys 9.5.2018

Jouko Pirttijärvi, tarkastaja

Jari Rintamaa, tarkastaja

Markus Santasalo, tarkastaja

Säteilyturvakeskus 19.4.2018

Pia Vesterbacka, laboratorionjohtaja

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 17.4.2018

Ruska Rimhanen-Finne, asiantuntijaeläinlääkäri

Ilkka Miettinen, johtava tutkija

Tulvakeskus 27.4.2018

Kimmo Söderholm, päällikkö

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus,
ympäristövahinkopäivystys 12.4.2018

Kimmo Pakarinen, ylitarkastaja

Juha-Pekka Triipponen, johtava vesitalousasiantuntija